

TURVANASI

Turvallisuusohjeet Hollolan seurakunnan käyttöön

Tero Pekkola

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + kirkon nuori-
sotyönohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Pekkola, Tero. Turvanasi. Turvallisuusohjeet Hollolan seurakunnan käyttöön. Diak Etelä, Helsinki kevät 2017, 102 s., 2 liitettä

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyöntekijän virkakelpoisuus

Tämä opinnäytetyö oli kehittämishanke, jonka tarkoituksena oli päivittää Hollolan seurakunnan leiri- ja retkityön turvallisuusohjeet, sekä turvallisuusasiakirja. Turvallisuusohjeet sisältävät yleisohjeistuksen seurakunnan tarpeisiin, jota tarvittaessa pystyy soveltamaan. Turvallisuus jaettiin osa-alueisiin, eli ryhmä-, fyysinen, henkinen ja hengellinen turvallisuus, joiden pohjalta koko työskentely rakentui. Näistä turvallisuuden osa-alueista muodostui yhdessä emotionaalinen turvallisuus, joka oli koko opinnäytetyön keskeisin lähtökohta. Käytössä olleet ohjeet siis päivitettiin emotionaalisella turvallisuudella.

Työn perustana oli aikaisempiin käytössä oleviin turvallisuusasiakirjaan ja ohjeistuksiin perehtyminen. Nämä dokumentit ovat edelleen käyttökelpoisia suurelta osin, joten siksi niitä käytettiin opinnäytetyön varsinaisen tuotoksen pohjana. Turvallisuusohjeet on suunnattu seurakunnan työntekijöille ja pyrin tekemään niistä niin yksinkertaiset, että ne auttavat uuttakin työntekijää hänen pyrkimyksissään toteuttaa turvallista toimintaa. Työntekijä joutuu aina leireistä ja retkistä tekemään turvallisuusasiakirjan, siksi opinnäytetyössä on käsitelty esimerkiksi turvallisuusasiakirjan tekemistä, siihen vaikuttavia tekijöitä ja taustoja turvallisuusasiakirjan takana.

Tarve ja idea uusille ohjeistuksille nousivat Hollolan seurakunnalta, koska käytössä olevat Kirkkohallituksen ohjeet ja suunnitelmat olivat kymmenen vuotta vanhoja, eivätkä esimerkiksi lainsäädännön puitteissa olleet ajan tasalla. Lisäksi oltiin huomattu, että etenkin nuorisotyön puolella turvallisuuteen liittyvät asiat eivät olleet pelkästään fyysisyyteen sidottuja, vaan myös henkisellä puolella vaikuttavia. Näistä syistä johtuen turvallisuusohjeet toivottiin päivitettäväksi.

Asiasanat: turvallisuus, turvallisuusohjeet, turvallisuussuunnittelu, seurakunta, seurakuntatyö, toiminta, leirit, retket, lait

ABSTRACT

Pekkola, Tero. At your safety. Safety instructions for Hollola parish. 102 p. 2 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2017

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis was development project and meaning was to create and update safety instructions and safety document to Hollola parish. Safety instructions and safety document is needed for camps and trips that parish arranges. The main reason was to create simple and workable instructions for parish necessity and what is easy to modify or update if it is needed. The word "safety" was divided different parts that were group safety, physical safety, mental safety and spiritual safety. These parts were the body of the thesis. Together they form emotional safety that is the hypernym and the starting point of the thesis and safety instructions. The old safety instructions in Hollola parish were updated by this emotional safety.

The groundwork was to orient in the old instructions and documents. These instructions and documents are still mostly useful, even they are ten years old and that is why I used them as a body. Safety instructions are meant for parish employees and I tried to do the instructions very simple so even a new employee could read and understand them. That is why I handled how the safety document must do.

Idea for this thesis rose from Hollola parish because the instructions and documents, what they were using, was ten years old and didn't respond on present day demands, within the law for example. Additionally the parish has noticed that especially in youth work problems were more mental than physical. For these reasons they wanted the documents and instructions updated.

Key words: safety, safety instructions, safety planning, parish, Parochial work, action, camps, trips, laws

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KÄSITTEITÄ JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	8
2.1 Turvallisuuskulttuuri.....	9
2.2 Riskit, vaarat ja niiden arviointi	10
2.3 Hollolan seurakunta.....	11
3 KRISTILLINEN KASVATUS.....	13
3.1 Mitä on kristillinen kasvatus?.....	13
3.2 Kristillisen kasvatuksen ulottuvuudet.....	16
4 EMOTIONAALINEN TURVALLISUUS.....	19
4.1 Fyysinen turvallisuus	20
4.2 Henkinen turvallisuus	21
4.2.1 Psykkinen turvallisuus.....	22
4.2.2 Sosiaalinen turvallisuus	23
4.2.3 Pedagoginen turvallisuus.....	24
4.3 Ryhmäturvallisuus	25
4.3.1 Ryhmäturvallisuuden asteet.....	27
4.3.2 Ryhmäturvallisuuden kehittyminen	29
4.3.3 Ryhmäturvallisuuden tukeminen.....	33
4.4 Hengellinen turvallisuus.....	35
5 TURVALLISUUSSUUNNITELMAT	37
5.1 Pelastussuunnitelma ja turvallisuusasiakirja.....	37
5.2 Turvallisuusasiakirjan sisältö ja laatiminen.....	38
5.4 Yleiset ohjeet turvallisuussuunnitelmille	41
6 PROSESSIN KUVAUS	44
6.1 Tavoitteet.....	44

6.2 Prosessin eteneminen	44
7 TEORIA KÄYTÄNNÖKSI	46
7.1 Keskeisimmät teoriaa ohjanneet asiat	46
7.2 Työyhteisön palaute	50
8 POHDINTA	52
LÄHTEET	56
LIITE 1: Hollolan seurakunnan turvallisuusasiakirjapohja	59
LIITE 2: Päivitetyt turvallisuusohjeet Hollolan seurakunnalle	

1 JOHDANTO

Turvallisuus on asia, joka nostetaan aina esille seurakunnan leirejä, retkiä, tapahtumia tai viikkotoimintaa suunnitellessa. Turvallinen ympäristö on kaiken toiminnan lähtökohta. Turvallisuus mielletään hyvin paljon fyysisenä turvallisuutena, eli näkyvinä vahinkoina tai tapaturmina, ihmisille tai omaisuudelle koituvin haittoina. Toimiessaan turvallisuus tuo luottamusta, esimerkiksi autolla ajatessa ja auton turvalaitteita, kuten turvavyö, oikein käytettäessä voi luottaa siihen, että mahdollisen onnettomuuden sattuessa itselle tai muille ei käy pahasti. Nykyajan nuorilla on huomattu olevan enemmän henkisellä puolella olevia ongelmia, esimerkiksi masennus. Näitä henkisiä asioita ei turvallisuusasiakirjoissa mainita, joten tässä työssä käydään myös turvallisuutta myös henkisestä näkökulmasta. Henkinen turvallisuus on laajuutensa vuoksi jaettu vielä useampaan osa-alueeseen ja ryhmäturvallisuus muodostaa vielä oman kokonaisuutensa.

Seurakuntatyöstä puhuttaessa turvallisuuteen liittyy myös hengellinen turvallisuus. Hengellisellä turvallisuudella tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan raamatтуopetukseen ja uskonelämään liittyviä asioita. Ketään ei saa hengellisessä mielessä painostaa, vaan seurakunnan tulisi olla turvallinen hengellinen koti, jossa uskossa kasvaminen voi rauhassa tapahtua. Näihin asioihin ei ole kiinnitetty aiemmassa turvallisuusasiakirjassa huomiota. Turvallisuusasiakirja on dokumentti, johon on koottu leiristä tai retkestä tärkeimmät tiedot, sekä riskinarvio ja toimenpiteet näiden riskien pienentämiseksi.

Opinnäytetyön tavoite onkin laajentaa turvallisuuskatsomusta laajemmalle kuin vain sen fyysiseen osa-alueeseen, unohtamatta kuitenkaan sitä, miksi turvallisuusasiakirjoja ja –suunnitelmia tehdään. On hyödyllistä katsoa turvallisuutta useammasta näkökulmasta, jotta ymmärtää, miten ihmisen turvallisuuden tunne rakentuu. Vaikka fyysisestä turvallisuudesta olisikin huolehdittu, niin se ei välttämättä tarkoita sitä, että ihminen kokisi olevansa täysin turvassa. Yksilön kokemus turvallisuus koostuu monesta tekijästä, joista suuri osa vaikuttaa henkiselä tasolla ja näihin tekijöihin on tässä opinnäytetyössä perehdytty. Tuotoksena

on syntynyt turvallisuusohjeistus, johon on koottu turvallisuuden osa-alueet, mitä niillä tarkoitetaan ja miten niitä voidaan käytännössä toteuttaa.

Konkreettiset tavoitteet olivat yleispätevän turvallisuusohjeistuksen luominen ja turvallisuusasiakirjapohjan päivittäminen. Kirkkohallitus on tehnyt aikanaan kaksi ohjeistusta, toinen seurakunnan retki- ja leirityön käyttöön ja toinen seurakuntatoimintaan yleisesti. Näitä ohjeistuksia on käytetty tuotoksena syntyneen ohjeistuksen pohjana. Opinnäytetyö on suunnattu Hollolan seurakunnalle, joten turvallisuusasiakirjapohja on muokattu Hollolan seurakunnalla käytössä olevasta turvallisuusasiakirjapohjasta. Vaikka molemmat turvallisuusdokumentit ovatkin vanhoja, niistä löytyy silti ajantasaista tietoa, jota pystyy hyödyntämään myös nykypäivänä. Käytännössä Kirkkohallituksen ohjeet on siis päivitetty ja niihin on lisätty muutamia turvallisuuden osa-alueita, joita ei ole aikaisemmin juuri missään käsitelty, ainakaan kovin tarkasti.

2 KÄSITTEITÄ JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Seurakunnan leireille ja retkille nimetään aina ohjelma- ja turvallisuusvastaava. Tämä henkilö vastaa siis käytännössä kaikesta turvallisuuteen liittyvistä asioista huomion kiinnittyessä ennen kaikkea onnettomuuksien, tapaturmien ja vahinkojen välttämiseen liittyen. Ohjelma- ja turvallisuusvastaavan tueksi laaditaan turvallisuusasiakirja, josta selviää riskikartoitus, miten näihin riskeihin on varauduttu ja jos jotain kuitenkin sattuu, niin miten sitten toimitaan. Pääpaino nykyajan turvallisuussuunnitelmissa ja -ohjeistuksissa on kuitenkin riskikartoituksessa ja ennaltaehkäisevässä työskentelyssä, jotta ongelmatilanteilta vältyttäisiin (Arola 2016).

Vaikka leirin ohjelma- ja turvallisuusvastaava on turvallisuusasioissa pääasiallinen vastuunkantaja, niin se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki mahdolliset onnettomuudet tai tapaturmat ovat hänen vastuullaan. Vahingonkorvauslaissa (412/1974) sanotaan, että tahallisesti tai tuottamuksellisesti toiselle vahingon aiheuttanut on velvollinen korvaamaan sen. Työntekijän aiheuttamat vahingot ovat pääasiassa työnantajan vastuulla. Vahingonkorvausasioita ja vastuuta täytyy katsoa aina kussakin tilanteessa tapauskohtaisesti, olisiko tapaturma voitu estää, johtuiko se henkilökunnan huolimattomuudesta vai onko kyseessä puhdas vahinko, jota ei olisi millään voitu arvata tapahtuvan. Mikäli joku tietoen aiheuttaa vahingon, on hän silloin vastuussa teostaan, eikä seurakunnan työntekijät. Muutenhan seurakunnan toiminnassa voisi tehdä aivan mitä tahansa, koska vastuu olisi työntekijällä. Jos turvallisuusjärjestelyt ovat pitäneet suunnitelman mukaan, eikä tapahtunutta pystytty mitenkään ennakoimaan, joudutaan ratkaisua pahimmassa tapauksessa hakemaan oikeudesta asti. Ilmoitusvelvollisuuden takia kaikesta on kuitenkin tehtävä ilmoitukset eteenpäin (Kulttajaturvallisuuslaki 920/2011).

2.1 Turvallisuuskulttuuri

Turvallisuusasiakirja ja pelastussuunnitelma ovat tuiki tärkeitä dokumentteja, jotka myös vaaditaan, mutta pelkästään sellaisen tekeminen ei takaa toiminnan turvallisuutta. Suunnitelmia tulee myös noudattaa ja jokaisen toiminnasta mil-lään tavalla vastuussa olevan tulee olla perillä näiden dokumenttien sisällöstä ja osattava toimia niiden edellyttämällä tavalla. Suhtautuminen näihin asioihin ja ylipäänsä kaikkeen turvallisuuteen liittyvään onkin tärkeää. Nähdäänkö asiakir-jat vain turhana paperityönä, joka on aina pakko tehdä, vai pikemminkin hyödyllisenä ohjeena ja tuiki tärkeänä osana onnistunutta toimintaa. Tätä asennoitu-mista turvallisuusasioihin nimitetään turvallisuuskulttuuriksi. Ohjeiden noudat-taminen riippuu hyvin paljon henkilön asennoitumisesta asioihin, mutta vastuuta on myös työyhteisöllä itsellään (Reiman, Pietikäinen & Oedewald 2008).

Yhdelläkään suunnitelmalla ei siis ole merkitystä, ellei se näy toiminnassa. Tur-vallisuuskulttuuriin lasketaan kaikki menettelytavat, joilla turvallisuudelle asetet-tuja tavoitteita ja odotuksia toteutetaan. Hyvässä turvallisuuskulttuurissa työyh-teisöllä on hyvät edellytykset suoriutua hyvin työstään, turvallisuutta pidetään tärkeänä ja sitä kehitetään systemaattisesti. Vastuullinen asenne näkyy jäsen-ten aktiivisena havainnointina, yhteisenä vastuunkantona ja haluna muokata ympäristö sekä seillä tapahtuva toiminta entistä turvallisemmaksi. Liikkeelle lähdetään pienistä asioista, joissa huomataan mahdollinen turvallisuusriski ja tämän pohjalta aletaan toimintaa muokata turvallisemmaksi. (Hurme & Kyllönen 2014, 26)

Hyvässä turvallisuuskulttuurissa on ensisijaisesti kyse siitä, että henkilöstöllä on edellytykset suoriutua hyvin työstään, turvallisuutta pidetään aidosti tärkeänä asiana, se ymmärretään riittävän laajasti ja ollaan tietoisia vaaroista ja riskeistä, jotka toimintaan liittyvät. (Reiman ym. 2008.) Riskejä on kaikkialla, missä ihmi-set viettävät aikaa. Monet tapaturmat voitaisiin ehkäistä yksinkertaisilla toimen-piteillä, joista helpoin on oma huolellisuus. Vahinkoja varten on olemassa va-kuutukset, mutta nekin saattavat toisinaan luoda vääränlaista turvallisuudentun-netta. Työpaikasta saa esimerkiksi palkallista vapaata tapaturman takia ja autoa kolhiessa vakuutusyhtiö maksaa korjauksen. (Junttila 2014, 10.) Tällainen ajat-

telumalli saattaa vaikuttaa ihmisen ajatteluun ja asenteeseen turvallisuusasioissa siten, että hänestä tulee välinpitämätön. Sama ilmiö saattaa esiintyä myös nuorilla, jos vanhemmilla on varaa korjata vahinkoja ja he vielä tekevät sen. Välinpitämätön asenne vie pohjan pois koko turvallisuuskulttuurilta, jossa ensisijainen lähtökohta on juurikin asennoituminen turvallisuuteen.

2.2 Riskit, vaarat ja niiden arviointi

Riskien arviointi on keskeisessä asemassa kehitettäessä leiritoiminnan turvallisuutta. Seurakunnan on huolehdittava siitä, että toiminnasta ei aiheudu vaaraa siinä mukana olijoille taikka toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvien terveydelle tai omaisuudelle. Tämä tarkoittaa sitä, että seurakunnalla on oltava riittävät ja oikeat tiedot toiminnasta ja siihen liittyvistä riskeistä. Riskien arvioinnin avulla voidaan suunnitelmallisesti ennaltaehkäistä mahdollisten tapaturmien ja onnettomuustilanteiden syntyminen ja tuottaa tietoa turvallisen toiminnan järjestämistä varten, riskien arviointi siis luo pohjan koko turvallisuusasiakirjalle. Seurakunnan tulee arvioida koko toimintaan liittyvät riskit. Mitä vaaroja liittyy esimerkiksi kuljetuksiin, mitä vaaroja liittyy toimintaan, millaisia tapaturmia tai onnettomuuksia voi sattua, miten hoidetaan lisäavun hälyttäminen? Riskien arviointi tulee laatia kirjallisesti ja liittää osaksi turvallisuusasiakirjaa. (Kirkkohallitus 2006.)

Riskillä tarkoitetaan ei-toivotun tapahtuman esiintymisen todennäköisyyttä, eli riski muodostuu vaaran suuruudesta ja sen todennäköisyydestä. Riskien arvioinnilla tarkoitetaan puolestaan laaja-alaista järjestelmällistä vaarojen ja terveyshaittojen tunnistamista, sekä niiden merkityksen arvioimista turvallisuudelle, terveydelle ja omaisuudelle. Vaaralla tarkoitetaan tekijää tai olosuhdetta, joka voi saada aikaan fyysisesti, henkisesti tai taloudellisesti haitallisen tapahtuman. Riskinarvioinnissa on tarkoituksena tunnistaa mitä nämä toimintaan liittyvät vaaratilanteet ovat ja arvioida niiden vaikutus, voiko seurauksena olla tapaturma tai onnettomuus. Vaaran suuruus ja todennäköisyys on siis arvioitava, onko vaaratilanne epätodennäköinen, mahdollinen vai todennäköinen. Yhtä lailla on arvioitava seuraukset, onko mahdollisesti tapahtuvan onnettomuuden seuraus vähäinen, haitallinen vai vakava. Lopuksi riskinarvioinnissa on oltava myös toimenpi-

teet vaaratilanteen poistamiseksi, riskien pienentämiseksi tai tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäisemiseksi. Vasta riskinarvioinnin jälkeen voidaan tehdä päätös toiminnan toteuttamisesta ja määritellään toiminnan reunaehdot, kuten osallistujien enimmäismäärät, henkilökunnan määrä ja toimintojen turvallisuudesta vastaavat. (Kirkkohallitus 2006; Kirkkohallitus 2007.)

2.3 Hollolan seurakunta

Hollolan seurakunta on iso seurakunta Päijät-Hämeen maakunnassa ja sen alaisuuteen kuuluu Hämeenkosken kappeliseurakunta. Jäseniä seurakunnan alueella on n. 18300, joista 1700 kuuluu Hämeenkosken kappeliseurakuntaan. 1.1.2017 alkaen Hollolan seurakuntaan liittyivät myös Kuhmoisten, Kärkölän ja Padasjoen seurakunnat. Seurakunnan toiminta-alue on hyvin laaja jo itsestään Hollolan kunnan alueella, minkä takia esimerkiksi joidenkin pappien vastuualue saattaa käsittää tietyn alueen Hollolan kunnasta, esimerkiksi Vesikansan alue. Seurakunnan varsinainen pääpaikka, mistä löytyvät kirkkoherranvirasto, diakoniatuimisto, nuorisotuimisto, seurakunnan hallinto ja suurin osa työntekijöistä, sijaitsee kuitenkin Hollolan keskustassa Sovituksen kirkolla. Se on siis tavallaan kirkko ja seurakuntakeskus samojen seinien sisällä. Hämeenkosken kappeliseurakunnalla on oma seurakuntatuimisto, joka on auki perjantaisin, muuten asioita hoidetaan Sovituksen kirkolta käsin. (Hollolan seurakunta i.a.)

Seurakunnalla on kolme kirkkoa ja Vesikansan seurakuntakodin yhteydessä oleva kirkkosali, tavallaan siis neljä kirkkoa. Ne kolme muuta kirkkoa ovat Sovituksen kirkko, Hämeenkosken kirkko ja keskiaikainen Pyhän Marian kirkko Hollolan kirkonkylällä. Keskiaikainen kivikirkko on yksi Suomen 86:sta valmiiksi rakennetusta kivikirkosta ja se on ollut koko olemassaolonsa ajan Päijät-Hämeen emäseurakunnan keskus. Kirkko on edelleen Hollolan seurakunnan eräänlainen tunnusmerkki ja siellä pidetään esimerkiksi valtaosa seurakunnan konfirmaatiomessuista. Pyhän Marian kirkossa, Hämeenkosken kirkossa ja Sovituksen kirkossa järjestetään joka sunnuntai jumalanpalvelus. (Hollolan seurakunta i.a.)

Hollolan seurakunnan leiritoiminta keskittyy pääasiassa Parinpellon leirikeskukseen, joka sijaitsee lähellä Hollolan keskiaikaista kivikirkkoa Hollolan kirkonkylässä Vesijärven rannalla. Kaikki seurakunnan rippileirit Hämeenkosken rippileiriä lukuun ottamatta järjestetään Parinpellossa, kuten myös valtaosa seurakunnan lasten- ja nuorten leireistä. Leirikeskuksen koko on leirien pitämiseen hyvä. Tilaa on sisällä ja ulkoalueilla riittävästi, mutta kuitenkin niin pienellä alueella, että vahtiminen on helppoa. Ajanviettomahdollisuuksia on useita kaikenikäisille, etenkin kesällä. Ulkona voi pelata erilaisia pallopelejä, tai vaikka käydä soutelemassa ja leirikeskuksen päärakennuksen lähellä on leikkikenttä. Talvisin voi pelejä pelata ulkona soveltuvin osin, mutta käytössä on myös entinen navettarakennus, jossa pelit onnistuvat. Leirikeskuksella on omat palkatut työntekijät.

Hollolan seurakunnalla on käytössään Kirkkohallituksen hyväksymät turvallisuusohjeet seurakunnan retki- ja leirityöstä, sekä seurakuntatyöstä yleisesti (Kirkkohallitus 2006; Kirkkohallitus 2007). Nämä ohjeet ovat hyväksytyt vuosina 2006 ja 2007, eli tätä opinnäytetyötä kirjoitettaessa ne ovat jo 10 vuotta vanhoja ohjeistuksia. Turvallisuusasiakirjat ja -ohjeet tulisi kuitenkin pitää ajan tasalla (Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011). Pääpiirteittäin Kirkkohallituksen ohjeet ovat edelleen hyvät, mutta esimerkiksi lainsäädäntö on muuttunut monelta osin. Kirkkohallituksen ohjeet eivät myöskään huomioi emotionaalista turvallisuutta ja tämän opinnäytetyön yksi tarkoitus on päivittää Kirkkohallituksen ohjeet myös emotionaalisella turvallisuudella. Emotionaalisella turvallisuudella tarkoitetaan yksilön kokemaa turvallisuutta, joka muodostuu fyysisen (tilaturvallisuus, fyysinen koskemattomuus) ja henkisen turvallisuuden (sosiaalinen, psyykinen ja pedagoginen turvallisuus) eri osa-alueiden kokonaisuudesta. (Hurme & Kyllönen 2014, 29.) Tässä opinnäytetyössä emotionaaliseen turvallisuuteen on linkitetty vielä ryhmäturvallisuus ja hengellinen turvallisuus.

3 KRISTILLINEN KASVATUS

Puhuttaessa seurakunnan nuorisotoiminnasta on välttämätöntä puhua myös kristillisestä kasvatuksesta. Tässä työssä raotetaan hieman termistöä, mitä kristillinen kasvatusta on ja mitä siihen liittyy. Tarkemmin kristillistä kasvatusta tarkastellaan sen ulottuvuuksien kautta ja miten ne liittyvät turvallisuuteen. Seurakuntatyön kannalta yksilön kokemus turvallisuus, eli emotionaalinen turvallisuus, nousee keskeiseksi tekijäksi. Emotionaaliseen turvallisuuteen liittyy seurakunnan osalta vahvasti hengellinen turvallisuus. Voiko seurakuntaa sanoa hengelliseksi kodiksi, voiko siellä aidosti olla oma itsensä, uskaltaako sinne mennä? Fyysinen turvallisuus kulkee mukana koko ajan, koska se on se asia, minkä takia turvallisuusasiakirjoja tehdään. Seuraavaksi kuitenkin kartoitetaan turvallisuutta kristillisen kasvatuksen näkökulmasta, koska pyyntö opinnäytetyön tekemiseen on tullut seurakunnan nuorisotyön puolelta ja kristilliseen nuorisotyöhön liittyy kristillinen kasvatusta. Ylipäätään nuorten kanssa toimiessa puhutaan aina jollain tapaa kasvatustoiminnasta. Kristillinen kasvatusta on rikasta sisällöltään ja toteutustavoiltaan ja sen muoto voi vaihdella kontekstista riippuen. Se ei ole vain Raamattuun tutustumista ja lukemista, tai hyvien käytösten opettamista, vaan kokonaisvaltaista yhdessä elämistä, jossa turvallisella ja lämpimällä ilmapiirillä on tärkeä osa. Kristillisellä kasvatuksella voi olla koko elämää kantava merkitys. (Muhonen & Tirri 2008, 81–82.)

3.1 Mitä on kristillinen kasvatusta?

Kristilliselle kasvatukselle ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää, vaan tätä käsitettä käytetään eri asiayhteyksissä eri tavoin. Käsitteen sama merkitys on yhteydessä myös kasvatusta-käsitteen ymmärtämiseen, jolle ei myöskään ole olemassa yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Kasvatuksella pyritään saamaan aikaan muutosta, tukemaan kasvua, kehitystä ja oppimista, eli kasvatuksella on tietoisia tavoitteita ja päämääriä, joita kohti se suuntautuu. Kasvatuksen tavoitteita ja päämääriä asetettaessa otetaan samalla kantaa siihen, mitä pidetään hyvänä ja tärkeänä eli millaista on hyvä elämä. Määritelmiä voi olla useita ja ne

eroavat toisistaan siinä, kenen näkökulmasta arvoakasta ja hyvää tarkastellaan. Yksi keskeinen kysymys on kristillisen kasvatuksen suhde uskontokasvatukseen ja uskonnolliseen kasvatukseen. Nämä kaksi asiaa ovat hyvin samankaltaisia, mutta eivät puhtaasti synonyymeja toisilleen. Uskontokasvatuksella ymmärretään mihinkään uskonnolliseen tunnustukseen sitoutumatonta kasvatusta ja uskonnollisella kasvatuksella puolestaan sitä, jonka lähtökohdat ovat jossakin tietyssä tunnustuksessa tai perinteessä. Uskontokasvatusta voisi pitää tietynlaisena yläkäsitteenä, mutta kristillistä kasvatusta ei voi täysin sulauttaa kumpakaan käsitteeseen. Kristillisen kasvatuksen sisälleen mahtuu painotuseroja esimerkiksi sen mukaan, minkä kirkkokunnan tunnustukseen kasvatusta pohjautuu. Esimerkiksi Suomen ev.lut. kirkossa kasvatusta tarkastellaan luonnollisesti luterilaisesta näkökulmasta. (Muhonen & Tirri 2008, 63–67.)

Kristillinen kasvatusta pohjautuu kristilliseen ihmiskäsitykseen, eli kasvamaan saattamista kristinuskon tukemana. Siihen sisältyy ihmisen suhde Jumalaan, ihmisen vastuunalaisuus elämästään ja teoistaan itselleen, toisilleen ja Jumalalle. Kristilliseen kasvatukseen kuuluu myös tietoisuus Jumalan ihmiseen kohdistamasta rakkaudesta ja siitä kumpuavasta vastarakkaudesta seuraa pyrkimys vastuullisuuteen. Ihminen on tavallaan Jumalan työtoveri maailmassa, minkä perusteena on oikeudenmukaisuuden ja rauhan toteuttaminen. Kristilliseen kasvatukseen kuuluu myös tietty käsitys oikean ja väärän perusteista, jotka ovat johdettavissa Jumalan ilmoituksesta. Kristillisellä kasvatuksella ei ole omaa pedagogiikkaa tai didaktiikkaa, vaan kasvatuksesta tulee kristillistä, kun sen sisältö ja tavoite ovat kristilliset. Kasvatusmenetelmät ovat välineitä, joiden tehtävä on mahdollistaa kasvatustavoitteiden saavuttaminen, joten kristillisen kasvatuksen menetelmiksi sopivat ihmisarvoa, kasvatettavaa ja Jumalaa kunnioittavat lähestymistavat. (Räsänen 2008, 287–288.)

Seurakunnan nuorisotyössä on paljon opetusluontoista toimintaa. Ei pelkästään teologista opettamista, vaan myös ihan jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita. Kasvattaja ja kasvatettava ovat pedagogisessa suhteessa keskenään. Esimerkiksi lapsi tarvitsee aikuisen tukea kasvaakseen ja kehittyäkseen ja aikuinen pyrkii ohjaamaan lasta arvokkaaksi kokemiaan päämääriä. Kasvatussuhdetta voidaankin pitää minä - sinä -suhteiden erityistapauksena. Osapuolilla on erilai-

set roolit ja he ovat erilaisessa asemassa, vaikka ovatkin ihmisinä tasa-arvoisia. Tämä pätee myös kahden aikuisen väliseen pedagogiseen suhteeseen. Pedagogisessa suhteessa kunnioitetaan kasvatettavan itseisarvoa ja pyritään tukemaan hänen kasvuaan parhaalla mahdollisella tavalla. Vuorovaikutus on pedagogisen suhteen luovuttamaton elementti, kasvatettavan on voitava luottaa kasvattajaan, joka pyrkii toimimaan kasvatettavan parhaaksi. Myös vaikuttaminen on osa kasvatuksellista vuorovaikutusta, kasvatussuhteessa molemmat osapuolet oppivat toisiltaan. (Muhonen & Tirri 2008, 72–76.)

Vuorovaikutusta voidaan pitää yhtenä kasvatuksen peruslähtökohdista. Kasvattajan olisi hyvä pohtia, mihin hän vuorovaikutuksellaan pyrkii, mitkä ovat tavoitteet, mistä vuorovaikutus koostuu ja miten kasvattajan oma toiminta vaikuttaa siihen. Vuorovaikutuksella pyritään luomaan kasvamiselle ja oppimiselle mahdollisimman hyvä tunneilmasto ja ilmapiiri, jossa kasvattaja ohjaa kasvatettavaa kohti asetettuja tavoitteita. Vuorovaikutussuhteessa kasvattaja on vastuussa siitä, että tekee parhaansa kasvatettavan kasvun ja oppimisen edistämiseksi. Kehittymistä ohjaa aikuinen, jonka toiminnalla on suuri merkitys vuorovaikutussuhteen kehittymisessä ja tämä vuorovaikutuksen rakentuminen on aina yksilöllistä. Ei ole olemassa valmista kaavaa, jolla vuorovaikutus rakennetaan hyväksi. Keskeisimpiä asioita hyvän vuorovaikutuksen rakentamiseksi ovat kuitenkin tasapuolisuus ja aito välittäminen, tunnetilojen ja sanattoman viestinnän toiminessa taustalla. Oman tunnetilan tiedostaminen vuorovaikutustilanteessa on siis tärkeää. Näitä sanattoman viestinnän työkaluja ovat esimerkiksi tilankäyttö, kehollinen ilmaisu, kasvojen ilmaisu, katseen käyttö ja äänen käyttö. Käytännön tasolla tarkoittaa siis ilmeitä, eleitä ja äänen käyttöä. (Hurme & Kyllönen 2014, 75–79.)

Kirkon nuorisotyöntekijän on selvitettävä ensin omat käsityksensä kristillisestä kasvatuksesta ja Raamatusta, koska kuten aiemmin mainittiin, kristilliseen kasvatukseen liittyy käsitys oikeasta ja väärästä nimenomaan kristillisestä näkökulmasta. Kasvattajan on tärkeää olla selvillä omasta oppimisenäkemyksestä, sillä se heijastuu hänen kasvatustyöhönsä monin tavoin. Etenkin siinä, miten kasvattaja suhtautuu kasvatettavaan ja hänen oppimisedellytyksiinsä. (Räsänen 2008, 288–289.) Raamatun auktoriteetti on kärsinyt ehkä pienen romahduksen

nykymaailmassa, eikä peruskoulun käynyt nuori välttämättä ajattele Raamatun olevan sanasta sanaan Jumalan sanelemaa. Raamatun aseman muuttumisen takia kirkon työntekijän on pohdittava näitä asioita. Ellei hän itse ole pohdiskellut Raamatun merkitystä ja tulkintaa, voi olla mahdotonta löytää keskusteluyhteyttä nuoriin, joille Raamattu saattaa olla vain kirja kirjojen joukossa. Työntekijän on siis tunnettava Raamattu huomattavasti paremmin kuin seurakunnassa käyvät nuoret. Se vaatii aktiivista Raamatun käyttöä ja on oltava perillä nykyeksegeetikan tuloksista ja lähestymistavoista. Kaikkea ei kuitenkaan tarvitse hallita, koska raamatuntulkinta on laji, jossa on paljon erilaisia näkökantoja. (Köykkä 2005, 55–57.) Raamattu on kuitenkin kristillisen kasvatuksen yksi keskeisimpiä lähtökohtia, koska ilman sitä voitaisiin käytännössä puhua kasvatuksesta yleisellä tasolla.

3.2 Kristillisen kasvatuksen ulottuvuudet

Voidaan päätellä, että kristillinen kasvatus on kristillisiin arvoihin sitoutunutta toimintaa, jolla on tietoisia tavoitteita. Se toteutuu kasvattajan ja kasvavan välisessä pedagogisessa suhteessa ja pyrkii ihmisen kokonaisvaltaisen kasvun tukemiseen. Kristillistä kasvatusta voi ilmentää kuuden ulottuvuuden kautta, jotka ovat: opillinen, rituaalinen, kokemuksellinen, eettis-moraalinen, huolenpidollinen ja pedagoginen ulottuvuus. Nämä ulottuvuudet käsittelevät kasvatuksen hengellistä ja inhimillistä puolta. (Muhonen & Tirri 2008, 77.) Tässä työssä ei ole tarkoitus avata jokaista ulottuvuutta sen enempää, vaan ulottuvuuksia käsitellään turvallisuuden näkökulmasta. Ulottuvuuksista kaksi nousee selvästi tässä tapauksessa esille, huolenpidollinen ja kokemuksellinen ulottuvuus. Muisakin ulottuvuuksissa on aiheeseen liittyviä asioita, mutta pääasiassa keskitytään näihin kahteen ulottuvuuteen, joskin muiden ulottuvuuksien vaikutusta turvallisuuteen pohditaan myös.

Kokemukselliseen ulottuvuuteen sisältyy sekä kasvatussuhteen emotionaalinen ilmapiiri että Jumalan rakkaus ja läsnäolo. Kristillisen kasvatuksen avulla on mahdollista tarjota kokemus turvallisesta ja rakastavasta Jumalasta. Kyse on ennen kaikkea luottamuksesta, kristillisestä näkökulmasta tarkasteltuna luotta-

muksesta Jumalaan. Kokemus turvallisesta ja luotettavasta Jumalasta liittyy oleellisesti hengelliseen turvallisuuteen. Kokemuksellinen ulottuvuus tuo esiin kysymyksen ihmisen hengellisyyden luonteesta. Usko ei ole vain asioiden toteutamisesta tai ulkoisia tapoja, vaan kokonaisvaltaista luottamista ja turvautumista Jumalaan, ihmisellä on todellinen tarve olla yhteydessä Luojaansa. Tämä esimerkiksi erottaa kristillisen kasvatuksen uskontokasvatuksesta, jossa pyritään vain tiedon välittämiseen. Ihminen ja Jumala elävät todellisessa suhteessa ja tämän suhteen tukeminen ja hengellisen hyvinvoinnin edistäminen ovat osa kristillistä kasvatusta. Kasvattajan tehtävän kannalta tämä merkitsee turvallisenä aikuisena olemista ja kasvatettavan kohtaamista arvokkaana. (Muhonen & Tirri 2008, 79.)

Huolenpidollinen ulottuvuus, kuten kokemuksellinen ulottuvuus, toteutuu kasvattajan ja kasvatettavan välisessä suhteessa. Huolenpidollisessa ulottuvuudessa tarkemmin määriteltynä pedagogisessa suhteessa, jonka tavoitteena on kasvatettavan hyvän toteutuminen. Siihen kuuluu lämmin ja turvallinen ilmapiiri, huolenpito sekä rakkauden osoittaminen. Huolenpidollinen ulottuvuus käsittelee ihmisen arkea. Kristillisyyksi ei ole arjesta ja tavallisesta elämästä jotenkin irrallista toimintaa, vaan siihen olennaisesti kuuluvaa. Tavallisen elämän arvostaminen kuuluu olennaisena osana kristillisyyteen. Huolenpidolliselle ulottuvuudelle on tyypillistä kasvatettavan perustarpeista huolehtiminen ja kasvatussuhteen positiivinen ilmapiiri. Pedagogisen suhteen ilmapiiriin kuuluu turvallisuus, luotettavuus ja jatkuvuus. (Muhonen & Tirri 2008, 80–81.) Molemmissa ulottuvuuksissa, sekä kokemuksellisessa että huolenpidollisessa, turvallisuus on oleellisena osatekijänä. Ihmisen tulisi lähtökohtaisesti kokea olevansa turvassa, minne ikinä sitten meneekin. Nämä kaksi ulottuvuutta ovat myös tulevaisuuteen tähtäviä, Jumala pitää meistä huolen koko elämämme ajan. Tämän viestin tulisi välittyä myös seurakunnan toiminnassa. Seurakunnan tulisi olla kaikin puolin turvallinen paikka, missä voi kasvaa uskossa. Sen lisäksi, että sieltä löytyvät turvalliset aikuiset, siellä oppii tuntemaan Jumalaa, jonka huolenpito ei rajoitu vain niiden seurakunnan kiinteistöjen seinien sisäpuolelle.

Koska kristillisen kasvatuksen ulottuvuudet linkittyvät toisiinsa, löytyy myös muista ulottuvuuksista (eettis-moraalinen, pedagoginen, opillinen ja rituaalinen

ulottuvuus) turvallisuuteen liittyviä asioita. Opillisella ulottuvuudella tarkoitetaan kristinuskoon kuuluvia oppeja, uskomuksia ja niiden välittämistä. Uskomukset eivät ole yksinomaan tiedollisia, vaan niihin liittyy myös luottamisen näkökulma, välitetään kuvaa hyvästä ja rakastavasti Jumalasta. Kristityn identiteetin vahvistaminen on opillisen ulottuvuuden yksi keskeisimpiä merkityksiä - luottamus ja oma identiteetti ovat myös turvallisuuden kannalta merkityksellisiä asioita. Rituaalinen ulottuvuus käsittää kristilliset tavat ja perinteet, kuten esimerkiksi jumalanpalvelukset ja hengelliset laulut. Yhteiset rituaalit tarjoavat kokemuksia ja turvallisuutta, sekä vahvistavat niihin osallistuvien yhteyttä. Rituaalinen ulottuvuus on siis kiinteästi yhteydessä sekä kokemukselliseen, että opilliseen ulottuvuuteen. (Muhonen & Tirri 2008, 78.)

Eettis-moraalinen ulottuvuus kuuluu olennaisena osana kristilliseen kasvatukseen, sisältäen nimensä mukaisesti eettiset periaatteet ja moraalisen toiminnan. Kristillisen etiikan kulmakiviä ovat rakkauden kaksoiskäsky ja kultainen sääntö, jotka haastavat vastuuseen. Mikäli molemmat toteutuvat, ei tule oltua ilkeä toisille, mikä on esimerkiksi ryhmäturvallisuuden kannalta tärkeä seikka. Voidaan puhua arvokasvatuksesta, miten voi olla luotettava ja ystävällinen muita kohtaan. Pedagogisella ulottuvuudella tarkoitetaan kristilliseen kasvatukseen toteuttamiseen liittyviä sisältöjä, menetelmällisiä ratkaisuja, sekä niiden taustalla vaikuttavia periaatteita ja lähtökohtia. Pedagoginen ulottuvuus tuo siis korostetusti esille kasvattajan roolin ja tehtävän, vuorovaikutus on tärkeää. (Muhonen & Tirri 2008, 79–81.)

4 EMOTIONAALINEN TURVALLISUUS

Tässä opinnäytetyössä puhutaan turvallisuudesta monesta eri näkökulmasta. Keskeisimmät teemat ovat ryhmäturvallisuus, fyysinen turvallisuus, henkinen turvallisuus ja hengellinen turvallisuus. Hurme & Kyllönen (2015, 29) toteavat, että tärkein asia koko turvallisuudessa on jokaisen yksilön kokema turvallisuuden tunne. Kaikki nämä turvallisuuden tekijät (fyysinen, psyykinen, hengellinen, ryhmäturvallisuus) yhdessä muodostavat emotionaalisen turvallisuuden, joka on yksilön kokema turvallisuuden tunne ja se on hankkeen perimmäinen lähtökohta. Voidaan myös ajatella, että edellä mainittujen lisäksi myös hengellisyden alueella koettava turvallisuus vaikuttaa emotionaaliseen turvallisuuteen.

Lasten ja nuorten parissa työskennellessä tulee väistämättä puhuttua kasvatuksesta. Toiminnan sisällöstä riippumatta yksi kasvattajan tärkeimmistä tavoitteista tulee olla lapsen tai nuoren kasvua tukevan ympäristön rakentaminen ja kasvattajalla on myös vastuu luoda kasvatettavalle hyvä ja turvallinen olo tässä ympäristössä. Sama koskee myös kasvattajaa; voidakseen hoitaa työnsä hyvin tulee työssä olla riittävä turvallisuuden tunne. Turvallisessa ympäristössä sekä kasvattajat että kasvatettavat voivat hyvin. (Hurme & Kyllönen 2014, 23.)

Turvallinen ympäristö muodostuu, kun toiminnan toteuttamiseen osallistuva henkilöstö ovat tietoisia ja kantavat vastuuta kaikista turvallisuuden osa-alueista. Näitä osa-alueita kannattaa tarkastella omina kokonaisuuksina ja pohdita, mitä kyseiseen osa-alueeseen omassa toimintayksikössä kuuluu. Koska turvallisuuden osa-alueet linkittyvät toisiinsa, niitä tulee tarkkailla ja tehdä huomioita niistä kaikista. Turvallisen ympäristön ollessa hyvä voidaan keskittyä varsinaiseen toimintaan, oli se sitten rippileiri, lastenleiri tai mikä tahansa muu retki- ja leirityöhön sisältyvä toiminta. Tavoitteena on pystyä luottamaan siihen, että kaikkien ympäristöön liittyvien toimijoiden perusturvallisuus säilyy kaikissa tilanteissa. Tällainen ympäristö, jossa toteutuvat kaikki turvallisuuden osa-alueet, on jo itsessään perushyvä oppimisympäristö, jonka päälle voidaan lähteä rakentamaan kasvua ja oppimista. (Hurme & Kyllönen 2014, 30–31; Piispainen 2008.)

TAULUKKO 1. Turvallisuuden osa-alueet lapsen kokemuksena tilanteessa (Hurme & Kyllönen 2014, 30)

Fyysinen	Psyykinen	Sosiaalinen	Pedagoginen
↓	↓	↓	↓
Minulla on oma tila	Aikuinen antaa minulle ohjeita. Tiedän, miten tilanteessa pitää toimia	Ryhmäni jäsenet puhuvat minulle ystävällisesti	Annettu tehtävä ei ole liian vaikea
↓	↓	↓	↓
Emotionaalinen turvallisuus. Minulla on varmuus siitä, että selviydyn tässä tilanteessa. Tunnen oloni turvalliseksi			

4.1 Fyysinen turvallisuus

Fyysisellä turvallisuudella tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan sitä turvallisuutta, joka ihmisellä on silloin, kun hänen terveytensä tai henkensä ei ole uhattuna (Aalto 2000, 15). Esimerkkejä fyysisestä turvallisuuden vaaroista ja riskeistä ovat esimerkiksi uimassa hukuksiin joutuminen, ulkoleikeissä kaatumiset ja kompastumiset tai vaikkapa makkaranpaistossa nuotiolla avotulen käsittely, koska palovamman saamisen riski kasvaa. Esimerkkeinä fyysisen turvallisuuden toimivuudesta voidaan pitää sellaisia toimintaan liittyviä asioita, joihin on ehkä sisältynyt tapaturman riski, mutta se tapaturma jäi toteutumatta. Vaikkapa kalliokiipeilyssä kaikki onnistuivat pääsemään tavoitteeseen, eikä kenellekään käynyt mitään.

Suurin osa fyysisestä turvallisuudesta on näkyvää turvallisuutta, joten sen havainnointi on helppoa. Tällä näkyvällä turvallisuudella tarkoitetaan sellaisia asioita, joista pystyy päällepäin paljaalla silmällä havaitsemaan turvallisuusriskin ja parhaassa tapauksessa jopa poistamaan sen. Esimerkiksi asioita, joihin voi sattuuta itsensä, kuten pöydänkulmat tai puun juuret tai räystäältä roikkuvat jääpuikot, jotka voi käydä vaikka harjalla pudottamassa. Sillä voidaan tarkoittaa myös asioita, joiden seurauksena voi sattua tapaturma, kuten kulkuväylien liukkaus, jolloin on syytä hiekoittaa liukkaat paikat. Fyysiseen turvallisuuteen liitty-

vät käytännön ratkaisut ovat tilojen käyttö, poistumisreitit, kalusteiden sijoittelu jne. Fyysiseen turvallisuuteen liittyy myös oikeus koskemattomuuteen. (Hurme & Kyllönen 2014 28–30.) Fyysinen turvallisuus on näistä turvallisuuden haaroista ainoa, mistä laki vaatii turvallisuusasiakirjan tai pelastussuunnitelman.

Fyysisen turvallisuuden luomisen keskeisimpiä elementtejä ovat terve itsesuojaus ja maalaisjärki. Turhia riskejä ei pidä ottaa ja vaaroja ei kannata lähteä uhmaamaan, vaan joskus on hyväksyttävää myös luopua jostain toiminnasta, mikäli olosuhteet sen estävät. Olosuhteilla voidaan tarkoittaa säätilaa. Ulos suunnattua toimintaa ei välttämättä kannata järjestää huonon sään takia, esimerkiksi vaikkapa liiallinen liukkaus tai jään sulaminen, mikäli jokin toiminta oli jäälle alun perin kaavailtu. Tervettä maalaisjärkeä on myös olla juoksematta sisällä, ettei törmäile oviin tai kompastu mihinkään. (Kirkkohallitus 2006.)

Fyysinen ympäristö on konkreettisin asia, mitä fyysisen turvallisuuden parantamisen eteen voidaan tehdä. Fyysiseen ympäristöön kuuluu koneet ja laitteet, rakennukset ja majoittuminen, ulkoalueet, turvallisuusvälineet ja henkilösuojaimet. Henkilösuojaimia, kuten vaikka pelastusliivejä, tulee käyttää aina tarvittaessa. Ne eivät estä mahdollista tapaturmaa tai onnettomuutta, mutta pienentävät oikein käytettynä vakavan loukkaantumisen riskiä. Työntekijöillä on velvollisuus valvoa suojavälineiden käyttöä, koska heillä on vastuu leirin turvallisuudesta. Ympäristöä kannattaa tarkkailla koko ajan ja poistaa riski- sekä vaaratekijät, mikäli se on mahdollista. Jos riskejä ei pystytä poistamaan, on niiden kanssa tultava toimeen, suunniteltava toiminta niiden mukaan ja tiedotettava niistä riittävän tarkasti. (Kirkkohallitus 2006.)

4.2 Henkinen turvallisuus

Henkinen turvallisuus on käsitteenä laajempi kuin fyysinen turvallisuus. Molempiin turvallisuuden ulottuvuuksiin liittyy kysymys: olenko minä turvassa? Henkinen turvallisuus pyrkii käsittämään sen turvallisuuden, mitä ei ulospäin näy. Se ei siis ole fyysisen turvallisuuden täydellinen vastakohta, se vain keskittyy erilaisiin asioihin. Kiusaaminen voi olla henkistä tai fyysistä, mutta se vaikuttaa voi-

makkaammin henkisesti. Henkinen turvallisuus voidaan jakaa sosiaaliseen -, pedagogiseen - ja psyykkiseen turvallisuuteen ja nämä kolme muodostavat yhdessä kokonaisuutena henkisen turvallisuuden. Sosiaaliseen turvallisuuteen liittyvät esimerkiksi kaverisuhteet ja sosiaalisten taitojen hallinta. Pedagogiseen turvallisuuteen liittyy oppimiseen ja opetustilanteeseen liittyviä tekijöitä. Psyykkiseen turvallisuuteen liittyy ilma-piiriin, vuorovaikutukseen ja toimintoihin liittyviä asioita, eli sosiaalinen turvallisuus ja pedagoginen turvallisuus ovat tavallaan osa psyykkistä turvallisuutta. Henkinen turvallisuus tulee esiin yksittäisen henkilön käytöksessä ja ryhmän toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Yksilön tai ryhmän toimintaan tilanteessa vaikuttavat monet muutkin tekijät, joten henkisen turvallisuuden arvioiminen on vaikeampaa ja monitasoisempaa kuin fyysisen turvallisuuden. (Hurme & Kyllönen 2014 28–31.)

Tunteet liittyvät vahvasti henkiseen turvallisuuteen ja jokainen on pohjimmiltaan tunneihminen. Ihmisessä on paljon tunteita, joku tunne saattaa olla joskus vahvasti päällimmäisenä pinnalla ja silloin se myös vaikuttaa toimintaamme ja käytökseemme (Kemppinen 2000, 2). Tunteet näyttelevät suurempaa osaa lapsuudessa ja nuoruudessa kuin aikuisuudessa, tässä mielessä lasten ja nuorten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista elämää määrittelevät enemmän tunteet kuin järki. Mitä turvallisempi ympäristö ja aikuissuhteet nuoren ympärillä ovat, sitä tasapainoisempi ja näköaloja luovempi nuoren tulevaisuus on. Mitä nuorempi ihminen on, sitä vahvemmin hän näyttää tunteensa. Aikuinen pystyy kätkemään monia tunteitaan ja näyttääkin niitä tavallisesti vain osittain. Tunne-elämä kehittyy sen mukaisesti, kuinka paljon ihminen joutuu lapsuus- ja nuoruusvuosinaan torjumaan ja tukahduttamaan tunteitaan. Tunteet ohjaavat ajatuksiamme, määrittelevät olotilamme ja kertovat ulkopuolisille, mitä meille kuuluu. Kaikki tunteet syntyvät aina jostakin syystä ja siksi ne on myös otettava vakavasti. (Kemppinen 2000, 1.)

4.2.1 Psyykinen turvallisuus

Psyykkisellä ympäristöllä tarkoitetaan fyysisen ympäristön psyykkistä puolta eli juurikin ilmapiiriin, vuorovaikutukseen ja toimintoihin liittyviä asioita sekä käytök-

seen ja käyttäytymiseen liittyviä asioita. Psykkiseen turvallisuuteen sisältyy muun muassa toiminnan johdonmukaisuus ja ennustettavuus, mahdollisuus saada apua, kielteisten tunteiden ilmaisu, rutiinit ja mahdollisten muutostilanteiden käsittely, toimintaohjeet ennakoivasti ja itse tilanteessa, sekä tieto tulevista toiminnoista. (Hurme & Kyllönen 2014, 29.) Voidaan päätellä, että huonon psyykkisen turvallisuuden eräänlainen tunnusmerkki on epävarmuus.

4.2.2 Sosiaalinen turvallisuus

Sosiaaliseen turvallisuuteen liittyvä sosiaalisten taitojen hallinta pitää sisällään paitsi kaverisuhteet myös sellaisia asioita kuten mukaan liittyminen, jakaminen, anteeksi pyytäminen, häviön käsitteleminen, mielipiteen ilmaiseminen ja tunteen tunnustaminen. Sosiaaliseen turvallisuuteen kuuluvat sen lisäksi suhtautuminen onnistumisiin ja epäonnistumisiin, sekä vaikuttamisen ja osallisuuden kokemus. (Hurme & Kyllönen 2014, 29.) Sosiaaliseen turvallisuuteen vaikuttaa näin ollen vahvasti myös ryhmäturvallisuus: kuinka turvalliseksi esimerkiksi yksittäinen leiriläinen kokee olonsa ryhmässä. Kuten ryhmäturvallisuudessa, myös sosiaalisessa turvallisuudessa luottamus on merkittävässä roolissa.

Ihminen pystyy muita lajeja paremmin omaksumaan tietoa, taitoa ja muita tapoja muilta yksilöiltä. Yhteiselämä lajitovereiden kanssa tarjoaa meille sen, mitä yleensä pidämme inhimillisenä. Olemme syntyjämme valmiita vastaanottamaan kulttuurin ja liittymään ihmisjoukkoon. Yhteisöön kuuluminen ei ole ihmiselle valinta, vaan synnynnäinen lajijominaisuus. Jäsenyys yhteisössä on niin itseltään selvää, ettei sitä juuri huomaa, ellei yhteisöstä joudu eroon. Keskeinen yhteisöä ylläpitävä tekijä nykyään on jäsenten yhteisyyden kokemus. Yhteisöön voi kuulua toimimatta siinä kovinkaan aktiivisesti – seurakunta voi olla yksilölle tärkeä, vaikkei hän näyttäisikään olevan usein vuorovaikutuksessa sen muiden jäsenten kanssa. (Kopakkala 2005, 28; 30–31.)

Sosiaalisten taitojen hallinta on osa yhteisössä toimimista. Sosiaalinen turvallisuus on sikäli haastava alue, että siihen voi olla vaikea vaikuttaa. Ketään ei voi pakottaa olevan kenenkään kaveri, tai viettämään aikaa kenenkään kanssa vas-

toin tahtoa. Ihmisissä on asioita, jotka ärsyttävät toisia. Ne voivat olla isoja tai pieniä, mutta kyse onkin siitä, miten niiden kanssa tulee toimeen. Tässä kohtaa astuu kuvaan vuorovaikutustaidot. Kukaan ulkopuolinen ei ehkä tule kertomaan meille millaiset tunteet, mielipiteet, arvot, unelmat tai tarpeet ovat oikeita. Ihmisen täytyy omata tunneälyä, sekä olla vuorovaikutustaitoinen. Tulee omata yhteys oman persoonan ulottuvuuksiin ja kyetä ilmaisemaan niitä. (Aalto 2000, 23–24.)

Nyky maailmassa sosiaalinen media on erittäin näkyvässä roolissa ja lähes jokainen nuori käyttää jotain sosiaalista mediaa, monet vieläpä useitakin. Kuvien jakaminen on arkipäiväistä toimintaa ja tämä vaikuttaa myös seurakunnan toiminnassa. Seurakunnilla ovat kotisivut olleet jo kauan, mutta sosiaalisen median kanavat ovat ehkäpä vielä kehitysasteella, vaikkakin useissa seurakunnissa jo käytössä. Kuvien jakaminen sosiaaliseen mediaan saattaa aiheuttaa myös haasteen, etenkin lasten ja nuorten leireillä, sen takia valokuvauskin on otettu tarkemmin ohjeistuksessa huomioon. Laki holhoustoimesta (442/1999) määrittelee alle 18-vuotiaan henkilön vajaavaltaiseksi ja tämä tulee ottaa huomioon myös henkilötietojen käsittelyssä. Henkilötietolaissa (523/1999) valokuvat rinnastetaan henkilötietoihin, joten alaikäisen kuvan julkaisemiseen tarvitaan huoltajan lupa. Leirikeskuksia ei myöskään lasketa julkisiksi paikoiksi, vaan yksityisalueeksi, jolloin kuvaaminen ei aina ole edes sallittua. Kaikki eivät välttämättä pidä siitä, että heistä otetaan kuvia, saattikka sitten että niitä julkaistaan missään. Valokuvaus ei saa aiheuttaa kenellekään epämukavaa oloa ja siten luoda henkisellä tasolla turvattomuuden tunnetta. Ilman lupaa ei saa kuvata eikä etenkin julkaista yhtään kuvaa (Mediakasvatus 2014).

4.2.3 Pedagoginen turvallisuus

Opetukseen ja ohjaukseen osallistuvalla yhdeksi oppimisympäristön turvallisuuden osa-alueeksi ajatellaan myös pedagoginen turvallisuus, jolla tarkoitetaan oppimiseen ja opetustilanteisiin liittyviä tekijöitä ja ratkaisuja, joiden pohjalta oppimistilanne muovautuu. Pedagogiseen turvallisuuteen lukeutuvat esimerkiksi oikeantasoiset tehtävät, selkeät ja ymmärrettävät ohjeet, ohjaus ja opettaminen,

rakentava ja kannustava palaute sekä oikeus oppimisen iloon. (Hurme & Kyllönen 2014, 29.)

Seurakunnan nuorisotyö sisältää jonkin verran opetusluontoista toimintaa, siksi yksi kristillisen kasvatuksen ulottuvuuksistakin on pedagoginen ulottuvuus. Pedagogiseen ulottuvuuteen liittyy toki kaikki kasvatukselliseen toimintaan liittyvät sisällölliset ja menetelmälliset ratkaisut (Muhonen & Tirri 2008, 81). Voidaan päätellä, että pedagoginen turvallisuus on lähes kaikessa nuorten toiminnassa läsnä. Opetusta ja kasvatuksellista toimintaa voi olla niin nuortenilloissa, raamattupiireissä kuin leireilläkin. Kirkon nuorisotyö on perusolemukseltaan kristillistä kasvatusta, kasteopetusta. Se on läsnäoloa, rakkauden ja huolenpidon välittämistä lapsille, nuorille ja heidän perheilleen. Yksi kirkon nuorisotyönohjaajan ydiosaamislaue on pedagoginen osaaminen. Pedagogisen osaamisen merkitys on vahvistunut viime vuosikymmenien aikana. Ryhmän ohjaamisen taitojen lisäksi tarvitaan monipuolisia yksilön ohjauksen taitoja. Nuorisotyönohjaajan työssä painottuvat myös opettajan, kouluttajan ja koulutussuunnittelijan taidot. (Launonen & Pesonen 2005, 269–270.)

4.3 Ryhmäturvallisuus

Turvallisuudesta puhuttaessa on lähes välttämätöntä aloittaa ryhmäturvallisuudesta. Ryhmäturvallisuus liittyy päivittäiseen tekemiseen niin koulussa, työpaikoillakin kuin seurakunnan kaikessa toiminnassa, johon tämä työ varsinaisesti tähtää. Seurakunnassa pyritään olemaan yksi iso ryhmä, jossa kaikki voivat olla omana itsenään yksilönä. Ihminen on yhteisöllinen ja tarvitsee muita ihmisiä, tuntee sympatiaa muita ihmisiä kohtaan ja haluaa auttaa heitä (Pentti 2003, 108).

Ryhmäturvallisuudelle on olemassa viisi komponenttia, eli osatekijää, joiden pohjalta turvallisuus syntyy. Nämä komponentit ovat luottamus, hyväksyntä, avoimuus, tuen antaminen ja halukkuus yhteistyöhön. Täytyy voida luottaa siihen, että ryhmässä voi olla avoin muiden edessä ja ottaa vakavasti toisten luotettavaksi osoittautumiset ja heidän tukensa. Luottamusta ei saa kuitenkaan

käyttää väärin käyttäen hyväksi toisten avoimuutta. Kun luottamus on molemminpuolista, ihmisessä herää turvallisuuden tunne. Hyväksyntä synnyttää osaltaan myös luottamusta; mitä alttiimmille alueille hyväksyntä meissä kohdistuu, sitä suurempi on turvallisuuden tuntemme. Avoimuus edellyttää, että on uskallusta ilmaista itseään minuuden eri tasoilla. Mitä turvallisempi ryhmä, sitä avoimempia yleensä olemme ja mitä avoimempia olemme, sitä enemmän altistumme toisten luottamuksen varaan ja annamme mahdollisuuden luottamuksen kasvulle. Tuen antaminen merkitsee, että viestimme toiselle ihmiselle, että hän kykenee selviytymään edessään olevista haasteista. Halukkuus yhteistyöhön on liki sama asia kuin sitoutuminen, joka tarkoittaa luottamusta ryhmää kohtaan ja samalla halua saavuttaa päämäärä juuri tämän ryhmän kanssa. (Aalto 2000, 16.) Näistä komponenteista voidaan päätellä, että tärkein asia kokoyrhmäturvallisuudessa on luottamus.

Tärkeintä on, että ihminen voi häpeilemättä olla oma itsensä. Aallon (2000, 22) määritelmän mukaan kun ryhmä tukee ihmisen turvallisuutta, omaksi itseksi tulemistakin, sekä itsetuntoa, sisäinen eli yksilön turvallisuus vahvistuu. Yhteisöllisyys turvallisen ympäristön perustana tarkoittaa kaikkien jäsenten halua toimia yhteisesti toisiaan tukien, jotta turvallinen ympäristö toteutuisi. Tämä yhteinen päämäärä, sitä tukevat rakenteet, prosessit ja toimintamallit ohjaavat tällöin kaikkien toimintaa ilman, että kukaan tuntee olevansa siihen pakotettu. (Hurme & Kyllönen 2014, 43.)

Turvallinen ryhmä tuo esiin parhaat puolemmekin ja jopa ne piirteet, joita olemme pitäneet itsessämme kehittymättöminä, jalostuvat. Heikkoutemmekin hyväksytään ja uskallamme kokeilla sellaisia ulottuvuuksia itsessämme, joihin emme ole oikein uskoneet. Turvallisessa ryhmässä itsetunto vahvistuu ja uskallamme alkaa ajatella myös muiden parasta. Huonon ryhmän perustuntonmerkki on pelko, joka sulkee uskalluksemme näyttämään, mitä osaamme, emmekä myöskään uskalla ilmaista itseämme rehellisesti, vaan pikemminkin valheellisesti ja rajatusti. (Aalto 2000, 17) Ryhmäturvallisuuden syvin olemus onkin siinä, että uskalltaa olla oma itsensä, parhaimmillaan uskalltaa jakaa jopa kipeimpiä kokemuksia elämästään.

4.3.1 Ryhmäturvallisuuden asteet

Ryhmäturvallisuuden asteita merkitään tässä työssä kirjaimella (T) ja numerolla (1–8). Aalto (2000, 22–23) luokittelee ryhmäturvallisuuden asteet seuraavasti ja esittelee kullekin ryhmälle tunnusomaiset piirteet:

Pelkäävä ryhmä (T1)

Jäsenet pelkäävät toisiaan, sen johtajaa tai jotakuta sen voimakasta persoonaa. Tällaisessa ryhmässä kukaan ei uskalla olla oma itsensä, vaan peitetään minuuden osa-alueita, ettei joudu naurunalaiseksi, torjutuiksi tai hylätyiksi. Keskustelu liikkuu pääosin asiatasolla ja ryhmässä on sekä tukahdutettuja aggressiotunteita että sellaisia, joita ilmaistaan vahingoittavilla tavoilla.

Turvaton ryhmä (T2)

Tällaisessa ryhmässä vallitsee epävarmuus sen suhteen, kuinka muuta suhtautuvat toisten rehellisiin itseilmaisuihin. Jos ilmaisee itseään aidosti saamatta myönteistä vastakaikua, saattaa ihminen sulkeutua ja varoa vastedes rehellistä itseilmaisua. Reagoimattomuus tai vähäinen hyväksyntä saattaa antaa jollekulle rohkeutta ilmaista itseään enemmänkin, mutta hän saattaa suojata itsensä jo seuraavassa vaiheessa. Keskustelu liikkuu pääosin asiatasolla, vaikka mielipiteiden ja tunteiden ilmaisuyrityksiä saatetaankin tehdä.

Tuntematon perusturvallinen ryhmä (T3)

Ryhmässä ei varsinaisesti pelätä toisia eikä olla välttämättä epävarmojakaan. Tuntemattomuus saattaa aiheuttaa kuitenkin sen, että ollaan varovaisia itseilmaisun suhteen ja se on pikemminkin tunnustelevaa. Kukaan ei koe itseään

ilmaistessaan suuresti uhatuksi. Keskustelu on pääosin taas asiatasolla ja tunteiden, mielipiteiden ja arvojen ilmaisussa ollaan vielä varovaisia.

Tuttu, turvallinen ryhmä (T4)

Keskinäinen tuntemus on jo kohtalaisella tasolla ja voidaan olla melko luottavaisia sen suhteen, ettei kukaan tule uhatuksi ilmaistessaan itseään mielipide- tai tunnetasolla. Turvallisuuden tunteen ei välttämättä vielä tarvitse perustua syväliiseen tuntemiseen tai luottamiseen.

Avoin ryhmä (T5)

Ryhmä, jossa kukaan ei vähättele toisten mielipiteitä tai kokemuksia. Ihmiset uskaltavat ilmaista itseään mielipide, tunne- tai jopa arvotasolla.

Heikkoutta hyväksyvä ryhmä (T6)

Tällaisessa ryhmässä ihminen uskaltaa ilmaista ns. heikkouden tunteita, esimerkiksi pelko, epäonnistuminen, turvattomuus ja avuttomuus. Ihmiset uskaltavat nauraa itselleen ja toisilleen turvallisesti.

Haavoittuvuutta salliva ryhmä (T7)

Turvallisuuden tunne alkaa olla jo niin suuri, että ihmisten tietoisuuteen voi nousta kipeitä muistoja aivan itsestään ja he uskaltavat puhua näistä kivuista ryhmälle. He kykenevät myös tuntemaan vihaa ja surua ilman suurempaa pelkoa ja häpeän tunne alkaa väistyä.

Armahtava ryhmä (T8)

Viimeinen ryhmäturvallisuuden aste menee vielä syvemmälle henkilökohtaisiin asioihin. Edellinen aste (T7) mahdollisti puhumisen siitä, miten itseä on haavoitettu ja nyt päästään siihen, miten itse on haavoittanut muita. Tällöin liikutaan syvissä häpeään, arvottomuuden ja syyllisyyden tunteissa. Ihminen paljastaa oman ”pimeän puolensa”. Armahtavan ryhmän muodostuminen vaatii jo sen, että ihminen on jo kyennyt käsittelemään ja kohtaamaan tätä pimeää puoltaan. Armahtava ryhmä ei synny pelkän turvallisuuden tunteen kasvun myötä. Jos ei armoa ole annettu itselle, sitä on vaikea jakaa muille.

Näitä ryhmäturvallisuuden asteita voisi hyödyntää esimerkiksi rippileirillä ryhmäturvallisuuden tason seuraamiseksi ja kehittämiseksi. On hyödyllistä tarkastella rippileirillä, että millä tasolla ryhmäturvallisuus liikkuu ja sen pohjalta suunnitella esimerkiksi oppitunteja tai leikkejä. Ryhmässä toimimista vaativia tehtäviä voi helpottaa tai tehdä haastavampia tason mukaan. Rippileirillä toimitaan usein pienryhmissä ja näiden pienryhmien ryhmäturvallisuuden tasot voivat pahimmassa tapauksessa heitellä laidasta laitaan. Tällaisissa tapauksissa tulisi ryhmätöitä keksiessä löytää sellainen toiminta, joka ei ole liian vaikea tai liian helppo. Mikäli ryhmäturvallisuuden taso on heikko, niin siihen kannattaa myös puuttua ja yrittää mahdollisuuksien mukaan parantaa tasoa. Tämä sama asia pätee myös seurakunnan muuhun toimintaan, ei pelkästään rippileiriin.

4.3.2 Ryhmäturvallisuuden kehittyminen

Ryhmäturvallisuuden lähtötaso riippuu aina osallistuvista henkilöistä. Ei voida sanoa, että esimerkiksi rippileirin ryhmäturvallisuus lähtee aina tasosta T1. Voihan olla, että samalle rippileirille sattuu isompi kaveriporukka, jolloin ryhmähengen luominen on oletettavasti helpompaa. Suurin haaste onkin sen kaveriporukan ulkopuoliset henkilöt, jolloin ryhmäturvallisuuden luominen saattaa olla koko ryhmän näkökulmasta vaikeampaa. Lähtökohtaisesti rippileirin ryhmäturvallisuuden lähtötaso on T1–T2, josta taso alkaa nousta. Ohjaamisessa tärkeintä on oman ammattitaidon tunnistaminen, sillä sen pohjalta voi määrittää, miten pit-

källe voi ryhmän kanssa turvallisuutta lisäävää prosessia viedä. Kokemuksen karttuessa voi sitten mennä eteenpäin, mutta ensimmäisiä kertoja ohjatessa ryhmäturvallisuuden tasoa ei kannata yrittää nostaa liian korkealle, suositeltavana maksimitasona pidetään tasoa T5. Lisätessään ryhmän turvallisuutta ohjaajan tulee selvittää itselleen, mikä turvallisuusaste olisi ryhmälle paras, eli mikä palvelee parhaiten sen olemassaolon tarkoitusta. (Aalto 2000, 70.)

Rippileirin pituus on Hollolan seurakunnalla kahdeksan vuorokautta ja siinä ajassa ryhmäturvallisuuden taso ehtii nousta, mutta kaikkein suurimmat tasot todennäköisesti jäävät saavuttamatta. Se asia täytyy vain hyväksyä, että reilussa viikossa ei ehdi saavuttamaan turvallisinta tasoa, eikä se ole välttämättä tarpeellistakaan. Mikäli tavoitteena olisi ryhmäturvallisuuden nostaminen ylimmille tasoille, se saattaisi johtaa kyseenalaisiin toimintatapoihin. Ketään ei voida vaatia ylittämään oman intimitetin rajoja. Jos tarkastellaan vaikkapa isoskoulutusleiriä, joka järjestetään koulutuksen loppupuolella, niin silloin kaikki mitenkuten tuntevat jo toisensa, jolloin ryhmäturvallisuuden luominen on helpompaa ja lähtötaso korkeampi. Isoskoulutuksessa ryhmäturvallisuus kehittyy koko koulutuksen keston ajan, ensimmäisellä koulutuskerralla lähtötaso voi olla samaa luokkaa kuin rippileirillä – loppua kohti mentäessä ryhmäturvallisuuden tulisi parantua. Turvallisuuden tunne kasvaa, kun luottamus lisääntyy. Siksi luottamuksen kasvun tukeminen on oleellinen osa ryhmäyttävää prosessia. (Aalto 2000, 73.)

Kuten edellä todettiin, tutussa ryhmässä käyttäydymme toisin kuin tuntemattomien kanssa. Ryhmän muodostamisen alussa tunnelma on jännittynyt, ihmiset katselevat peitellysti ympäriinsä ja rakentavat varovaisesti kontaktia toisiinsa. Sen sijaan ystäväpiiri, kouliintunut joukkue tai tiimi luottaa toisiinsa ja viihtyvät keskenään. Hyvin toimivan ryhmän tunnistaa nopeasti, mutta miten alun epävarmasta ihmisjoukosta muokkaantuu aikaansaava tiimi? Ihminen on toiminut ryhmässä aina, esimerkiksi vaikka kotona, koulussa tai töissä ja jonkinlainen valmius ryhmätoimintojen ymmärtämiseen on olemassa jo myötäsnyntisesti. (Kopakkala 2005, 43–44.)

Ryhmän toiminta kehittyy vaiheittain ja näitä kehitysvaiheita kuvaavia teorioita on useita. Tässä opinnäytetyössä esitellään niistä yksi, joka on yhdysvaltalai-

sen tutkijan Bruce Tuckmanin kehittämä malli. Tämä malli on niin uskottava, helposti ymmärrettävä ja muistettava, että se on muodostunut ryhmän kehittämisen arvioinnin perustaksi (Kopakkala 2005, 51). Tuckman esittelee viisi kehitysvaihetta, jotka ovat muodostusvaihe, kuohuntavaihe, sopimisvaihe, hyvin toimiva ryhmä ja ryhmän lopettaminen. Näissä vaiheissa on hyvin paljon samankaltaisuuksia kuin Aallon (2000) määrittelemässä ryhmäturvallisuuden asteissa, joten ne tukevat hyvin toisiaan.

Muodostusvaiheessa ryhmän jäsenet ovat hyvin riippuvaisia ohjaajastaan, jolta he odottavat apua tilanteen ratkaisemiseksi. Jäsenten käytös on varovaista ja muodollista, eikä kukaan halua ärsyttää ketään. Jäsenet etsivät omaa paikkaansa, ensimmäiset ryhmäroolit määräytyvät ja tavoitteita sekä pelisääntöjä etsitään. Ryhmä tuntuu turvalliselta ja yleensä sen ilmapiiri on myönteinen. Tämä vaihe on monessa suhteessa etsimistä, niin yksilön kuin koko ryhmänkin tasolla. Jäsenet saattavat olla ahdistuneita ja epävarmoja, koska tilanne on heille outo. Annettu työ pyritään tekemään yhdistämällä yksilösuoritukset. (Kopakkala 2005, 48–49.)

Kuohuntavaihe tarkoittaa yksilöiden halua erottautua ryhmässä, joten vaiheelle tyypillistä on sisäinen taistelu ja vetäjän tai saadun tehtävän vastustaminen. Tyytymättömyys ja pettymys ryhmää kohtaan ovat yleisiä ja ryhmäläisten rohkeus esittää omia mielipiteitä sekä tarttua toisten esittämiin ajatuksiin kasvaa. Ryhmän jäsenet testaavat ohjaajaa sekä toisiaan, eikä erimielisyyksiä pelätä. Työhön ei välttämättä päästä kunnolla käsiksi, koska tehtäviä vastustetaan tunteenomaisesti. Kuohuntavaiheessa tehtävästä suoriutuminen edellyttää jo kaikkien työpanosta, mutta ryhmäläisillä saattaa olla jumiutumisen tunne sisäisen käymisen takia. Opiskeluryhmissä vaihe esiintyy lievänä passiivisuutena tai kriittikkinä tai tätä vaihetta ei ole ollenkaan. (Kopakkala 2005, 49–50.)

Sopimisvaiheessa ryhmän jäsenet alkavat jo hyväksyä toistensa rooleja ja ryhmähenki alkaa muodostua – syntyy yhteenkuuluvuuden tunne, jossa jäsenten keskinäinen erilaisuus hyväksytään ja konfliktitilanteita halutaan välttää. Suotuisasti kehittyvässä ryhmässä yhteistyötä alkaa vähitellen syntyä ja erilaisia näkemyksiä sekä tunteita voidaan ilmaista avoimesti. Ryhmä kiinteytyy, vastus-

tus voitetaan, ristiriitoja sovitteluaan, eli tunne ryhmään kuulumisesta alkaa kehittyä. Jäsenillä on jo kokemusta toisistaan ja toistensa työskentelytavoista. Toimintailmapiiiri vaikuttaa usein vapautuneelta, mutta avoimuus voi silti olla näennäistä. Tässä vaiheessa tingitään yksilöllisyydestä, siksi monet pyrkivät suojautumaan puolustusmekanismeilla, eli käyttävät itselleen tyypillisiä viestintätyylejä. Esiin nousee jäsenten pyrkimys vaikuttaa ryhmän toimintaan omien tavoitteidensa mukaan ja suojautua vaarallisilta sosiaalisilta tilanteilta. (Kopakkala 2005, 50.)

Hyvin toimivan ryhmän tasolle päästyään ryhmä on tuottava, tehokas ja luova. Kopakkala (2005, 81) käyttää tällaisesta ryhmästä myös termiä tiimi. Resursseja osataan hyödyntää sekä tarkoituksenmukaisesti että tehokkaasti ja ryhmä toimii tavoitteen suuntaisesti, osaten ratkaista myös mahdolliset ristiriitatilanteet. Tässä vaiheessa ryhmä voi paneutua tehtävänsä loppuun saattamiseen, tehokkaaseen ongelmanratkaisuun ja energia voidaan suunnata ennen kaikkea työskentelyyn. Ihmissuhdeongelmat ja työnjakoon liittyvät kysymykset on melko lailla ratkaistu, roolit ovat joustavia, tarkoituksenmukaisia ja jäsenten erilaisuutta osataan käyttää hyväksi. Työskentely on vastuullista sekä rakentavaa ja ryhmän sisäiset ongelmat osataan ratkaista. Ilmapiiiri on neuvokas, avoin, joustava, tehokas, tukeva ja nyt suostutaan venymään ryhmän hyväksi, eli työt tehdään yhteisvastuullisesti. Ongelma on lähinnä ryhmän ulkopuolisilla, jotka yrittävät päästä toimintaan mukaan – ryhmän kiinteys saattaa vaikeuttaa uusien jäsenten mukaan pääsemistä. Viimeinen vaihe, eli ryhmän lopettaminen, on käsillä, kun ryhmä lopettaa toimintansa. Toimintatapa ei ole enää suorituskeskeinen, vaan ryhmän jäsenet hyvästelevät toisensa. Tunteet ovat tällöin yleensä vahvasti esillä, joskus jopa hyvinkin voimakkaasti. Tunteet saattavat ailahtella helpotuksesta masennukseen. (Kopakkala 2005, 50–51.)

Aallon (2000) ja Kopakkalan (2005) materiaaleista löytyy yhteisiä piirteitä. Molemmat korostavat ryhmän ohjaajan merkitystä ryhmäturvallisuuden kehittämisessä, koska ohjaaja luo turvallisuutta ryhmään omalla olemuksellaan ja toiminnallaan (Aalto 2000, 74). Ryhmäturvallisuus ei kummankaan mielestä nouse välttämättä korkeimmalle tasolle, Kopakkalan (2005, 190) mukaan useimmat ryhmät eivät päädy neljännen vaiheen luoviksi ryhmiksi. Ryhmän sisäinen vuo-

rovaikutus on tärkeässä roolissa, miten ryhmä toimii keskenään ja tähän liittyy myös kysymys osallisuudesta. Jos osallisuutta halutaan tukea, paino siirtyy ohjaajasta ryhmään ja siihen, mitä ryhmän halutaan tuottavan. Sekä Aalto (2000), että Kopakkala (2005) ovat sisällyttäneet teoksiinsa ryhmäyttämiseen soveltuvia harjoituksia ja ohjeita. Kehityksen vaiheet menevät jotakuinkin samalla tavalla ja ryhmän päättämisestä ollaan samaa mieltä, tietynlainen surutyö on käytävä ryhmää lopetettaessa läpi, etenkin jos ryhmällä on yhteisiä hyviä kokemuksia. Jos on koettu paljon yhteistä hyvää, surutyö kestää pidempään. Ryhmän päätöstilanteessa voidaan käyttää erilaisia eroharjoitteita, joiden käyttö perustuu paljon siihen, kuinka syvästä surutyöstä on kysymys. (Aalto 2000, 97.)

4.3.3 Ryhmäturvallisuuden tukeminen

Ohjaajan taidot ovat ehkä ratkaisevin tekijä siinä saavuttaako ryhmä tiimivaiheen, eli hyvin toimivan ryhmän tason, vai ei. Keskeistä on, kuinka joustavasti ja taiten ohjaaja pystyy luotsaamaan ryhmäänsä eri vaiheissa. Se edellyttää ryhmän tarpeiden herkkää aistimista ja kykyä havaita sekä muuttaa omia käyttäytymistapojaan tarvittaessa. Ohjaajalla on hyvin suuri vaikutus siihen, miten kehitys vaiheesta toiseen etenee. Ihmiset ovat persoonia ja tämä heijastuu myös ohjaajana toimimiseen ja siksi ohjaustyylejäkin on erilaisia. On ohjaajia, jotka pitävät vallasta ja keskipisteenä olemisesta, mutta joille saattaa olla vaikeaa antaa ryhmän siirtyä toiseen vaiheeseen. Ensimmäisen ja toisen vaiheen välissä ryhmäläiset alkavat tutustua toisiinsa ja muodostaa pienryhmiä, samalla ohjaaja joutuu kritiikin kohteeksi. Toisessa vaiheessa ohjaajan tulisi sietää kritiikkiä ja ratkaista alkavia ristiriitoja, kaikki eivät siitä pidä. Kolmanteen ja neljänteen vaiheeseen mentäessä ohjaajan merkitys pienenee entisestään ja mikäli pyrkimys on päästä näihin vaiheisiin, ohjaaja ei voi olla ryhmän keskipisteessä. (Kopakkala 2005, 88.)

Voidakseen rakentaa turvallista ryhmää ohjaaja tarvitsee vuorovaikutustaitoja ja osallistamisen taitoja, sillä ilman niitä hän voi hidastaa turvallisuusprosessin kehittymistä. Vuorovaikutustaitoja on monia, joista tärkein on vuorovaikutus oman itsensä kanssa. Ihminen tarvitsee yhteyttä ja keskustelua oman per-

soonansa kanssa. Omien tunteiden käsittely on tärkeää ja on syytä tiedostaa miksi tuntee esimerkiksi negatiivisia tunteita. Joskus on ahdistunut, joskus suuttunut ja kun syyn näiden takana on tunnistanut, on helpompi ymmärtää itseään ja käsitellä omaa tunnettaan. Vuorovaikutustaitoihin kuuluu oleellisesti myös eri mieltä olemisen taito, kyky helpottaa toisen paha oloa, oman pahan olon ilmaiseminen, oman virheen myöntäminen, korjaavan palautteen antaminen, korjaavan palautteen vastaanottaminen sekä myönteisen palautteen antaminen ja vastaanottaminen. Turvallista ryhmää rakentaessa ohjaajan tulee elää jatkuvassa vuorovaikutustaitojen oppimisprosessissa. (Aalto 2000, 26–27.)

Tiimin vetäminen eroaa perinteisestä johtamisesta siten, että siinä kun perinteiseen johtamistyyliin kuuluu selkeiden päätösten tekeminen ja niiden kertominen alaisille, tiimin johtaminen on enemmän kysyvää, keskustelevaa ja valmentavaa. Ohjaaja siis keskustelee, kyselee näkemyksiä ja kuuntelee tiimin jäseniä, eli siis ohjaa koko tiimiä osallistumaan. Tiimiä ohjataan kokonaisuutena eikä niinkään yksittäisinä yksilöinä. Tiimi on vahvimmillaan silloin kun sen jäsenillä on yhteinen tavoite ja kaikki voimavarat keskitetään tämän tavoitteen saavuttamiseksi, puhalletaan siis yhteen hiileen. Kehittyäkseen tiimiksi ryhmä tarvitsee riittävästi aikaa ja ohjaajalla tulisi olla selkeä visio ryhmän tehtävästä ja tulevaisuudesta. (Kopakkala 2005, 91–93.)

Ryhmäturvallisuuden parantaminen lähtee liikkeelle luottamuksesta, joten esimerkiksi rippileirillä on syytä aloittaa toiminta tutustumisleikeistä. Tavoitteena on saada ryhmä tutustumaan toisiinsa. Aluksi voidaan olla isommalla porukalla, mutta yhtä tärkeää on saada myös pienryhmät toimimaan. Aletaan puhua ryhmäyttämistä, jonka perimmäinen tarkoitus on lisätä ryhmän jäsenten luottamusta toinen toisiinsa ja kasvattaa näin sen turvallisuutta. Ryhmäyttämiseen toimivat erilaiset harjoitukset ja leikit, jossa ryhmälle annetaan tehtävä ja heidän on keskenään siitä suoriuduttava. Esimerkki tällaisesta harjoituksesta on vaikkapa se, että kaikki ryhmäläiset seisovat maton päällä ja matto täytyy kääntää ympäri niin, ettei kukaan ryhmäläinen poistu maton päältä missään vaiheessa. Mikäli harjoitukset sujuvat hyvin, voidaan lisätä haastetta ja ottaa mukaan luottamusharjoituksia. Ihmiselle on tärkeää, että hänet koetaan luotettavana ja luottamuksen osoittaminen on yhtä tärkeää. (Aalto 2000, 103.)

Huomamme usein, että ryhmät ovat valmiuksiltaan kovin erilaisia. On henkilöitä, jotka suoriutuvat ryhmälle annetusta tehtävästä nopeasti ja joutuvat odottelemaan muita. Saatamme myös kohdata ryhmän, joka on toiminnallisilta valmiuksiltaan huippuluokkaa ja turhautuu tehtävien helppouteen. Näissä tapauksissa toimii hyvin rajoitteistaminen, jolla luodaan uusia ulottuvuuksia toimintaan. Rajoitteistamisella tarkoitetaan ryhmän yhden tai useamman jäsenen toimintavalmiuksien rajoittamista, kuten esimerkiksi sokeuttaminen tai kuurouttaminen. Rajoitteistamisella voidaan helposti tehdä tehtävästä äärimmäisen vaikea, jopa mahdoton. Toiminnan hyötyjä ovat esimerkiksi luottamuksen lisääminen ryhmän jäseniin ja toisiin turvautuminen. (Aalto 2000, 100–103.)

Ryhmäturvallisuus on hyvin pitkälle luottamusta toisiin ryhmäläisiin ja luottamus on asia, jota ryhmäturvallisuuden parantamiseksi täytyy kehittää. Ohjaajan rooli on äärettömän tärkeä ryhmäturvallisuuden luomisessa, sillä hänen vuorovaikutustaidoillaan pystytään vahvasti vaikuttamaan ryhmäturvallisuuteen (Kopakkala 2005, 88). Ohjaajaan tulee voida luottaa ja hänenkin on luotettava ryhmäläisiinsä. Erilaisia ryhmäyttämisharjoituksia on olemassa paljon, joilla saadaan ryhmäturvallisuutta paremmaksi. Kuitenkin kun kyse on luottamuksesta, sen rakentaminen vie aikaa ja se täytyy vain hyväksyä, kiirehtimään ei kannata ruveta.

4.4 Hengellinen turvallisuus

Hengellisellä turvallisuudella tarkoitetaan esimerkiksi rippikoulussa tai isoskoulutuksessa tapahtuvaan opetukseen liittyviä asioita. Seurakunnan tulisi olla hengellinen koti, jossa tuntee olonsa turvalliseksi ja voi kasvaa uskossa. Hengellinen turvallisuus ei toteudu, jos nuoria esimerkiksi uhkaillaan kadotuksella ja he ahdistuvat niin etteivät halua enää tulla seurakunnan toimintaan. Hengellinen turvallisuus on myös osa pedagogista turvallisuutta. Opetuksessa on otettava huomioon opettavien ikä, koska pieni lapsi ei käsitä kaikkea samalla tavalla kuin esimerkiksi rippikoulunuoret. Monet Raamatunkertomukset saattavat olla liian rajuja lapsille, eivätkä pienet lapset välttämättä mieti kuolemaa, jota esimerkiksi rippikoulussa opetetaan. (Antila 2016.) Hengellinen väkivalta on ky-

seessä silloin, kun hengellinen turvallisuus ei toimi ollenkaan, kristillisen kasvatuksen kokemuksellisesta ulottuvuudesta puhumattakaan. Se on siis henkistä väkivaltaa, johon liittyy uskonnollinen ulottuvuus. Tekijä käyttää kristillistä sanastoa tai uskonyhteisön suomia hurskaita kulisseeja toisten alistamiseen ja hallitsemiseen omien mielihalujensa mukaisesti. (Villa 2013.)

Hengelliseen turvallisuuteen liittyy oleellisesti hengellinen ohjaus ja hengellinen matkakumppanuus. Nuoret turvautuvat hengellisissä kysymyksissä seurakunnan työntekijöihin, joilta odottavat saavansa vastauksia ja neuvoja. Ehkä myös kertovat omia oivalluksiaan ja mielipiteitään. Nuorten tulisi voida kysyä ja kertoa ajatuksistaan rohkeasti vailla pelkoa siitä, että hän tulee näiden kysymysten tai ajatusten takia syrjityksi tai loukatuksi. Nykymaailmassa kirkkoon ei välttämättä suhtauduta kovin myönteisesti ja rippikouluikäisillä alkaa olla jo käsitystä esimerkiksi siitä, miten maailma on syntynyt. Nuorten kiinnostus hengellisiin asioihin saattaa laantua, jos sellaista kiinnostusta nyt on juuri ollenkaan. Tähän haasteeseen seurakunnan tulisi pystyä vastaamaan ja tarvitaan voimavaroja, erityisesti ihmisiä, jotka jaksavat kulkea nuorten kanssa samaa matkaa. Juuri nuorten kanssa ratkotaan kristinuskon ja Raamatun tulevaisuus. (Köykkä 2005, 69.)

5 TURVALLISUUSSUUNNITELMAT

Tässä opinnäytetyössä käytetään termiä turvallisuussuunnitelma yläkäsitteenä, jonka sisälle voidaan mahduttaa seurakunnan toiminnan turvallisuuteen liittyviä dokumentteja, kuten turvallisuusasiakirja ja pelastussuunnitelma. Jokaisesta leiristä ja retkestä tai tapahtumasta on laadittava turvallisuusasiakirja tai pelastussuunnitelma, riippuen tapahtuman luonteesta ja laajuudesta. Esimerkiksi leiriä järjestettäessä seurakunta rinnastetaan palvelun tarjoajaan, jota koskee kuluttajaturvallisuuslaki (920/2011). Yksittäisellä turvallisuussuunnitelmalla voidaan käsittää myös yksittäisiä, turvallisuudeltaan vaativimpia toimintaosioita, kuten esimerkiksi leirillä kanoottiretki. Tällaisista toiminnoista on syytä tehdä oma turvallisuussuunnitelmansa ja liittää se leirin varsinaisen turvallisuusasiakirjan liitteeksi. (Kirkkohallitus 2006.)

5.1 Pelastussuunnitelma ja turvallisuusasiakirja

Pelastuslain (2011) 3. luvun 15§:n mukaan pelastussuunnitelma on laadittava kohteille, jotka ovat poistumisturvallisuuden tai pelastustoiminnan kannalta tavanomaista haastavampi taikka mahdollisen onnettomuuden aiheuttamat vahingot ovat vakavat. Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) tämentää vielä pelastuslain määritteitä. Mikäli tapahtuma ei mahdu tapahtumapaikan oman pelastussuunnitelman raameihin, on siitä tehtävä erikseen oma suunnitelmansa. Esimerkiksi jokaisesta jumalanpalveluksista ei tarvitse tehdä omaa pelastussuunnitelmaa, sillä sellainen on kirkkoon valmiiksi jo laadittu. Sama pätee myös leirikeskuksiin, sillä pelastussuunnitelma on oltava laadittu ja hyväksytetty pelastusviranomaisella ennen toiminnan aloittamista.

Kuluttajaturvallisuuslain mukaan palveluntarjoajalla on velvollisuus laatia turvallisuusasiakirja, joka sisältää suunnitelman vaarojen tunnistamiseksi ja riskien hallitsemiseksi sekä niistä tiedottamiseksi palvelun tarjoamisessa mukana olleille. Asiakirja on pidettävä ajan tasalla ja päivitettävä säännöllisesti. Palvelun tarjoaja, joka järjestää palveluja useassa eri paikassa tai tarjoaa monenlaisia

palveluja, voi laatia palveluille yhteisen turvallisuusasiakirjan, jossa esitellään tarpeen mukaan palvelun turvallisuusasioihin liittyvät erikoispiirteet. Asiakirjassa on siis otettava huomioon toiminnan laajuus ja palvelun luonne. Palvelun tarjoajan on varmistauduttava siitä, että palvelun tarjonnassa mukana olevat ovat perillä turvallisuusasiakirjan sisällöstä ja tarvittaessa järjestettävä palvelun tarjoamisessa mukana oleville koulutusta. Turvallisuusasiakirja on näytettävä ja toimitettava valvontaviranomaisille sitä pyydettyäessä. (Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011.)

Turvallisuusasiakirja ja pelastussuunnitelma saattavat kuulostaa täysin samalta asialta, mutta niillä on eri lähtökohdat. Kuten aiemmin käy ilmi, pelastussuunnitelman laatimisen perusteet, määritelmät, vaatimukset ja suunnitelman sisällön antaa pelastuslaki – turvallisuusasiakirjan vaatimukset puolestaan kumpuavat kuluttajaturvallisuuslaista. Seurakuntatyössä tämä tarkoittaa karkeasti sitä, että kaikesta toiminnasta (leirit, retket) tehdään turvallisuusasiakirja; kiinteistöihin ja isompiin yleisötapahtumiin, joiden kävijämäärä on yli 200 henkilöä, laaditaan pelastussuunnitelma. Seurakunnan henkilöstön turvallisuus puolestaan pohjautuu työturvallisuuslakiin (738/2002). (Kirkkohallitus 2006.)

Turvallisuusasiakirjan ja pelastussuunnitelman laatimiseksi löytyy paljon ohjeita internetistä. Näissä ohjeissa on hyvin yksityiskohtaisesti ja tarkasti määritelty, mitä asioita turvallisuusasiakirjassa ja pelastussuunnitelmassa tulisi olla. Turvallisuusasiakirjaa koskevat ohjeet löytyvät esimerkiksi Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (2016) internetsivuilta ja ohjeet pelastussuunnitelman tekemiseen löytyvät pääasiassa pelastuslaitosten internetsivuilta (Päijät-Hämeen pelastuslaitos i.a.). Kirkkohallituksen ohjeissa on myös käsitelty asiakirjojen ja suunnitelmien tekemistä ja nämä ohjeet löytyvät Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöille ja toimijoille suunnatulta sivulta (Sakasti i.a.).

5.2 Turvallisuusasiakirjan sisältö ja laatiminen

Kuluttajaturvallisuuslain mukainen turvallisuusasiakirja tulee olla laadittuna ennen palvelun tarjoamisen aloittamista. Kuluttajaturvallisuuslaissa on eriteltyä

14 toiminnanharjoittajaa, joilla on velvollisuus laatia toiminnastaan turvallisuusasiakirja. Seurakuntaa ei näissä toiminnanharjoittajissa suoraan mainita, mutta voidaan rinnastaa kohtaan 14. Kyseisessä kohdassa viitataan tapahtumaan, joka sisältää merkittävän riskin, josta toteutuessaan voi aiheutua vaaraa jonkun turvallisuudelle palveluun osallistuvien ihmisten suuren määrän tai muun erityisen syyn vuoksi. Suomen evankelis-luterilainen kirkko mainitsee ja vaatii turvallisuusasiakirjan omissa ohjeissaan. Myös uimarannoille, leikkikentille sekä seikkailu-, elämys-, ja luontopalveluille ja niihin rinnastettaviin ohjelmapalveluihin vaaditaan turvallisuusasiakirja ja seurakunnan leirielämästä sekä toiminnasta löytyy näitä osa-alueita. (Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011.) Turvallisuus- ja kemikaalivirasto on laatinut yleisen ohjeen turvallisuusasiakirjan sisällöstä. On tärkeää kuitenkin huomata, että kuhunkin kuluttajapalveluun on tehtävä oma, juuri kyseiseen toimintaan soveltuva ja sen erityispiirteet huomioon ottava turvallisuusasiakirja. (Turvallisuus- ja kemikaalivirasto 2016.)

Turvallisuusasiakirjan laajuus ja sisältö riippuvat tarjottavasta palvelusta ja siihen sisältyvistä riskeistä. Turvallisuusasiakirja on laadittava siten, että se on riittävän kattava ja yksityiskohtainen ottaen huomioon toiminnan laajuus. Valtioneuvoston asetus eräitä kuluttajapalveluja koskevasta turvallisuusasiakirjasta määrittelee 2 §:ssä asiat, jotka turvallisuusasiakirjassa on selvitettävä, jollei se ole nimenomaan kohteena olevan palvelun osalta tarpeetonta. (Valtioneuvoston asetus eräitä kuluttajapalveluja koskevasta turvallisuusasiakirjasta 1110/2011.) Turvallisuus- ja kemikaalivirasto on omassa turvallisuusasiakirjan laatimisohjeessaan täsmentänyt näitä valtioneuvoston asetuksen määrittelemiä kohtia, mitä asioita tulee mihinkin kohtaan. Tiivistetysti turvallisuusasiakirjan sisältää kuvauksen palvelun tarjoajasta, vastuuhenkilöiden tiedot, kuvauksen toiminnasta ja riskeistä, kuvauksen toimitiloista, miten vaaroihin ja riskeihin on varauduttu, miten henkilöstö perehdytetään turvallisuusasiakirjaan, mitkä ovat olosuhderajoitukset, henkilömäärät sekä miten mahdollisista onnettomuus- ja vaaratilanteista pidetään kirjaa ja miten niistä tiedotetaan eteenpäin. (Turvallisuus- ja kemikaalivirasto 2016.) Kirkkohallituksen (2006; 2007) ohjeistuksissa on huomioitu nämä samat seikat ja niissäkin viitataan Turvallisuus- ja kemikaaliviraston ohjeisiin turvallisuusasiakirjan laatimisesta.

5.3 Pelastussuunnitelman laatiminen ja sisältö

Pelastussuunnitelma laaditaan turvallisuuden varmistamiseksi kiinteistössä tai yleisötapahtumassa. Lähinnä pelastussuunnitelma käsittää paloturvallisuuden osa-alueet ja sitä kautta mahdollisimman nopean poistumisen vaaran uhatessa tai onnettomuuden sattuessa. Pelastussuunnitelmassa toiminnanharjoittajat osoittavat, että he ovat tunnistaneet rakennukseen ja toimintaansa liittyvät vaarat ja varautuneet näiden vaaratekijöiden varalta. Yhtä jokaiselle yhteisölle tai toimijalle suunnattua pelastussuunnitelmamallia ei ole. Lähtökohtana tulee olla pelastuslain velvoitteiden tunteminen ja niihin vastaaminen. (Pelastustoimi i.a.)

Suunnitelma sisältää vaarojen ja riskien arvioinnin, selostuksen rakennuksen ja toiminnassa käytettävien tilojen turvallisuusjärjestelyistä, miten henkilöille annetaan ohjeistus onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi ja selostuksen mahdollisista muista kohteen omatoimiseen varautumiseen liittyvistä toimenpiteistä. Pelastussuunnitelma toimitetaan aina alueen pelastusviranomaiselle ja pelastusviranomaisen hyväksyy suunnitelman tai voi palauttaa sen täydennettäväksi. (Pelastuslaki 379/2011.)

Valtioneuvoston asetuksessa määritellään erilaisia kiinteistöjä ja tiloja, joihin pelastussuunnitelma on laadittava. Seurakunnan käyttämiä tiloista ainoastaan kirkko on asetuksessa mainittu, mutta esimerkiksi leirikeskukset voidaan rinnastaa kohtaan kuusi, jossa sanotaan, että pelastussuunnitelma on laadittava tiloihin, joita käytetään vähintään 20 hengen tilapäiseen joukkomajoitukseen. Käytännössä asetuksen kohdat koskevat julkisia tiloja, sekä teollisuuden tiloja ja näitä vastaavia tiloja, joihin esimerkiksi seurakuntakeskus lukeutuu. Yleisötilaisuuteen vaaditaan pelastussuunnitelma, jos tapahtuman yleisömäärä on vähintään 200 henkilöä, tapahtumassa käytetään avotulta, iletulitteita, pyroteknisiä laitteita taikka erikoistehosteina palo- ja räjähdysvaarallisia kemikaaleja, tapahtuman poikkeusjärjestelyt poikkeavat tavanomaisesta tai tapahtuman luonne aiheuttaa erityistä vaaraa ihmisille. Riittää siis, että yksi ehto täyttyy, jolloin pelastussuunnitelma on laadittava. (Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011.)

5.4 Yleiset ohjeet turvallisuussuunnitelmille

Leireille ja retkille on aina nimettävä ohjelma- ja turvallisuusvastaava, joka vastaa ja päättää viime kädessä kaikesta turvallisuuteen liittyvistä asioista. Turvallisuussuunnitelmien on tarkoitus helpottaa ohjelma- ja turvallisuusvastaavan työskentelyä, hänen on huolehdittava, että näitä ohjeita ja suunnitelmia noudatetaan. Seurakunnan on olosuhteiden vaatiman huolellisuuden ja ammattitaidon edellyttämällä tavalla huolehdittava siitä, ettei toiminnasta aiheudu vaaraa osallistujille, toiminnan vaikutuspiiriin kuuluville muille henkilöille, ympäristölle tai omaisuudelle. Seurakunta vastaa turvallisuudesta koko sen suoritusketjun ajan. Myös riittävät ja oikeat tiedot toiminnasta on oltava sekä niihin liittyvät riskit, kuten myös selvitys siitä, miten näihin riskeihin on varauduttu ja mitä toimenpiteitä vaarojen torjumiseksi on tehty. (Kirkkohallitus 2007.)

Leireille on hyvä kerätä tietoja osallistujista mahdollisuuksien mukaan jo ennen leiriä, tai viimeistään leirin alkaessa. Tietoja voi kerätä esimerkiksi osallistujakortilla, johon merkitään yhteystiedot ja leirin kannalta tärkeät asiat. Näihin asioihin voidaan lukea allergiat, voimassa oleva lääkitys ja uimataito. Ennakkotiedot ovat hyödyllisiä, jotta pystytään arvioimaan toimintaan liittyvät vaarat. Toiminnan aikana on huolehdittava osallistujien fyysisestä ja henkisestä turvallisuudesta, kuten painottamalla tilanteenmukaista pukeutumista ja varustautumista. Osallistujia ei myöskään saa painostaa mukaan toimintaan, jottei kukaan koe ahdistusta. (Kirkkohallitus 2007.) Kuluttajaturvallisuuslain (920/2011) mukaan toiminnanharjoittajalla on velvollisuus siitä, että palvelusta ei aiheudu vaaraa kenenkään terveydelle tai omaisuudelle. Toiminnanharjoittajalla on oltava myös riittävät ja oikeat tiedot kuluttajapalvelusta ja hänen on arvioitava niihin liittyvät riskit. Tästä voidaan päätellä, että seurakunnalla on suorastaan velvollisuus kerätä ennakkotiedot osallistujista. Riskinarviota tehtäessä on otettava huomioon osallistujien mahdollinen erityisyys ja yksittäistä toimintaa toteutettaessa saattaa joskus olla perusteltua, että joku osallistujista ei voi olla toiminnassa mukana. Esimerkiksi voimassa oleva lääkitys saattaa asettua esteeksi, tai joku muu terveydellinen seikka. (Kirkkohallitus 2007.)

Henkilöstömääriä määriteltäessä on syytä ottaa huomioon toiminnan laatu, osallistujien määrä, ikä ja erityistarpeet. Esimerkiksi lasten tai nuorten leireille henkilöstömäärän tarve voi olla erilainen kuin vaikka esimerkiksi kehitysvammaisten leirille. Henkilöstöön voi kuulua myös vapaaehtoisia, kausityöntekijöitä tai määräaikaista työntekijöitä, mutta koska vastuu turvallisesta leiristä on viime kädessä seurakunnan vakituisilla työntekijöillä, on leirien suunnittelussa hyvä ottaa huomioon varsinaisten työntekijöiden tarve. Leirin toteutukseen osallistuvalla henkilöstöllä tulee olla asianmukainen koulutus tehtäviinsä ja heidät on perehdytettävä turvallisuusasiakirjaan. (Kirkkohallitus 2006; Kirkkohallitus 2007.)

Toimintaa suunnitellessa on otettava huomioon vallitsevat olosuhteet, kuten säätila, vuodenajat ja sijainti. Säätila voi ratkaisevasti määrittää esimerkiksi leirin toimintaa, ukonilmalla ei voi mennä veteen. Turhia riskejä ja vaaroja tulisi välttää, koska etenkin leirikeskukset sijaitsevat yleensä syrjäisemmissä paikoissa, jonne avun saanti voi kestää. Siksi esimerkiksi avotulen käsittelyssä tulee olla erityisen varovainen ja tupakointi voi tapahtua vain merkityllä paikalla. Seurakunnan toiminta tukee päihteettömyyttä ja alaikäisten kanssa jos joudutaan päihteiden kanssa tekemisiin, on otettava huomioon voimassa oleva lainsäädäntö. (Kirkkohallitus 2006.) Alkoholi- ja nikotiinituotteita ei saa pitää hallussaan alaikäinen henkilö (Alkoholilaki 1143/1994; Tupakkalaki 549/2016). Seurakunnan työntekijät ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos ovat tehtävässään saaneet tietää alaikäisestä, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä, eli tekemään lastensuojeluilmoituksen (Lastensuojelulaki 417/2007).

Seurakunnalla on oltava suunnitelma myös hätätilanteiden varalta, jos jotain sattuu huolellisesta turvallisuussuunnittelusta huolimatta. Työnjako on syytä selvittää, kuka hoitaa hätäilmoituksen, kuka hoitaa evakuoinnin ja etenkin mahdollisen onnettomuuden tai tapaturman jälkeiset toimenpiteet ovat hyvä olla selvillä. Tällaisista asioista on ilmoitettava oman organisaation sisällä ja tarvittaessa myös lasten ja nuorten huoltajille. Näistä onnettomuuksista ja tapaturmista

on syytä myös pitää kirjaa. (Kirkkohallitus 2007.) Onnettomuudesta tai vakavasta läheltä piti - tilanteesta on ilmoitettava Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle. Samalla on ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin on ryhdytty vaaran johdosta. (Kulttajaturvallisuuslaki 920/2011.) Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006) mukaan työnantajan on viipymättä ilmoitettava poliisille ja aluehallintovirastolle työntekijälle sattuneista työtapaturma- ja ammattitautilaissa (459/2015) tarkoitetuista työtapaturmista, joka on aiheuttanut kuoleman tai vaikean vamman. Vaikeaksi vammaksi voidaan katsoa esimerkiksi leikkaushoitoa vaativat vammat ja tapaturmat, vaikeat murtumat, ihosiirtoja vaativat palovammat ja pysyviä haittoja aiheuttavat vammat (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2016, 6).

6 PROSESSIN KUVAUS

6.1 Tavoitteet

Varsinaisena tavoitteena oli siis päivittää Kirkkohallituksen ohjeet ja lisätä niihin emotionaalinen turvallisuus. Ohjeistuksen pohjana Kirkkohallituksen ohjeet toimivat hyvin, mutta muutama laki oli uudistettu sen jälkeen ja nämä kohdat oli tarkastettava nykylainsäädännöstä. Mitään radikaaleja muutoksia ei ollut tapahtunut. Kirkkohallituksen ohjeita oli hyvä käyttää pohjana, koska sieltä löytyi suurimmaksi osaksi kaikki tarpeellinen. Se on edelleen päällisin puolin yleispätevä ohjeistus. Käytännön tavoitteena oli luoda työntekijälle tuki ja turva, joka vastaisi kysymyksiin mitä minä nyt teen ja miten tässä tilanteessa pitäisi toimia. Uskon materiaalin vastaavan molempiin kysymyksiin, mutta ei välttämättä kauhean yksityiskohtaisesti. Ohjeistusta pidän yksinkertaisena ja toimivana, mutta siinä saattaa olla vielä tiivistämisen ja yksinkertaistamisen varaa.

6.2 Prosessin eteneminen

Turvallisuus on ollut mukana seurakunnan toiminnassa aina ja turvallisuussuunnitelmia on myös tehty hyvinkin paljon. Olin kesätöissä Hollolan seurakunnalla 2015, jolloin minulle esitettiin idea näiden turvallisuusohjeiden päivittämisestä. Idea lähti oikeastaan siitä, että minulla on jo alan koulutustaustaa entisestään, ihan ammattilaistasolla asti ja olen myös työskennellyt turvallisuusalalla. Siksi tätä työtä tarjottiin heti kättelyssä ja turvallisuussuunnitelmien teko on minulle jo ennestään tuttua. Muutamassa yhdistyksessä ja tapahtumassakin olen ollut turvallisuudesta vastaava henkilö.

Ajatus opinnäytetyön tekemisestä jäi siis kytemään mieleen heti kesän 2015 jälkeen. Sinä syksynä suoritin Kansainvälisyysarjoitteluni Gambiassa, joten opinnäytetyön eteen ei tehty juurikaan mitään, lyötiin vain aihe lukkoon ja tämä hanke päätettiin toteuttaa. Opinnäytetyö alkoi saada muotoaan, tarkoituksena oli siis päivittää Kirkkohallituksen vanhat ohjeet. Itsessään pelkän turvallisuus-

asiakirjan päivittäminen ja ohjeistuksen tekeminen ei olisi ollut mikään suuri haaste, tai edes opinnäytetyön tasoinen hanke, sillä olen aikaisemmin tehnyt vastaavanlaisia asioita. Hollolan seurakunnalta tuli lisää ideoita, koska siellä oli huomattu turvallisuuden siirtyneen enenevässä määrin henkiselle puolelle, jota ei ohjeistuksissa juuri käsitellä. Seurakunnassa heräsi kysymys vielä hengellisestä turvallisuudesta: mitä sillä tarkoitetaan, miten sitä voi kehittää ja miten sitä ylläpidetään. Näistä asioista alkoi pikkuhiljaa muodostua opinnäytetyön kokonaisuus.

Keväällä 2016 opinnäytetyölle uhrattiin vain ajatuksia, eikä työ erinäisistä syistä johtuen edennyt mihinkään. Varsinaisesti työ lähti liikkeelle elokuussa 2016, jolloin käytiin palaveri Hollolan seurakunnan kanssa ja päätettiin syksyn aikana työstää koko opinnäytetyö. Aikataulu on alusta asti ollut siis hyvin tiukka, koska hyvin harvat tekevät opinnäytetyön puolella vuodessa ja nyt ei ollut aikaa oikeastaan senkään vertaa. Ideapaperi ja opinnäytetyösuunnitelma esitettiin ja hyväksyttiin poikkeuksellisesti samassa seminaarissa lokakuussa 2016 ja käsikirjoitusosa joulukuussa 2016. Arvioitu valmistuminen olisi ollut joulukuussa, mutta sitä lykättiin suosiolla eteenpäin, koska työtaakka ja kirjoitustahti olisivat olleet valtavat. Työtaakkaa valmistumisen siirtäminen ei helpottanut, mutta oli enemmän aikaa tehdä. Näin ei polttanut itseään loppuun. Tällä tavalla toimiessani sain myös lähetettyä turvallisuusohjeistuksen Hollolan seurakunnalle arvioitavaksi ja saadun palautteen perusteella sain muokattua sitä, kuten myös turvallisuusasiakirjapohjaa.

Suurimmiksi haasteiksi osoittautuivat työn laajuus ja aikataulu. Rajaaminen osoittautui jo alkuvaiheessa erittäin tärkeäksi, koska liian yksityiskohtaisia ohjeita ei ollut järkevää tehdä. Ensinnäkin sen takia, että aikataulu ei ollut mahdollinen ja työstä olisi tullut liian laaja. Siksi päätin ottaa turvallisuuden osa-alueet vain pintapuoliseen tarkasteluun ja tehdä yleispätevän ohjeistuksen, jota voisi hyödyntää kaikessa seurakunnan toiminnassa. Samalla ohjeistus voisi toimia perehdytysmateriaalina esimerkiksi kausityöntekijöille ja turvallisuusasioissa heräävissä kysymyksissä sen voisi kaivaa esille. Välttämättä ihan tarkkoja vastauksia ei löydy, mutta suuntaa antavia ainakin.

7 TEORIA KÄYTÄNNÖKSI

Tässä opinnäytetyössä käytännön osuus on ollut tiivistää käydystä teoriasta oleellimmat ja tärkeimmät asiat, joista rakennetaan varsinainen päivitetty turvallisuusohjeistus Kirkkohallituksen ohjeiden korvikkeeksi ja päivitetään turvallisuusasiakirja. Tarkoitus ei ole ollut keksiä kokonaan uusia ohjeita, vaan pikemminkin päivittää Kirkkohallituksen laatimat ohjeet ajan tasalle ja lisätä niihin uusia turvallisuuden osa-alueita. Pääasiassa nyt tehtyjen ohjeiden pohjana on käytetty Kirkkohallituksen ohjeistuksia, koska niissä on paljon sellaista, mikä palvelee myös nykypäivän seurakuntatoimintaa. Ohjeistusta on kirjoitettu lähinnä seurakunnan työntekijän näkökulmasta, koska työntekijöiden käyttöön ohjeistus kuitenkin tulee. Ohjeistuksen tarkoitus on toisaalta kaksijakoinen: miten esimerkiksi leirillä oleva henkilö kokee olevansa turvassa ja miten työntekijä kokee olevansa turvassa tehdessään omaa työtään. Työntekijän turvallisuutta voidaan ajatella esimerkiksi oman oikeusturvan kautta ja miten voi luoda leirille turvallisen ilmapiirin sekä miten sitä voi yrittää ylläpitää.

7.1 Keskeisimmät teoriaa ohjanneet asiat

Turvallisuusasiakirjan päivityksessä pohjana on käytetty Hollolan seurakunnalla nyt käytössä olevaa turvallisuusasiakirjaa. Turvallisuusasiakirja on ollut päällisin puolin ajan tasalla, eikä siinä ollut suuria tai vakavia puutteita. Oikein tehtynä turvallisuusasiakirja palvelee sitä tarkoitusta mitä varten se on olemassa, eli ohjelma- ja turvallisuusvastaavan tukena leirin turvallisuudessa. Turvallisuusasiakirjaan tulisi siksi laittaa kaikki kutakin toimintaa koskevat turvallisuusselvitykset ja riskinarvio (Valtioneuvoston asetus eräitä kuluttajapalveluja koskevasta turvallisuusasiakirjasta 1110/2011). Asennoituminen tähän on avain hyvän turvallisuusasiakirjan tekemiselle, puhutaan siis hyvin pitkälle turvallisuuskulttuurista. Turvallisuuskulttuurilla tarkoitetaan juurikin asennoitumista sekä suhtautumista turvallisuusasioihin (Hurme & Kyllönen 2014, 26).

Turvallisuuden osa-alueet, joita tässä työssä käsitellään, muodostuivat oikeastaan Hollolan seurakunnan pyynnöstä. Kirkkohallituksen ohjeet käsittelevät lähinnä turvallisuuden fyysistä puolta, mutta nuorten psyykkisten ongelmien on huomattu lisääntyneen. Lisäksi työhön haluttiin vielä mukaan hengellinen ulottuvuus, koska kyse on kuitenkin seurakuntatyöstä. (Sivonen 2016.) Tähän lisättiin vielä ryhmäturvallisuus, joten emotionaalisen turvallisuuden osa-alueiksi nimettiin ryhmä-, fyysinen-, henkinen- ja hengellinen turvallisuus. Näistä muodostuu siis yksilön kokema turvallisuuden tunne. (Hurme & Kyllönen 2014, 30.) Vaikka opinnäytetyön tarkoituksena onkin ollut vastata työyhteisöltä ilmentyneisiin kysymyksiin turvallisuudesta, ovat ryhmä-, henkinen- ja hengellinen turvallisuus asioita, jotka voi perustellusti nostaa esiin ja liittää osaksi turvallisuusohjeita. Vaikka ongelmia näiden kanssa ei olisikaan, on se siitä huolimatta tärkeä näkökulma.

Ohjeistuksen alussa on toimintaohjeet hätä- ja onnettomuustilanteisiin, sekä hätäilmoituksen tekemiseen. Nämä kaksi ohjetta ovat tärkeitä olla nopeasti esillä ja saatavilla ja riittävän yksinkertaisessa muodossa, jotta hätätilanteissa toimiminen olisi tehokasta. Koska ohjeistuksen on tarkoitus olla apuna kaikissa turvallisuusasioissa, on alkuun syytä käydä myös termistöä ja turvallisuussuunnitelmien tekemistä läpi. Turvallisuussuunnitelmat perustuvat nykypäivänä paljolti riskinarvioon ja vaaratilanteiden ennaltaehkäisyyn, joten niiden tekemistä ja sisällön avaamista ohjeistuksessa on myös käyty läpi (Arola 2016; Turvallisuus- ja kemikaalivirasto 2016). Ylipäätään on hyvä selvittää, että mitä tarkoittaa esimerkiksi turvallisuusasiakirja ja miksi sellainen on laadittava. Yhtään turvallisuussuunnitelmaa ei tehdä pelkästään tekemisen ilosta, vaan käytännössä laki vaatii näiden asiakirjojen tekemistä (Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011). Tällöin tästä ohjeistuksesta voi asiasta mitään tietämätön lukea, miksi näitä suunnitelmia tehdään, mihin niillä pyritään ja löytää vielä ohjeet niiden tekemiseen.

Turvallisuusohjeistuksesta löytyy perustietoa turvallisuussuunnitelmista, kuten turvallisuusasiakirjasta ja pelastussuunnitelmasta. Samoin löytyy tietoa myös molempien tekemisestä, jotta asiasta mitään tietämätön pystyisi myös laatimaan jommankumman dokumentin tarvittaessa. Ohjeistuksesta voi olla apua myös kokeneemmallekin asiakirjan laatijalle, koska nyt se on ajan tasalla ja si-

sältää joiltain osin kattavammin turvallisuutta. Tämä näkökulma ohjasi tietyllä tapaa myös opinnäytetyön tekemistä, sillä pyrin katsomaan turvallisuusohjeistusta myös asiasta mitään tietämättömän näkökulmasta. Omiin kokemuksiin perustuen seurakunnilla harvoin perehdytetään uusia työntekijöitä turvallisuusasioihin, siksi halusin ohjeistuksesta selkeän ja yksinkertaisen. Sen tulisi olla helposti luettavissa ja ymmärrettävissä.

Varsinainen turvallinen ympäristö koostuu monista asioista. Tähän turvalliseen ympäristöön on luettu kaikki emotionaalisen turvallisuuden osa-alueet, vaikka turvallisella ympäristöllä voidaan ymmärtää myös fyysiseen turvallisuuteen liittyviä seikkoja (Kirkkohallitus 2006). Turvallisen ympäristön rakentaminen alkaa ryhmäturvallisuudesta, joka syntyy luottamuksesta, avoimuudesta, hyväksynnästä, tuen antamisesta ja sitoutumisesta ryhmään. Turvallinen ryhmä on tyytyväisyyden peruslähde, koska itsetunto vahvistuu ja uskallamme alkaa ajatella myös muiden parasta, huomaamme välittävämmä muista ryhmän jäsenistä. Luottamus voidaan jakaa vielä luottamiseen ja luotettavaksi osoittautumiseen. (Aalto 2000, 16–17.) Ryhmäturvallisuuden asteet on ohjeistukseen laitettu, koska niiden kautta pystyy seuraamaan ryhmän turvallisuuden tasoa. Etenkin leirin alkuvaiheessa on syytä käydä tutustumisleikkejä ja ryhmäyttämisleikkejä. Kun nimet ovat miten kuten tuttuja, on helpompi jatkaa ryhmäturvallisuuden kehittämistä. Perusidea on, että leikeissä ei ketään jätetä ulkopuolelle, leikissä saa tehdä virheitä ja muu ryhmä on tukena. Luottamusharjoitteita voi tehdä myöhemmissäkin vaiheissa. Itsessään turvallisuusohjeistukseen ei ole tutustumisleikkejä tai luottamusharjoituksia laitettu, mutta niitä on kehoitettu käyttämään aina tilanteen vaatiessa.

Fyysinen turvallisuus on osa-alueena ohjeistuksessa kaikkein laajin, koska siihen liittyy eniten kysymyksiä ja se on pohjimmainen syy turvallisuussuunnitelmien tekemiselle. Fyysiseen turvallisuuteen kuuluu koneet ja laitteet, rakennukset, turvallisuusvälineet ja henkisuojaimet, keliolosuhteet, eli käytännössä koko fyysinen ympäristö (Kirkkohallitus 2006). Leiriä suunnitellessa saattaa olla mahdoton arvata esimerkiksi minkälainen sää on leiriä toteutettaessa, joten joutuu arvioimaan tilannetta vuodenajan mukaan. Siksi yksittäisille ohjelmille tai ohjelmakokonaisuuksille tulee asettaa olosuhterajat ja ohjelmaa tai sen osiota

ei tule suorittaa huonojen olosuhteiden vallitessa. Näihin olosuhteisiin voidaan laskea esimerkiksi rankkasade, ukonilma, talvella kylmyys tai keväällä jään sulaminen. (Kirkkohallitus 2007.) Suunnitelmissa on hyvä olla varalla vaihtoehtoisia toimintaa, mikäli varsinainen ohjelma ei onnistu. Ylipäätään on hyvä miettiä aina vaihtoehtoisia toimintoja, jottei kenenkään turvallisuutta turhaan vaaranneta.

Henkinen ja hengellinen turvallisuus ovat niitä osa-alueita, joita Kirkkohallituksen ohjeet eivät juuri käsittele, mutta ovat tuiki tärkeitä turvallisuuden tunteen kannalta. Rippikoulusuunnitelmassa 2017 sanotaan, että rippikoulun tulee olla nuorille turvallista kaikilla tasoilla. Rippikoulusuunnitelma mainitsee kaikki ne turvallisuuden osa-alueet, joita tässä opinnäytetyössä käytetään. Turvallinen rippikouluryhmä on yhteisö, jossa nuori saa olla luottaen siihen, että häntä rakastetaan, kunnioitetaan ja suojellaan juuri sellaisena kuin hän on. (Kirkkohallitus 2016.) Tämä ohje pätee kaikkeen seurakunnan toimintaan ja on hyvä huomata, että nämä turvallisuuden osa-alueet on otettu huomioon uudessa rippikoulusuunnitelmassakin. Henkiseen ja hengelliseen sisältyy molempiin pedagogista turvallisuutta, koska hengellisellä puolella toimintaan liittyy opetusta sekä kasvatusta. Tällöin turvallisuuteen liittyy myös vuorovaikutus. Seurakunnan työntekijän tulisi luoda turvallinen ilmapiiri uskossa kasvamiselle ja oppimiselle, eikä alistaa tai käyttää opetusta tai kasvatusta syyllistämiseen. Tavoite on kuitenkin saada nuoret pysymään seurakunnassa ja jatkamaan sitä työtä, jonka Jeesus on meille jättänyt.

Kirkkohallituksen ohjeissa oli kattava selostus mitä tulee ottaa huomioon henkilömääriä määriteltäessä, miten toimia hätätilanteissa ja miten hoitaa mahdollisten onnettomuuksien jälkipuinti. Nämä asiat ovat edelleen hyvin kattavat ja ajankohtaiset, sen lisäksi, että niiden hoitaminen on laissa määritelty. Se ei ole pelkästään vain hyvä huomio ohjeistuksen lopuksi, vaan tärkeä asia muistaa. Vakavista onnettomuuksista ja läheltä piti -tilanteista on tehtävä ilmoitus turvallisuus- ja kemikaalivirastolle (Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011). Työntekijälle sattuvista tapaturmista avattiin hieman enemmän, mitä sillä tarkoitetaan ja mitä näillä vakavilla tapaturmilla tarkoitetaan. Laki vaatii myös, että näistä tapaturmista on tehtävä ilmoitukset, siksi ne ovat tärkeä osa turvallisuusohjeita.

7.2 Työyhteisön palaute

Ohjeistus lähetettiin Hollolan seurakunnalle arvioitavaksi, mutta varsinaisesti retki- tai leirityössä sitä ei ehditty aikataulullisista syistä kokeilemaan. Nyt valmistunutta turvallisuusohjeistusta ja turvallisuusasiakirjaa pidettiin hyvänä, muutamia asioita nostettiin kuitenkin esille. Kirkkohallituksen ohjeet ovat vanhoja, mutta niillä on pärjättävä, koska muutakaan ei ole. Siksi kaikki päivitetty ja uusi on erittäin tervetullutta, päivitysten puolesta lait ovat esimerkiksi suuri yksittäinen päivitetty osa. Myös omat pohdintani nostettiin esille, koska nekin sisälsivät sellaista uutta tietoa, mitä ei ole ollut vielä käytössä. (Sivonen 2016.). Omissa pohdinnoissa peilasin ohjeita aikaisempaan työkokemukseeni turvallisuusalalla.

Suurimmaksi kysymykseksi työyhteisö nosti koulutuksen, miten turvallisuusasioihin perehdytetään ja miten turvallisuuskoulutus järjestetään. Opinnäytetyön alkuvaiheessa oli suunnitelmassa, että voisi järjestää koulutuspäivän, mutta sekin jäi aikataulullisista syistä pitämättä. Lähinnä kysymys on työnantajan roolista, miten työnantajan tulisi huolehtia työntekijöiden turvallisuuskoulutuksesta ja sen päivityksestä. Ajatuksen tasolla ehdotettiin, että koulutuksen sisällössä voisi esimerkiksi olla ensiaputaitoja, palo- ja pelastustaitoja, lapsen ja aikuisen hädän kohtaamista, hengellisen tuen antamista ja työyhteisön selviämistä kriisitilanteessa. Näiden asioiden pohtiminen ja harjoittelu palvelisi turvallisuusohjeiden käyttöä, koska silloin tulisi laaja-alaisesti käytyä turvallisuuden osa-alueita läpi, mutta siihen voisi yrittää saada myös ryhmäturvallisuus jollain tavalla mukaan. Yhtenä huolenaiheena heräsi myös vapaaehtoisten toimijoiden koulutus, tietävätkö vapaaehtoiset toimintatilat, poistumistiet, ensiapu- ja paloturvallisuusvälineet ja onko heillä taidot edistää turvallisuutta. (Sivonen 2016.)

Käytännön harjoittelu saattaa myös tuottaa vaikeuksia, koska iso osa emotionaalista turvallisuudesta on sellaista, mitä ei juuri käytännössä oikein pysty harjoittelemaan. Esimerkiksi alkusammutusta ja ensiaputaitoja on helppo harjoitella käytännössä, kuten rakennuksista poistumistakin. Lisäksi pohdittiin, että miten lasten ja nuorten kanssa voidaan harjoitella toimintaa kriisitilanteessa, voisiko esimerkiksi rippileirin alussa olla jonkinlainen turvatunti. Turvatunnissa voisi käydä läpi leiriläisille leirin yhteiset säännöt, kertoa riskeistä, näyttää pois-

tumistiet ja kertoa, miten onnettomuustilanteessa tulisi toimia. Koulutus, perehdyttäminen ja asioihin opastaminen siis nousivat selkeästi esille, niin työntekijöiden, vapaaehtoisten toimijoiden kuin toimintaan osallistuvienkin kohdalla. (Sivonen 2016.)

Hyvänä ja tervetulleena asiana turvallisuusohjeissa pidettiin päivitetyn lainsäädännön lisäksi toimintaohjeita eri tilanteisiin, kuten esimerkiksi miten toimitaan, jos rippileirillä joku jää kiinni tupakoinnista. Nämä ovat juuri niitä asioita, joihin toivottiin vastauksia ja toimintaohjeita. Sisältöarvoltaan pidettiin myös turvallisuudesta ympäristöstä kertovaa lukua. Sen pohjalta olisi myös kätevä järjestää koulutusta. (Sivonen 2016.)

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön tuotoksena syntynyt ohjeistus tulisi olla perusrunko, jota voi tarvittaessa täydentää. Seurakunnan työntekijöille tulee varmasti eteen tilanteita, joihin tämä ohjeistus ei suoraan vastaa, jolloin asioista joutuu ottamaan selvää. Sen tulisi kuitenkin palvella mahdollisimman monessa seurakunnan toiminnassa, niin leireillä, retkillä kuin vaikka viikkotoiminnassakin. Ohjeistusta on katsottu lähinnä nuorisotyön näkökulmasta, koska nuorisotyön puolelta pyyntö ohjeistuksen tekemiseen on tullut. Ohjeistus on pyritty tekemään vielä niin yksinkertaiseksi, että sen voi lukea kuka tahansa ja selvittää turvallisuusasioita koskevat yleiset kysymykset.

8 POHDINTA

Ohjeita turvallisuussuunnitelmien tekoon löytyy paljon, mutta juuri seurakunnalle räätälöityjä ohjeita ei ole paljoa. Oikeastaan ainoat selkeät ohjeet ovat Kirkkohallituksen vuosina 2006 ja 2007 tekemät ohjeet. Seurakunnilla ympäri Suomea saattaa olla sisäisiäkin ohjeistuksia, mutta ne eivät välttämättä ole julkista tietoa, eikä näin ollen saatavillakaan. Kirkkohallituksen ohjeistus on hyvä ja julkaisuhetkellä ajan tasalla, mutta sitä ei ole sen jälkeen päivitetty. Esimerkiksi lainsäädäntö on hieman muuttunut kymmenessä vuodessa, joskaan ei ihan kaikilta osin. Lähinnä muutoksia on tapahtunut lakien nimissä, sisältö on suurin piirtein sama. Turvallisuusasiakirja on lain mukaan pidettävä ajan tasalla, muista turvallisuussuunnitelmista ei sanota laissa mitään. On kuitenkin järkevää pitää kaikki turvallisuuteen liittyvät dokumentit ajan tasalla.

Turvallisuus ei ole pelkästään asiakirjojen täyttöä ja poistumisreittien opettelemista, vaan kysymys turvallisuudesta on paljon syvempi, kun puhutaan yksilön kokemasta turvallisuudesta. Vaikka yhdestä näkökulmasta toiminta olisikin turvallista, niin onko se kuitenkaan joka näkökulmasta turvallista. Tämä on mielestäni tärkein seikka, mihin havahduin opinnäytetyötä tehdessäni. Kaikesta huolehtiminen yksin on myös haastavaa, siksi koko työyhteisön tulisi tiedostaa nämä näkökulmat ja ajatella turvallisuutta laajemmin kuin vain yhdestä tietystä näkökulmasta. Se helpottaisi esimerkiksi rippileireillä turvallisuuden luomista ja ylläpitoa, kun kaikki työntekijät ovat perillä siitä, mitä tehdään.

Kasvatus on mielestäni tärkeä osa turvallisuutta, sillä turvallinen ympäristö luo edellytykset oppimiselle. Seurakunnan toiminta ei toki ole pelkkää oppitunnilla istumista, mutta hengellinen kasvu on prosessi, jossa opitaan koko ajan. Hengellistä kasvua tapahtuu lähtökohtaisesti kaikessa seurakunnan toiminnassa, siksi on hyvä tiedostaa kristillisen kasvatuksen ulottuvuudet. Niitä harvemmin on tullut pohdittua työelämässä, mutta tämän opinnäytetyön tekemisen jälkeen niihin voisi kyllä kiinnittää enemmän huomiota.

Aikataulu on ollut ehkäpä suurin haaste koko opinnäytetyön tekemisessä. Sen voi avoimesti myöntää, että kiireellä tehdyssä työssä laatu ei välttämättä ole paras mahdollinen. Opinnäytetyön saa kyllä valmiiksi muutamissa kuukausissa, mutta koko prosessia ajatellen olisi ollut järkevämpää käyttää siihen enemmän aikaa. Se nyt ei vain ollut mahdollista henkilökohtaisista aikatauluista johtuen. Yksi tiukasta aikataulusta kärsinyt osapuoli on Hollolan seurakunta, koska nyt saatu palaute opinnäytetyöstä jäi hieman suppeaksi. Tästä olisi voinut saada enemmän irti, mikäli tekemiäni turvallisuusohjeistuksia ja turvallisuusasiakirjaa olisi pystytty kokeilemaan jollain leirillä. Nyt se jäi toteutumatta, mutta en silti pidä ohjeistusta huonona. Uskon, että siitä on varmasti Hollolan seurakunnalle hyötyä.

Yhdeksi suureksi tekijäksi ja kysymykseksi työyhteisön puolelta nousi koulutus ja perehdytys turvallisuusasioihin, miten sen toteuttaa. Luulen, että tätä asiaa pohtivat seurakunnat ympäri Suomea, omat kokemukset ovat sellaiset, että turvallisuusasiakirja annettiin käteen ja allekirjoitettiin. Teoriassahan allekirjoittaminen tarkoittaa sitä, että työntekijä kuittaa saaneensa opastuksen turvallisuusasioihin, mutta käytäntö voi olla jotain aivan muuta. Kesätöihin mennessäni perehdytys kuului kyllä osana työskentelyä, mutta perehdytys koski vain seurakunnan toimintaa. Toki se on tärkeää, sillä siinä on enemmän muistettavaa ja toimintaa täytyy pystyä pyörittämään tarvittaessa yksin. Mikäli turvallisuus toimii, niin kaikki on hyvin, mutta mahdollisen onnettomuuden tai tapaturman sattumassa pitäisi myös osata toimia. Koulutus ja tiedon vieminen eteenpäin ovat isoja kysymyksiä ja niiden toteutus jää työnantajan vastuulle.

Jatkokehittelynä opinnäytetyölle näitä turvallisuuden osa-alueita pystyisi helposti laajentamaan. Jostain osa-alueesta saisi vaikka kokonaan oman opinnäytetyön, tai sen voi suunnata esimerkiksi johonkin tiettyyn seurakunnan toimintaan, esimerkiksi vaikkapa hengellinen turvallisuus rippileirillä, tai henkinen turvallisuus seurakunnan toiminnassa. Lakien määrä, joita tässä opinnäytetyössä piti ottaa huomioon, yllätti täysin. Yksi jatkokehittelyn tuotos voisi olla myös näiden tarpeellisten lakipykälien kokoaminen yksiin kansiin johonkin loogiseen järjestykseen. Opinnäytetyötä siitä ei ehkä saisi, mutta se helpottaisi seurakunnan työntekijöitä. Tutkimuksen saisi esimerkiksi siten, että tutkisi miten emotionaali-

nen turvallisuus toteutuu seurakunnan leireillä. Voisi myös soveltaa samaa kaavaa kuin edellä, eli keskittyisi tiettyyn osa-alueeseen ja tekisi tutkimuksen siitä.

Ammatillisen kasvun kannalta opinnäytetyö on ollut monelta osin kasvattava ja silmiä avaava. Ensinnäkään en ole näin laajaa työtä tehnyt ikinä ja on joutunut ottamaan selvää niistäkin asioista, joista luuli jotain tietävänsä. Aikataulu en voi suositella kenellekään, kyllä nyt vähintään vuosi kannattaa käyttää opinnäytetyön tekemiseen. Itsensä on saanut viedä melkein tietyllä tapaa ääri rajoille, koska aamusta yöhön kirjoittaminen ei ole ensinnäkään terveellistä, eikä sovi menevään luonteeseen. Kaiken kaikkiaan pidän tätä opinnäytetyötä aikatauluun nähden onnistuneena.

Itse olen suuntautumassa juurikin kirkon alalle töihin, joten opinnäytetyön tekeminen on ollut suurena apuna, kun olen suunnitellut toimintaa ja olen pohtinut turvallisuutta myös kaikessa muussakin toiminnassani. Näitä turvallisuuden osa-alueita pystyy soveltamaan muuallakin kuin vain seurakunnan toiminnassa, vaikka hengellinen turvallisuus silloin putoaakin pois. Aikaisemmin ei ole tullut esimerkiksi mietittyä, miten vaikkapa henkinen turvallisuus toimii. Oma käsitys turvallisuudesta on painottunut fyysisen turvallisuuden puolelle, mutta nyt tälle alalle suuntautuessa huomaa, että turvallisuutta voi ajatella monesta eri näkökulmasta. Opinnäytetyön tekeminen on avartanut omaa katsomusta erittäin paljon ja uskon pystyväni toimimaan työtehtävissä paljon paremmin kuin ennen opinnäytetyön tekemistä.

Johtopäätöksinä voidaan todeta, että koko opinnäytetyöprosessi on ollut samaan aikaan haastava, kiinnostava ja rasittava. Haastava siksi, että olen joutunut laajentamaan omaa turvallisuusnäkemystäni ja tietyllä tapaa opettelemaan pois vanhasta. Tarkoitan siis sitä, että turvallisuutta ei ole pelkästään toiminta onnettomuustilanteiden ehkäisemiseksi. Samalla opinnäytetyön tekeminen on ollut kiinnostavaa, koska olen joutunut selvittämään paljon asioita ja tekemään uusia havaintoja tavallaan jo ennalta tuttuun asiaan. Rasittava ehkä siksi, että iso työtaakka pienessä ajassa ei ole kovinkaan hyvä ratkaisu. Monta pitkää päivää on saanut viettää materiaalien ja tietokoneen äärellä, mutta sitä en voi kenellekään suositella. Opinnäytetyön tekemiseen kannattaa mielestäni uhrata

aikaa, ihan jo oman mielenterveyden kannalta. Toinen seikka on se, että koska opinnäytetyö tehdään tavallaan tilaustyönä jollekin työyhteisölle, niin huonoa laatua ei viitsisi palauttaa.

Kunnon kokeilu jäi siis tekemättä, mutta kuten edellä jo mainitsin, olen tyytyväinen siihen, mitä sain näin lyhyessä ajassa valmiiksi. Enempäänkin olisi ollut mahdollisuuksia jaksamisen puolesta. Elämä on valintoja täynnä, valinta on tehdä opinnäytetyö nopeutetulla aikataululla. Laatu ehkä hieman kärsii, mutta tuloksena olisi voinut olla huonompaakin jälkeä.

LÄHTEET

- Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. Ryttylä: My Generation
- Alkoholilaki. 1994/1143, 8.12.1994. Viitattu 27.12.2016
- Antila, Hanna 2016. Ei uskonasioista kannata puhua lapselle, Anita Ahtiainen!. Espoon seurakuntasanomat 29.9.2016 (17), 8
- Arola, Kirsi 2016. Kymenlaakson pelastuslaitoksen palotarkastaja Kirsi Arolan henkilökohtainen tiedonanto 2016.
- Henkilötietolaki. 1999/523, 22.4.1999. Viitattu 28.12.2016
- Hollolan seurakunta i.a. Viitattu 15.11.2016. <http://www.hollolanseurakunta.fi/>
- Hurme, Kira & Kyllönen, Tarmo 2014. Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus
- Junttila, Esa 2014. Leikisti turvallinen. Kaikenkattava käsikirja leikki- ja liikunta-alueiden suunnittelusta, turvallisuudesta ja riskinarvioinnista. Rovaniemi: Lapin Routa
- Kemppinen, Pertti 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Vantaa: Kannustusvalmennus P. & K.
- Kirkkohallitus 2006. Seurakunnan leiri- ja retkitoiminnan turvallisuusohjeet. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/F4D721B8939BDDA0C2257E2E0012D40C/\\$FILE/2006%205.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/F4D721B8939BDDA0C2257E2E0012D40C/$FILE/2006%205.pdf)
- Kirkkohallitus 2007. Seurakuntatoiminnan turvallisuusohjeet [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4175ABEE3EDB8CC3C2257F23004EA4AA/\\$FILE/Srctoiminnan_turvallisuusohjeet2007.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4175ABEE3EDB8CC3C2257F23004EA4AA/$FILE/Srctoiminnan_turvallisuusohjeet2007.pdf)
- Kirkkohallitus 2016. Suuri ihme. Rippikoulusuunnitelma 2017 luonnos 14.10.2016
- Kopakkala, Aku 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima oy
- Kuluttajaturvallisuuslaki. 2011/920, 22.7.2011. Viitattu 5.12.2016
- Köykkä, Arto 2005. Raamattu ja nuorisotyö. Teoksessa Paananen, Terhi & Tuominen, Hans 2005 (toim.). Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja
- Laki holhoustoimesta. 1999/442, 1.4.1999. Viitattu 28.12.2016

- Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta. 2006/44, 20.1.2006. Viitattu 27.12.2016
- Lastensuojelulaki. 2007/417, 13.4.2007. Viitattu 27.12.2016
- Launonen, Pekka & Pesonen, Marja 2005. Koulutuksen haasteet – katekeetas- ta kasvatuksen ammattilaiseksi. Teoksessa Paananen, Terhi & Tuominen, Hans 2005 (toim.). Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirja- paja
- Mediakasvatus 2014. Kuvauslupa. Mediakasvatusseura 14.7.2014.
<http://www.mediakasvatus.fi/materiaali/kuvauslupa/>
- Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi 2008. Mitä on kristillinen kasvatus? Teoksessa Porkka, Jouko 2008 (toim.). Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus
- Pelastuslaki. 2011/379, 29.4.2011. Viitattu 13.9.2016
- Pelastustoimi i.a. Pelastussuunnitelman laatiminen. Viitattu 20.12.2016.
<http://www.pelastustoimi.fi/turvatietao/ehkaise-palon-syttyminen/rakennukset-velvollisuudet/pelastussuunnitelman-laatiminen>
- Pentti, Veikko 2003. Turvallinen yhteisö – turvattu yksilö. Helsinki: Yliopistopai- no
- Piispanen, M 2008. Hyvä oppimisympäristö. Teoksessa Hurme, Kirsi & Kyllö- nen, Tarmo 2014. Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnet- ta ja varaudu vaaratilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus
- Päijät-Hämeen pelastuslaitos i.a. Pelastussuunnitelman laatiminen. Viitattu 20.12.2016.
http://www.phpela.fi/fi/ennaltaehkaisy/pelastussuunnitelman_laatimi- nen
- Reiman, Teemu; Pietikäinen, Elina & Oedewald Pia 2008. Turvallisuuskulttuuri, teoria ja arviointi. VTT Publications 700.
<http://www.vtt.fi/inf/pdf/publications/2008/P700.pdf>
- Räsänen, Antti 2008. Kristillinen kasvatus teoriassa ja käytännössä. Teoksessa Porkka, Jouko 2008 (toim.). Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus
- Sakasti i.a. Palvelu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöille ja toimi- joille. Viitattu 16.1.2017. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/start>

- Sivonen, Päivi 2016. Hollolan seurakunnan johtavan nuorisotyönohjaajan henkilökohtainen tiedonanto 2016
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Työsuojeluvalvonnan ohjeita 4/2016. Vakavien työtapaturmien tulkinta.
<http://www.tyosuojelu.fi/documents/14660/198601/Vakavien+ty%C3%B6tapaturmien+tutkinta/45956591-480b-41bb-8a70-3f7a2f6c146f>
- Tupakkalaki. 2016/549, 29.6.2016. Viitattu 27.12.2016
- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto 2016. Kuluttajaturvallisuuslain mukainen turvallisuusasiakirja. Viitattu 20.10.2016. <http://www.tukes.fi/fi/Haku-Google-Mini/?q=turvallisuusasiakirja>
- Työtapaturma- ja ammattitautilaki. 2015/459, 24.4.2015. Viitattu 27.12.2016
- Työturvallisuuslaki. 2002/738, 23.8.2002. Viitattu 8.12.2016
- Vahingonkorvauslaki. 1974/412, 31.5.1974. Viitattu 30.12.2016
- Valtioneuvoston asetus eräitä kuluttajapalveluja koskevasta turvallisuusasiakirjasta 1110/2011. Viitattu 20.12.2016
- Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta. 2011/407, 5.5.2011. Viitattu 13.9.2011
- Villa, Janne 2013. Varo hengellistä väkivaltaa! <http://www.valomerkki.fi/kirkko-ja-kaupunki/kirkko-ja-kaupunki-arkisto/varo-hengellista-vakivaltaa>

LIITE 1: Hollolan seurakunnan turvallisuusasiakirjapohja

TURVALLISUUSASIAKIRJA

HOLLOLAN SEURAKUNTA

Turvallisuusvastaavan nimi ja yhteystiedot:

Nimi:

Osoite:

Puh:

1. Perustiedot leiristä/retkestä

Leirin nimi ja yhteystiedot:

Aika:

Osanottajamäärä _____

Leiriläisten iät vaihtelevat välillä 15- 25 -vuotta.

2. Leirin/retken toteutus

1. Osallistujat:

Nimilista: Liite 1.

2. Henkilöstö:

Turvallisuusvastaava:

3. Mahdolliset erityistarpeet (ostopalvelut): Emäntä paikalla n. klo 7-20

3. Kuvaus kuljetuksesta

Lähtökohtaisesti käytetään ammattilaiskuljettajan palveluja.

4. Kuvaus pitopaikasta ja luonteesta

1. Yleiskuvaus:

Leirialueella on päärakennus ja rantasauna. Leirikeskus sijaitsee järven rannalla.

2. Ruokahuollon kuvaus:

Seurakunnan omat emännät valmistavat ruoan leirikeskuksen keittiössä. Allergiat tulee ilmoittaa keittiölle etukäteen ja allergiaruokavaliot tulee merkitä selkeästi ruokalinjastolla.

3. Leirin turvallisuuskuvaus:

Kiinteistön poistumistiet on merkitty selkeästi. Palovaroittimet tarkistetaan säännöllisesti. Kiinteistöstä löytyy tarvittava määrä sammuttimia. Tulipalon syttyessä leiriläiset kootaan liikuntahalliin. Pelastussuunnitelmana käytetään kunkin leirikeskuksen omaa suunnitelmaa.

4. Kuvaus leirillä käytettävistä rakenteista, välineistä ja varusteista:

Leirikeskuksesta löytyy asianmukaiset soutuveneet pelastusliiveineen sekä pelastusrenkas.

5. Kuvaus ohjelmasta

Yleiskuvaus: Liite 2. Päiväohjelma.

6. Kuvaus osallistujille tarkoitetusta ennakkotiedosta:

1. Ennakkoinformaatio: Leiriläisiä on informoitu leiristä kirjeitse.

7. Leirin/retken toimintaan liittyvien riskien arviointi

1. Vaarojen tunnistus:

Leirillä toiminta on valvottua. Vaaratilanteita voi kuitenkin aiheutua jokapäiväisissä toimissa (pelaaminen, uiminen, saunominen)

2. Vaarojen todennäköisyys ja seuraus:

Kaikki leiritoiminta on suunniteltu turvalliseksi. Perustoiminnoissa ei vaaratilanteita pitäisi syntyä. Vahinkoja voi kuitenkin sattua isossa ryhmässä toimiessa. Vaaratilanteet ovat epätodennäköisiä ja niistä aiheutuvat vahingot vähäisiä.

3. Toimenpiteet vaarojen poistamiseksi ja riskien pienentämiseksi:

- Leirin säännöt kerrataan leirin alussa yhdessä koko leirin kanssa
- Kaikilla vakituisilla työntekijöillä on ensiapukurssi käytynä
- Jos leirin vetäjän käskyt eivät tehoa ulkopuolisten henkilöiden poistamiseksi leiriltä paikalle kutsutaan tarvittaessa poliisi
- Lähiesimieheen tulee ottaa yhteyttä ongelmatilanteissa (mm. Jos mietitään jonkun leiriläisen poistamista leiriltä) ja lähiesimies ottaa yhteyttä kirkkoherraan
- Tiedottaminen onnettomuustilanteissa ja kuolemantapauksen sattuessa: Leirin turvallisuusvastaava ilmoittaa tapahtuneen kirkkoherralle, joka hoitaa yhteydestä huoltajiin, päättää leirin jatkotoimenpiteistä, kutsuu koolle tarvittaessa kriisiryhmän sekä hoitaa lausunnot tiedotusvälineille.
- Jos leirillä esiintyy huumeita, otetaan aina yhteys poliisiin
- Turvallisuusvastaava vastaa leirin ensiaputarvikkeista.
- Jos alle 18-vuotias nuori tarvitsee lääkkeitä, otetaan yhteys nuoren vanhempiin
- Turvallisuusvastaava vastaa ensisijaisesti ensiavun antamisesta hätätilanteissa
- Työntekijän sairastuessa otetaan yhteys esimieheen
- Jos järvessä ilmenee sinilevää, uiminen kielletään
- Jos juomaveden laatu heikkenee, tilataan leirille vesisäiliö
- Jos kiinteistö kaipaa kiireellisiä huoltotoimia, otetaan klo 8-16 yhteys seurakunnan huoltomiehiin. Muuna aikana otetaan yhteys rakennusmestariin. Jos rakennusmestari ei vastaa, otetaan yhteys suoraan kyseisen alan huoltofirmaan

- Mikäli leirille tilataan ulkopuolisen palveluntarjoajan palveluja, on niistä oltava omat turvallisuusasiakirjansa.
- Leirillä on huolehdittava myös henkisestä ja hengellisestä hyvinvoinnista

8. Turvallisuusasiakirjan käsittely

1. Asiakirjan hyväksyminen __/__/2017

Esimiehen allekirjoitus

2. Asiakirjaan tutustuminen

Olen tutustunut turvallisuusasiakirjaan:

__/__/2017

Leirin turvallisuusvastaavan allekirjoitus

Muun henkilökunnan allekirjoitukset:

__/__/2017

__/__/2017

__/__/2017

(Turvallisuusasiakirja toimitetaan leirin päätyttyä yhdessä leiriohjelman kanssa mapitettavaks

LIITE 2: Päivitetyt turvallisuusohjeet Hollolan seurakunnalle

TURVALLISUUSOHJEET

SISÄLLYS

<u>1 TOIMINTA ONNETTOMUUSTILANTEISSA</u>	4
<u>2 NÄIN SOITAT HÄTÄNUMEROON 112</u>	5
<u>3 SEURAKUNNAN TOIMINNALLE ASETETTAVAT YLEISET</u> <u>TURVALLISUUSVAATIMUKSET</u>	6
<u>4 TURVALLISUUSASIAKIRJA</u>	8
<u>4.1 Mikä on turvallisuusasiakirja?</u>	8
<u>4.2 Pelastussuunnitelma</u>	9
<u>4.3 Turvallisuusasiakirjan laadinta</u>	10
<u>5 OSALLISTUJAT</u>	12
<u>5.1 Ennakkotiedot osallistujista</u>	12
<u>5.1.1 Lapset ja nuoret osallistujat</u>	13
<u>5.1.2 Ulkomaalaiset ja maahanmuuttajataustaiset osallistujat</u>	13
<u>5.1.3 Muut erityisryhmät</u>	14
<u>5.2 Päihteet ja tupakointi</u>	14
<u>6 TURVALLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ</u>	16
<u>6.1 Ryhmäturvallisuus</u>	16
<u>6.2 Fyysinen turvallisuus</u>	18
<u>6.3 Fyysinen ympäristö</u>	19
<u>6.3.1 Koneet ja laitteet</u>	19
<u>6.3.2 Rakenteet</u>	20
<u>6.3.3 Rakennukset ja majoittuminen</u>	20
<u>6.3.4 Turvallisuusvälineet ja henkilösuojaimet</u>	21
<u>6.3.5 Vesiturvallisuus</u>	21
<u>6.3.6 Valokuvaus</u>	22

6.4 Henkinen turvallisuus	23
6.5 Hengellinen turvallisuus	24
7 HENKILÖSTÖ	25
7.1 Henkilöstön määrä	25
7.2 Koulutus ja perehdyttäminen	26
8 HÄTÄTILANNEVALMIUS	28
8.1 Ensiapu- ja pelastusvalmius	28
8.2 Evakuointivalmius	29
8.3 Etsintävalmius	29
9 ILMOITTAMINEN VIRANOMAISILLE	31
10 TIEDOTTAMINEN ONNETTOMUUSTILANTEESSA	34
11 LUVAT, ILMOITUKSET JA VAKUUTUKSET	36
LÄHTEET	37
LIITE 1 Leirikortti	38

1 TOIMINTA ONNETTOMUUSTILANTEISSA

PELASTA ENSIN ITSESI ENNEN KUIN VOIT AUTTAA MUITA

1. Vakavissa tilanteissa soita 112. Tee mahdollisuuksien mukaan nopea riskinarvio tapahtuneesta:

- Mitä on tapahtunut
- Autettavien määrä ja avun kiireellisyys
- Auttajien määrä, käytettävissä oleva välineistö
- Tärkeintä on muistaa soittaa 112

2. Pelasta vaarassa olevat ja varoita muita:

- Pelasta ensin hengenvaarassa olevat ja siirrä lähimpään turvalliseen paikkaan
- Varoita kuuluvalla äänellä vaarasta
- Älä vaaranna itseäsi tai muita

3. Estä lisäonnettomuudet:

- Selvitä lisäonnettomuuden vaara
- Estä mahdollisuuksien mukaan onnettomuuden leviäminen
- Suorita alkusammutus (lähesty vaarallista kohdetta varoen)
- Anna hätäensiapu

4. Opasta auttajat paikalle:

- Huolehdi, että ammattiapu löytää nopeasti tilannepaikalle. Järjestä tarvittaessa opastus
- Jatka alkusammutusta ja hätäensiapua, kunnes ammattiapu saapuu paikalle ja ottaa tilanteen haltuun
- Toimi ammattilaisten ohjeiden mukaan

2 NÄIN SOITAT HÄTÄNUMEROON 112

Hätänumeroon **112** tulee soittaa aina kiireellisissä, todellisissa hätätilanteissa hengen, terveyden, omaisuuden tai ympäristön ollessa uhattuna tai vaarassa, tai jos on syytä epäillä näin olevan. Soita hätäpuhelu itse, jos voit.

Jos soitat hätänumeroon 112: (Tärkeimmät kohdat korostettu)

1. Kerro mitä on tapahtunut

2. Kerro tarkka osoite ja kunta

3. Vastaa sinulle esitettyihin kysymyksiin

4. Toimi annettujen ohjeiden mukaan

5. Älä sulje puhelinta ennen kuin saat siihen luvan

6. Opasta auttajat paikalle

7. Soita uudestaan, mikäli tilanne muuttuu

Jos hätänumero on hetkellisesti ruuhkautunut - älä sulje puhelinta! Kuulet nauhoitteen, jossa kehoitetaan odottamaan hetki linjalla

3 SEURAKUNNAN TOIMINNALLE ASETETTAVAT YLEISET TUR- VALLISUUSVAATIMUKSET

Seurakunta vastaa toiminnan turvallisuudesta koko suoritusketjun ajan. Seurakunnan on olosuhteiden vaatiman huolellisuuden ja ammattitaidon edellyttämällä tavalla varmistauduttava siitä, ettei toiminnasta aiheudu vaaraa osallistujan toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvan muun henkilön terveydelle tai omaisuudelle. Seurakunnan toiminnan tulee olla myös kestävän kehityksen mukaista ja ympäristön huomioon ottavaa.

Seurakunnalla on oltava riittävät ja oikeat tiedot toiminnasta sekä niihin liittyvistä riskeistä. Osallistujan tai osallistujaan rinnastettavan henkilön tai toiminnan vaikutuspiiriin kuuluvan muun henkilön terveydelle tai omaisuudelle toiminnasta aiheutuvasta vaarasta seurakunnan on ilmoitettava välittömästi valvontaviranomaiselle. Samalla on ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin vaaran takia on jo ryhdytty.

Turvallisuusohjeet: Seurakunnan laatima kirjallinen asiakirja, jossa on määritelty seurakunnallisen toiminnan ja tapahtumien turvallisuuteen liittyviä asioita esim. henkilöstön ja vapaaehtoisten tehtäväjako, riskien arviointi, turvallisuussuunnitelma, avunhälyttämisjärjestelyt erilaisiin onnettomuus-, vaara- ja vahinkotilanteisiin. Turvallisuusohjeiden sisällön on oltava tarkoituksenmukaisessa suhteessa toimintaan. Turvallisuusohjeiden valmistelun täytyy tapahtua riittävän laajasti, jotta seurakunnan kaikki toiminta tulee huomioon otetuksi. Henkilöstö perehdytetään ohjeiden sisältöön. Turvallisuusohjeet on pidettävä henkilöstön saatavilla.

Riskien arviointi: Riskillä tarkoitetaan ei-toivotun tapahtuman esiintymistodennäköisyyttä. Riski muodostuu vaaran suuruudesta ja todennäköisyydestä. Riskien arvioinnilla tarkoitetaan laaja-alaista ja järjestelmällistä vaarojen ja terveyshaittojen tunnistamista sekä niiden merkitysten arvioimista turvallisuudelle, terveydelle ja omai-

suudelle. Tavoitteena on turvallisuuden parantaminen. Riskien arviointi ja hallinta on keskeinen perusta turvallisuusohjeiden laatimiselle. Riskien arvioinnin avulla voidaan suunnitelmallisesti ennaltaehkäistä mahdollisten tapaturmien ja onnettomuustilanteiden syntyminen ja tuottaa tietoa turvallisen toiminnan järjestämistä varten.

Riskien arvioinnissa:

1. Tunnistetaan, mitä vaaratilanteita toimintaan liittyy, millaisia tapaturmia tai onnettomuuksia voi sattua (esim. kaatuminen, putoaminen, liukastuminen).
2. Arvioidaan vaaran suuruus ja todennäköisyys:
 - onko vaaratilanne epätodennäköinen, mahdollinen vai todennäköinen
 - onko siitä syntyvä seuraus vähäinen, haitallinen vai vakava (esim. mustelma, luun murtuminen, pysyvä vamma)
3. Toteutetaan toimenpiteitä vaaratilanteiden poistamiseksi, riskien pienentämiseksi tai tapaturmien ja onnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi.

Vasta riskien arvioinnin jälkeen seurakunnassa tehdään päätös toiminnan toteuttamisesta ja määritellään toimintojen reunaehdot.

4 TURVALLISUUSASIAKIRJA

4.1 Mikä on turvallisuusasiakirja?

Seurakunnan leireille ja retkille nimetään aina ohjelma- ja turvallisuusvastaava ja jokaisesta leiristä ja retkestä tai tapahtumasta on laadittava turvallisuusasiakirja tai pelastussuunnitelma, riippuen tapahtuman luonteesta ja laajuudesta. Ohjelma- ja turvallisuusvastaava vastaa siis käytännössä kaikesta turvallisuuteen liittyvistä asioista huomion kiinnittyessä ennen kaikkea onnettomuuksiin, tapaturmiin ja vahinkoihin. Ohjelma- ja turvallisuusvastaavan tueksi laaditaan turvallisuusasiakirja, josta selviää riskikartoitus, mitä vaaroja ja riskejä toimintaan liittyy, miten näihin riskeihin on varauduttu ja jos jotain kuitenkin sattuu, niin miten sitten toimitaan. Pääpaino nykyajan turvallisuussuunnitelmissa ja -ohjeistuksissa on kuitenkin riskikartoituksessa ja ennaltaehkäisevässä työskentelyssä.

Kuluttajaturvallisuuslain 7§ mukaan palveluntarjoajalla on velvollisuus laatia turvallisuusasiakirja, joka sisältää suunnitelman vaarojen tunnistamiseksi ja riskien hallitsemiseksi sekä niistä tiedottamiseksi palvelun tarjoamisessa mukana oleville. Asiakirja on pidettävä ajan tasalla ja päivitettävä säännöllisesti. Palvelun tarjoaja, joka järjestää palveluja useassa eri paikassa tai tarjoaa monenlaisia palveluja, voi laatia palveluille yhteisen turvallisuusasiakirjan, jossa esitellään tarpeen mukaan palvelun turvallisuusasioihin liittyvät erikoispiirteet. Asiakirjassa on siis otettava huomioon toiminnan laajuus ja palvelun luonne. Palvelun tarjoajan on varmistauduttava siitä, että palvelun tarjonnassa mukana olevat ovat perillä turvallisuusasiakirjan sisällöstä ja tarvittaessa järjestettävä palvelun tarjoamisessa mukana oleville koulutusta. Turvallisuusasiakirja on näytettävä ja toimitettava valvontaviranomaisille sitä pyydettyä. (Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011.)

Edellä mainitun kuluttajaturvallisuuslain kohdat tarkoittavat myös sitä, että mikäli leirille tilataan seurakunnan ulkopuolisen palveluntuottajan tarjoamaa toimintaa, esimerkiksi pomppulinna tai kiipeilyä, tästä toiminnasta vastaa sen palvelun tuottaja. Kuluttajaturvallisuuslain mukaan tällaisesta toiminnasta on oltava oma turvallisuusasiakirjansa, mutta toiminnasta on mainittava myös seurakunnan leirin omassa turvallisuusasiakirjassa ja seurakunta on velvollinen noudattamaan palveluntarjoajan antamia ohjeita ja määräyksiä.

Kuluttajaturvallisuuslain 7 § 2 momentin mukaan jos samaa palvelua varten on muun lain nojalla laadittava pelastus-, valmius- tai muu vastaava suunnitelma, ei välttämättä ole tarpeen laatia erillistä kuluttajaturvallisuuslain tarkoittamaa turvallisuusasiakirjaa. Turvallisuusasiakirja voidaan yhdistää muun lain nojalla laadittavaan suunnitelmaan. Turvallisuusasiakirjan yhdistämisen muuhun turvallisuussuunnitelmaan on kuitenkin oltava tarkoituksenmukaista, eikä yhdistämisestä saa olla haittaa turvallisuusasiakirjan käytettävyyden kannalta. Asiakirjoja yhdisteltäessä on tarkoin huolehdittava siitä, että tällaisesta yhdistämisestä huolimatta turvallisuusasiakirjaan sisällytetään kaikki eräitä kuluttajapalveluja koskevasta turvallisuusasiakirjasta annetun valtioneuvoston asetuksen edellyttämät tiedot.

4.2 Pelastussuunnitelma

Pelastuslain (2011) 3. luvun 15§ mukaan pelastussuunnitelma on laadittava kohteille, jotka ovat poistumisturvallisuuden tai pelastustoiminnan kannalta tavanomaista haastavampi taikka mahdollisen onnettomuuden aiheuttamat vahingot ovat vakavat. Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (2011) täsmentää vielä pelastuslain määritteitä. Mikäli tapahtuma ei mahdu tapahtumapaikan oman pelastussuunnitelman raameihin, on siitä tehtävä erikseen oma suunnitelmansa. Esimerkiksi jokaisesta jumalanpalveluksista ei tarvitse tehdä omaa pelastussuunnitelmaa, sillä sellainen on kirkkoon val-

miiksi jo laadittu. Sama pätee myös leirikeskuksiin, sillä pelastussuunnitelma on oltava laadittu ja hyväksytetty pelastusviranomaisella ennen toiminnan aloittamista. Sen sijaan jos seurakunta järjestää esimerkiksi suuremman yleisötapahtuman vaikkapa koulun liikuntasalissa tai keskellä kaupunkia, on siitä tehtävä erikseen pelastussuunnitelma. Tässä on otettava huomioon myös tapahtuman luonne, tarvittaessa kannattaa konsultoida alueen palotarkastajaa.

Turvallisuusasiakirja ja pelastussuunnitelma saattavat kuulostaa täysin samalta asialta, mutta niillä on eri lähtökohdat. Pelastussuunnitelman laatimisen perusteet, määritelmät, vaatimukset ja suunnitelman sisällön antaa pelastuslaki – turvallisuusasiakirjan vaatimukset puolestaan kumpuavat kuluttajaturvallisuuslaista. Seurakuntatyössä tämä tarkoittaa karkeasti sitä, että kaikesta toiminnasta (leirit, retket) tehdään turvallisuusasiakirja; kiinteistöihin ja isompiin yleisötapahtumiin, joiden kävijämäärä on yli 200 henkilöä, laaditaan pelastussuunnitelma. Ohjeita pelastussuunnitelman laatimiseen löytyy pelastuslaitosten nettisivuilta:

http://www.phpela.fi/fi/ennaltaehkaisy/pelastussuunnitelman_laatiminen

4.3 Turvallisuusasiakirjan laadinta

Turvallisuusasiakirjan laajuus ja sisältö riippuvat tarjottavasta palvelusta ja siihen sisältyvistä riskeistä. Eräitä kuluttajapalveluja koskevasta turvallisuusasiakirjasta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan turvallisuusasiakirja on laadittava siten, että se on riittävän kattava ja yksityiskohtainen ottaen huomioon toiminnan luonne ja laajuus.

Ohje turvallisuusasiakirjan sisällöstä: (Turvallisuus- ja kemikaalivirasto 2016)

- Palvelun tarjoaja (/ yritys)

- Turvallisuusasioista vastaava(t) henkilö(t) ja varahenkilö(t)
- Ennakoitavat vaaratilanteet ja niiden mahdolliset seuraukset
- Toimenpiteet vaarojen poistamiseksi tai tapaturmien ja onnettomuuksien ennalta ehkäisemiseksi
- Ohjeet erilaisia kohdan 3 mukaisesti ennakoituja onnettomuus-, vaara- ja vahinkotilanteita varten
- Palvelun tarjoamisessa mukana olevien turvallisuusasioihin liittyvä perehdyttäminen ja kouluttaminen sekä mahdolliset pätevyys- ja koulutusvaatimukset
- Palvelussa käytettävät tilat, rakenteet, välineet, reitit, eläimet, henkilönsuojaimet ja muu tarpeisto sekä niitä ja niiden huoltoa koskevat vaatimukset
- Palvelun tarjoamiseen liittyvät olosuhterajoitukset
- Palvelun suurin mahdollinen turvallinen asiakasmäärä eri olosuhteissa sekä palveluun osallistuvien terveydentilaa, fyysistä kuntoa, kokemusta, koulutusta, kielitaitoa ja muita vastaavia seikkoja koskevat vaatimukset
- Palvelun vaikutuspiirissä olevien muiden kuin asiakkaiden turvallisuuden varmistamiseksi tarpeelliset toimenpiteet
- Miten erilaiset onnettomuus-, vaara- ja vahinkotilanteet kirjataan ja miten näin kerättyä tietoa käytetään hyväksi turvallisuustoiminnan kehittämisessä
- Menettely kuluttajaturvallisuuslain 8 § säädetyn ilmoitusvelvollisuuden noudattamiseksi
- Miten turvallisuusasiakirjaan ja -suunnitelmaan sisältyvät tiedot saadaan palvelun tarjoamisessa mukana olevien tietoon
- Miten tietojenantoasetuksessa (Valtioneuvoston asetus kulutustavaroista ja kuluttajapalveluksista annettavista tiedoista 613/2004) säädetty tiedot annetaan palveluun osallistuville ja palvelun vaikutuspiirissä oleville
- Kohtien tarkemmat selitykset: <http://www.tukes.fi/fi/Haku-Google-Mini/?q=turvallisuusasiakirja>

5 OSALLISTUJAT

Leiritoimintaa järjestettäessä on otettava huomioon kulloinenkin osallistujaryhmä, esim. lapset, nuoret, ikääntyneet henkilöt, liikuntarajoitteiset, sekä osallistujien määrä, ikä-, kunto-, taito- ja muut vaatimukset. Myös vallitsevat maasto-, ympäristö- ja sääolosuhteet sekä ohjaajien taidot ja lukumäärä on otettava huomioon.

Seurakunnan tulee jo leiriä koskevassa ennakkoinformaatiossaan antaa osallistujalle tietoa, jos se on tarpeellista leirille osallistumisesta terveydelle tai omaisuudelle aiheutuvan vaaran torjumiseksi. Leirikirjeessä on kerrottava leirin olosuhteista ja vaatimuksista niin selvästi ja ymmärrettävästi, että osallistuja tietää mihin on osallistumassa ja voi kysyä tarvittaessa lisätietoja. Osallistujien turvallisuuteen vaikuttavat asiat kerrataan ja täsmennetään leirin alussa esimerkiksi erityisellä turvallisuusoppi-tunnilla. Mikäli leiriin liittyy turvallisuudeltaan vaativampia toimintaosioita, turvallisuusasiat on käytävä läpi myös ennen niiden toteuttamista.

5.1 Ennakkotiedot osallistujista

Osallistujista ennakkoon saadut tiedot auttavat seurakuntaa valmistautumaan tarvitta-viin toimenpiteisiin. Jos osallistujina on jokin erityisryhmä, kuten lapset, ulkomaalai-set tai liikuntarajoitteiset, tulee ohjelman rakenne suunnitella erityisryhmän vaati-mukset huomioon ottaen. Ennakkotietojen saamiseksi on hyvä käyttää apuna loma-ketta tai leirikorttia (liite 1), joka voidaan laatia seurakunnassa eri työmuotojen tar-peista käsin ja niin että osallistumisesta terveydelle tai omaisuudelle aiheutuvan vaa-ran torjuminen on mahdollista. Esimerkiksi jos toiminnassa on suuri todennäköisyys joutua veden varaan, tulee osallistujien uimataito kartoittaa etukäteen. Myös tervey-den tilasta, voimassa olevasta lääkityksestä ja allergioista on syytä saada tietoa etukä-teen, vaikka erillisellä terveystietolomakkeella.

Lomakkeita käytettäessä tulee ottaa huomioon henkilötietolain (523/1999) vaatimukset:

- Henkilötietoja saavat käsitellä vain ne henkilöt, joiden tehtäviin kuuluu valmistella, päättää tai panna täytäntöön päätöksiä näiden tietojen pohjalta. He eivät saa ilmaista tietoja sivullisille.
- Arkaluontoiset tiedot on poistettava rekisteristä välittömästi sen jälkeen, kun niiden käsittelylle ei ole perustetta.

5.1.1 Lapset ja nuoret osallistujat

Henkilökunnalla on aina oltava leiriläisten huoltajien yhteystiedot, jotta heihin saadaan tarvittaessa yhteys. Tiedot on kerättävä ennen toimintaan osallistumista esimerkiksi osallistujakortin avulla. Lisäksi suuririskisiin ohjelmiin on erikseen pyydettävä alle 18-vuotiailta osallistujilta huoltajan suostumus. Seurakunnan on varmistettava suostumus kirjallisesti. Näitä toimintoja ovat muun muassa metsäretket, kalliokiipeily tai – laskeutuminen, kanoottiretki ja ratsastus.

5.1.2 Ulkomaalaiset ja maahanmuuttajataustaiset osallistujat

Seurakunnan on ulkomaalaisten osallistujien osalta otettava huomioon heidän toimintoon perehtyneisyytensä ja kykynsä omaksua ohjeita sekä erilaisista kulttuureista tulevien tavat, uskomukset ja arvot. Henkilökunnassa on oltava ulkomaalaisten osallistujien määrä huomioon ottaen riittävästi kielitaitoisia työntekijöitä. Erityisesti suuria riskejä sisältävissä ohjelmissa ohjeet tulisi antaa osallistujien äidinkielellä tai jotain osapuolille yhteistä kieltä käyttäen. Ohjeiden ymmärtäminen tulee aina varmistaa.

5.1.3 Muut erityisryhmät

Mikäli leirille osallistuvilla tiedetään jo ennakolta olevan erityisiä tarpeita fyysisen tai psyykkisen terveydentilan vuoksi tai heidän tiedetään muusta syystä tarvitsevan erityistä huolenpitoa, on seurakunnan otettava nämä seikat huomioon henkilökunnan määrän mitoituksessa ja ammattitaitovaatimuksissa. Tällaisia erityisiä tarpeita omaavan osallistujan huoltajan tai hoitajan ajantasaiset yhteystiedot on varmistettava etukäteen, jollei huoltaja tai hoitaja ole leirillä mukana. Mikäli leirille osallistuva henkilö ei ole oikeustoimikelpoinen, lupa osallistumiselle on saatava huoltajalta. Tällöin myös ennakkotietojen saantiin osallistujasta on kiinnitettävä erityistä huomiota.

5.2 Päihteet ja tupakointi

Seurakunnan leiritoiminnan tulee tukea terveellistä ja päihteetöntä elämäntapaa. Leirin päihteettömyydestä on tiedotettava osallistujille selkeästi ja hyvissä ajoin ennen leiriä. Tupakointi tapahtuu vain ulkona sille osoitetulla paikalla. Alaikäinen ei saa polttaa, käyttää eikä pitää hallussaan nikotiinituotteita, eikä näin ollen ole mitään asiaa tupakointipaikallekaan. Hallussapito on kiellettyä, mutta siitä ei ole säädetty rangaistusta. Nikotiinituotteiden myynti tai välittäminen alaikäiselle on rangaistava teko. Havaittaessa alaikäisellä hallussaan tupakka- tai nikotiinituotteita, on alaikäistä pyydetävä luovuttamaan kielletyt tuotteet, jolloin luopuminen tapahtuu vapaaehtoisesti alaikäisen toimesta. Takavarikointiin ja tavaroiden ratsaamiseen väkisin ei ole oikeutta. (Tupakkalaki 549/2016)

Alaikäinen ei saa pitää hallussaan mitään alkoholijuomia eikä alaikäiselle saa myöskään myydä tai välittää alkoholijuomia. Alaikäiselle välittäminen ja myyminen ovat rangaistavia tekoja. (Alkoholilaki 1143/1994) Seurakunnan leirit ovat päihteettömiä, joten alkoholi- tai nikotiinituotteiden tuominen leirille on joka tapauksessa kyseen-

alaista henkilön iästä riippumatta, pois lukien ehtoollisviini. Mikäli ehtoollista tarjotaan esimerkiksi rippileirillä, on siitä hyvä mainita alaikäisten huoltajille.

Mikäli alaikäisellä havaitaan päihteitä, on luopuminen niistä tapahduttava vapaaehtoisesti. Alaikäistä voidaan pyytää näyttämään huoneensa sekä tavaransa ja todistamaan, että hänellä ei ole hallussaan laittomia tuotteita. Tällöin tarkastaminen tapahtuu vapaaehtoisesti, kun työntekijät eivät koske alaikäisen tavaroihin. Leirin henkilökunnalla, mukaan lukien rippileirillä isokset, ei ole oikeutta ratsata väkisin. Alaikäisen on myös vapaaehtoisesti luovutettava laittomat tavarat työntekijöille. Laittomia tavaroita ei saa hävittää, vaan ne on otettava talteen ja luovutettava alaikäisen huoltajalle.

Seurakunnan työntekijät ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos ovat tehtäväsään saaneet tietää alaikäisestä, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä, eli tekemään lastensuojeluilmoituksen (Lastensuojelulaki 417/2007).

6 TURVALLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Turvallinen ympäristö koostuu monien tekijöiden summasta. Seurakuntatyöstä puhuttaessa voidaan turvallisuus jakaa useampaan osa-alueeseen, kuten ryhmäturvallisuus, fyysinen turvallisuus, henkinen turvallisuus ja hengellinen turvallisuus. Yhdessä nämä turvallisuuden osa-alueet muodostavat emotionaalisen turvallisuuden, joka on yksilön kokema turvallisuus.

6.1 Ryhmäturvallisuus

Ryhmäturvallisuuden tärkein asia on luottamus ja syvin olemus siinä, että ihminen voi häpeilemättä olla oma itsensä. Kukaan ei halua tulla nolatuksi ja mielipiteiden tai ajatusten esittäminen ryhmän edessä saattaa aluksi olla vaikeaa. Kenenkään ei myöskään tulisi pelätä ketään ryhmän jäsentä tai ohjaajaa. Ryhmäturvallisuuden kehittäminen on paljon ohjaajan vuorovaikutustaidoista kiinni ja etenkin leirin alussa on hyvä käydä tutustumisleikkejä.

Ryhmäturvallisuuden tasot voidaan määritellä seuraavasti:

Pelkäävä ryhmä (T1):

Jäsenet pelkäävät toisiaan, sen johtajaa tai jotakuta sen voimakasta persoonaa. Tällaisessa ryhmässä kukaan ei uskalla olla oma itsensä, vaan peitetään minuuden osa-alueita, ettei joudu naurunalaiseksi, torjutuiksi tai hylätyiksi. Keskustelu liikkuu pääosin asiatasolla ja ryhmässä on sekä tukahdutettuja aggressiotunteita että sellaisia, joita ilmaistaan vahingoittavilla tavoilla.

Turvaton ryhmä (T2):

Tällaisessa ryhmässä vallitsee epävarmuus sen suhteen, kuinka muuta suhtautuvat toisten rehellisiin itseilmaisuihin. Jos ilmaisee itseään aidosti saamatta myönteistä

vastakaikua, saattaa ihminen sulkeutua ja varoa vastedes rehellistä itseilmaisua. Reagoimattomuus tai vähäinen hyväksyntä saattaa antaa jollekulle rohkeutta ilmaista itseään enemmänkin, mutta hän saattaa suojata itsensä jo seuraavassa vaiheessa. Keskustelu liikkuu pääosin asiatasolla, vaikka mielipiteiden ja tunteiden ilmaisuyrityksiä saatetaankin tehdä.

Tuntematon perusturvallinen ryhmä (T3):

Ryhmässä ei varsinaisesti pelätä toisia eikä olla välttämättä epävarmojakaan. Tuntemattomuus saattaa aiheuttaa kuitenkin sen, että ollaan varovaisia itseilmaisun suhteen ja se on pikemminkin tunnustelevaa. Kukaan ei koe itseään ilmaistessaan suuresti uhatuksi. Keskustelu on pääosin taas asiatasolla ja tunteiden, mielipiteiden ja arvojen ilmaisussa ollaan vielä varovaisia.

Tuttu, turvallinen ryhmä (T4):

Keskinäinen tuntemus on jo kohtalaisella tasolla ja voidaan olla melko luottavaisia sen suhteen, ettei kukaan tule uhatuksi ilmaistessaan itseään mielipide- tai tunnetasolla. Turvallisuuden tunteen ei välttämättä vielä tarvitse perustua syvälliseen tuntemiseen tai luottamiseen.

Avoin ryhmä (T5):

Ryhmä, jossa kukaan ei vähättele toisten mielipiteitä tai kokemuksia. Ihmiset uskaltavat ilmaista itseään mielipide, tunne- tai jopa arvotasolla.

Heikkoutta hyväksyvä ryhmä (T6):

Tällaisessa ryhmässä ihminen uskaltaa ilmaista ns. heikkouden tunteita, esimerkiksi pelko, epäonnistuminen, turvattomuus ja avuttomuus. Ihmiset uskaltavat nauraa itselleen ja toisilleen turvallisesti.

Haavoittuvuutta salliva ryhmä (T7):

Turvallisuuden tunne alkaa olla jo niin suuri, että ihmisten tietoisuuteen voi nousta kipeitä muistoja aivan itsestään ja he uskaltavat puhua näistä kivuista ryhmälle. He kykenevät myös tuntemaan vihaa ja surua ilman suurempaa pel-koa ja häpeän tunne alkaa väistyä.

Armahtava ryhmä (T8):

Viimeinen ryhmäturvallisuuden aste menee vielä syvemmälle henkilökohtaisiin asioihin. Edellinen aste (T7) mahdollisti puhumisen siitä, miten itseä on haavoitettu ja nyt päästään siihen, miten itse on haavoittanut muita. Tällöin liikutaan syvissä häpeän, arvottomuuden ja syyllisyyden tunteissa. Ihminen paljastaa oman ”pimeän puolensa”. Armahtavan ryhmän muodostuminen vaatii jo sen, että ihminen on jo kyennyt käsittelemään ja kohtaamaan tätä pimeää puoltaan. Armahtava ryhmä ei synny pelkän turvallisuuden tunteen kasvun myötä. Jos ei armoa ole annettu itselle, sitä on vaikea jakaa muille.

Näitä ryhmäturvallisuuden asteita voisi hyödyntää esimerkiksi rippileirillä ryhmäturvallisuuden tason seuraamiseksi ja kehittämiseksi. On hyödyllistä tarkastella rippileirillä, että millä tasolla ryhmäturvallisuus liikkuu ja sen pohjalta suunnitella esimerkiksi oppitunteja tai leikkejä. Ryhmässä toimimista vaativia tehtäviä voi helpottaa tai tehdä haastavampia tason mukaan. Mikäli ryhmäturvallisuuden taso on heikko, niin siihen kannattaa myös puuttua ja yrittää mahdollisuuksien mukaan parantaa tasoa.

6.2 Fyysinen turvallisuus

Fyysisellä turvallisuudella tarkoitetaan sitä turvallisuutta, joka ihmisellä on silloin, kun hänen terveytensä tai henkensä ei ole uhattuna. Suurin osa fyysisestä turvallisuudesta on näkyvää turvallisuutta, joten sen havainnointi on helppoa. Tällä näkyvällä turvallisuudella tarkoitetaan sellaisia asioita, joista pystyy päällepäin paljaalla silmäl-

lä havaitsemaan turvallisuusriskin. Esimerkiksi asioita, joihin voi satuttaa itsensä, kuten pöydänkulmat tai puun juuret. Sillä voidaan tarkoittaa myös asioita, joiden seurauksena voi sattua tapaturma, kuten kulkuväylien liukkaus. Fyysiseen turvallisuuteen liittyvät käytännön ratkaisut ovat tilojen käyttö, poistumisreitit, kalusteiden sijoittelu jne. Fyysiseen turvallisuuteen liittyy myös oikeus koskemattomuuteen.

Yksittäisille ohjelmille tai ohjelmakokonaisuuksille tulee asettaa olosuhterajat. Ohjelmaa tai sen osiota ei tule suorittaa huonojen olosuhteiden vallitessa. Esimerkiksi kun sade tai pakkanen aiheuttaa liukkautta, jää sulaa, on kylmää, on kuumaa tai kun on ukonilma. Turvallisuusasiakirjassa tulee olla selkeät ohjeet siitä, miten toimitaan, jos olosuhteet muuttuvat ohjelman aikana. Fyysisen turvallisuuden luomisen keskeisiä elementtejä ovat terve itsesuojeluvaisto ja maalaisjärki.

6.3 Fyysinen ympäristö

Leirin fyysisen turvallisuuden yhden osa-alueen muodostaa leiripaikan ja sen ympäristön monipuolinen tarkastelu.

6.3.1 Koneet ja laitteet

Seurakunnan koneille ja laitteille tulee nimetä vastuuhenkilö, jonka nimi ja yhteystiedot on merkitty turvallisuusasiakirjaan. Toimintaan soveltuvat koneet ja laitteet tulee tarkastaa ja huoltaa säännöllisesti huoltosuunnitelman mukaan ja siitä on pidettävä kirjaa.

6.3.2 Rakenteet

Toiminnoissa käytettävien rakenteiden tulee olla kestäviä ja turvallisia sekä niissä suoritettavaan toimintaan soveltuvia. Rakenteiden tulee täyttää olemassa olevat turvallisuusvaatimukset. Seurakunnan hallinnassa olevat ja ohjelman suorittamisessa käytettävät rakenteet tulee huoltaa ja tarkastaa säännöllisesti huoltosuunnitelman mukaan. Siitä on pidettävä kirjaa. On myös nimettävä vastuuhenkilö, joka on merkitty turvallisuusasiakirjaan.

6.3.3 Rakennukset ja majoittuminen

Rakennuksia, kuten majoitus- ja kokoontumistiloja, sekä rakennuksiin verrattavia tiloja, kuten teltoja ja grillikatoksia rakennettaessa tulee ottaa huomioon Suomen rakentamismääräyskokoelman määräykset sekä pelastuslainsäädännön mukaiset paloturvallisuusmääräykset. Edellä mainittujen määräysten ja säädösten mukaan rakennuksista tulee olla riittävä määrä poistumisteitä, jotka merkitään selvästi. Rakennuksissa tulee olla palovaroittimet ja helposti saatavilla oleva alkusammutuskalusto. Tilapäisessä käytössä olevat majoitustilat tulee varustaa palovaroittimella yöpymisen aikana. Jos majoitutaan kamiinalla tai vastaavalla laitteella lämmitettävissä tiloissa, voidaan paloturvallisuus järjestää jatkuvalla valvonnalla.

Leirikeskuksilla on olemassa oma pelastussuunnitelmansa, jossa näkyy poistumistiet, tarvittavien palovaroittimien määrä ja alkusammutuskalusto. Leirikeskuksen pelastussuunnitelma tulee olla kaikkien nähtävillä ja leirin henkilökunnan tulee perehtyä siihen ennen leirin alkua.

6.3.4 Turvallisuusvälineet ja henkilösuojaimet

Turvallisuusvälineiden ja henkilösuojainten tulee olla suoritettavaan toimintaan soveltuvia. Niiden tulee käyttää voimassa olevat määräykset. Henkilösuojainten tulee olla CE-merkittyjä.

Turvallisuusvälineille ja henkilösuojaimille tulee seurakunnassa olla nimetty vastuuhenkilö. Esimerkiksi pelastus- ja kelluntaliivit, sekä kiipeilyvälineet tulee tarkastaa ja huoltaa määräajoin ja niiden tarkastuksesta tulee pitää huoltopäiväkirjaa. Välineet ja suojaimet tulee säilyttää ja huoltaa valmistajan antamien ohjeiden mukaisesti. Rikki- näiset ja käyttökelvottomat varusteet on hävitettävä, etteivät ne sekoittuisi missään olosuhteissa käyttökelpoisten kanssa.

6.3.5 Vesiturvallisuus

Vesistön rannalla sijaitsevien leiripaikkojen yhteydessä tulee ottaa huomioon vesiturvallisuus. Ranta on varustettava olosuhteiden mukaisesti riittävällä määrällä pelastusveneitä ja/tai -renkaita. Veneillessä on käytettävä pelastusliivejä ja veneessä saa olla kerrallaan vain niin monta henkilöä, kun leirin työntekijät katsovat maksimimääräksi. Uimapaikalla on oltava ilmoitustaulu, jossa on hälytys- ja ensiapuohjeet. Ilmoitustauluun voi lisäksi merkitä muut varoitukset ja kiellot. Pohjalla olevista isoista kivistä tai moottorikäyttöisten vesikulkuneuvojen käyttökiellosta voidaan mainita. Uima-alueen rajat on tiedotettava ennen uintiajan alkamista.

Uimavalvonta on järjestettävä ja uimavalvojan on oltava paikalla, ennen kuin veteen voi mennä. Uimavalvojan on syytä olla leirin työntekijä. Isosia voi hyödyntää uima-

valvonnassa, mutta vastuu on aina työntekijällä. Uimavalvojan uintitaidon on oltava hyvä ja pelastusrenkaan heittoa on hyvä harjoitella, kuten myös soutamista ja veneen käsittelyä. Uimista ukkosella ei suositella eikä keväällä jäille menemistä, jos on pienikin epäily jään kestävydestä.

Talvella uiminen voi tapahtua avannossa ja jäällä voi järjestää toimintaa, mikäli on varmuus siitä, että jää kestää. Mikäli avantouinnissa henkilö painuu pinnan/jään alle, on välittömästi soitettava 112 ja yritettävä pelastamista, jos se on mahdollista. Tärkeää on myös yrittää selvittää tarkka kohta, jossa pinnan alle vajoaminen tapahtui, mikäli pelastaminen ei onnistu. Oma henkeä ei saa vaarantaa. Kaikista vesiturvallisuu- teen liittyvistä asioista päätäntävalta ja vastuu on viimekädessä ohjelma- ja turvallisuusvastaavalla.

6.4 Valokuvaus

Leiriläisten kanssa on hyvä sopia etukäteen kuvauskäytännöistä ja -etiketistä. Mikäli leiriläisiä valokuvataan järjestäjän toimesta, on siitä tiedotettava etukäteen. Kuvien julkaisulle on henkilötietolain mukaan aina pyydettävä asianomaisen lupa. Alle 18-vuotiaiden osalta lupa on kysyttävä huoltajilta.

Valokuvat rinnastetaan henkilötietolaissa henkilötietoihin. Kun alaikäisestä otettuja kuvia julkaistaan netissä, sanomalehdissä tai muissa julkaisuissa, jotka kuka tahansa voi nähdä, tarvitaan huoltajan lupa. Julkisella paikalla valokuvia saa ottaa ihmisistä ilman lupaa, julkisella paikalla tarkoitetaan karkeasti sellaista paikkaa, johon on vapaa pääsy. Sananvapauden rajoittaminen on tosin mahdollista, jos sillä suojataan muita perusoikeuksia kuten esimerkiksi yksityisyydensuojaa.

Rikoslain 24. luvun 8 § mukaan rangaistavaa on yksityiselämää koskevan kuvan esittäminen joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittaminen ihmisten saa-

taville siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle. Rikoslaki kieltää oikeudettoman kuvaamisen lisäksi muun muassa pukuhuoneissa ja käymälöissä.

Kuvaa ei siis pidä käyttää harhaanjohtavasti tai loukkaavassa yhteydessä. Tästä syystä on aiheellista liittää kuvaan selostus tilanteesta ja tarpeen mukaan estää kuvasta tunnistaminen. Valokuvilla ei siis saa loukata yksityisyydensuojaa, eikä seurakunnan toiminnasta tulisi julkaista julkisesti yhtään kuvaa ilman lupaa. Tämä tarkoittaa myös sitä, että mihinkään julkisesti julkaistavaan sosiaaliseen mediaan ei voi laittaa kenenkään kuvaa ilman suostumusta.

6.5 Henkinen turvallisuus

Henkinen turvallisuus on käsitteenä laajempi kuin fyysinen turvallisuus. Henkinen turvallisuus pyrkii käsittämään sen turvallisuuden, mitä ei ulospäin näy. Se ei siis ole fyysisen turvallisuuden täydellinen vastakohta, se vain keskittyy erilaisiin asioihin. Kiusaaminen voi olla henkistä tai fyysistä, mutta se vaikuttaa voimakkaammin henkisesti. Henkinen turvallisuus voidaan jakaa sosiaaliseen -, pedagogiseen - ja psyykkiseen turvallisuuteen ja nämä kolme muodostavat yhdessä kokonaisuutena henkisen turvallisuuden. Sosiaaliseen turvallisuuteen liittyvät esimerkiksi kaverisuhteet ja sosiaalisten taitojen hallinta. Pedagogiseen turvallisuuteen liittyy oppimiseen ja opetustilanteeseen liittyviä tekijöitä. Psyykkiseen turvallisuuteen liittyy ilmapiiriin, vuorovaikutukseen ja toimintoihin liittyviä asioita, eli sosiaalinen turvallisuus ja pedagoginen turvallisuus ovat tavallaan osa psyykkistä turvallisuutta. Henkinen turvallisuus tulee esiin yksittäisen henkilön käytöksessä ja ryhmän toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Yksilön tai ryhmän toimintaan tilanteessa vaikuttavat monet muutkin tekijät, joten henkisen turvallisuuden arvioiminen on vaikeampaa ja monitasoisempaa kuin fyysisen turvallisuuden.

Joillekin leiriläisille saattaa ryhmän mukana muodostua sosiaalinen pakko osallistua ohjelmaan, johon hänellä ei ole fyysisiä tai psyykkisiä edellytyksiä. Leiriläisille tulee ennen ohjelman alkua kertoa, että osallistuminen on vapaaehtoista. Leiriläisiä ei saa pakottaa mukaan toimintaan.

6.6 Hengellinen turvallisuus

Hengellisellä turvallisuudella tarkoitetaan esimerkiksi rippikoulussa tai isoskoulutuksessa tapahtuvaan opetukseen liittyviä asioita. Seurakunnan tulisi olla hengellinen koti, jossa tuntee olonsa turvalliseksi ja voi kasvaa uskossa. Hengellinen turvallisuus ei toteudu, jos nuoria esimerkiksi uhkaillaan kadotuksella ja he ahdistuvat niin etteivät halua enää tulla seurakunnan toimintaan.

Opetuksessa on otettava huomioon opetettavien ikä, koska pieni lapsi ei käsitä kaikkea samalla tavalla kuin esimerkiksi rippikoulunuoret. Monet Raamatunkertomukset saattavat olla liian rajuja lapsille, eivätkä pienet lapset välttämättä mieti kuolemaa, jota esimerkiksi rippikoulussa opetetaan.

Hengellinen väkivalta on kyseessä silloin, kun hengellinen turvallisuus ei toimi ollenkaan. Se on siis henkistä väkivaltaa, johon liittyy uskonnollinen ulottuvuus. Tekijä käyttää kristillistä sanastoa tai uskonyhteisön suomina hurskaita kulisseyksiä toisten alistamiseen ja hallitsemiseen omien mielihalujensa mukaisesti.

Kristillisen kasvatus on osa hengellistä turvallisuutta. Turvallinen kasvuympäristö antaa parhaimmat mahdolliset edellytykset oppimiselle. Etenkin nuorille tulisi välittää hyvä kuva huolehtivasta ja rakastavasta Jumalasta, jonka huolenpito ei jää vain seurakunnan seinien sisäpuolelle.

7 HENKILÖSTÖ

Leirin turvallisuus edellyttää, että sen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön määrä on toiminnan laatu, osallistujien lukumäärä, ikä ja erityistarpeet huomioon ottaen riittävä. Henkilöstöllä on oltava asianmukainen koulutus tehtäviinsä, joihin heidät on myös perehdytetty.

7.1 Henkilöstön määrä

Henkilöstön määrä voi vaihdella hyvinkin paljon eri leirien välillä. Myös se, keitä henkilöstön määrää koskevissa laskelmissa otetaan huomioon, vaihtelee. Perinteisesti leiritoimintaa järjestetään seurakuntaan palvelussuhteessa olevien työntekijöiden (viranhaltijoiden tai työsopimussuhteisten työntekijöiden) ja ns. vapaaehtoisten väliseen työnjakoon perustuen. Henkilöstöön voi kuulua myös työharjoittelu- tai työssäoppimisjaksolla olevia opiskelijoita. Koska vastuu leirin turvallisesta toteuttamisesta on viimekädessä seurakunnalla ja sen työntekijöillä, tulisi henkilöstön riittävää määrää koskevissa laskelmissa ottaa huomioon vain työntekijät. Vapaaehtoiset sekä työharjoittelu- tai työssäoppimisjaksolla olevat opiskelijat toimivat pääsääntöisesti varsin naisten työntekijöiden ohjauksessa ja apuna, vaikka heillä muutoin olisikin leirin toteutuksen kokonaisuudessa merkittävä rooli.

Joitakin leiritoimintoja varten on olemassa suuntaa-antavia suosituksia työvoiman tarpeesta suhteessa osallistujien määrään. Rippikoulun työntekijöiden määrään on otettu kantaa Piispainkokouksen vuonna 2001 hyväksymässä rippikoulusuunnitelmassa. Siinä suositellaan, että jokaista alkavaa kymmentä nuorta kohden rippikoulussa on kokoaikaisesti läsnä vähintään yksi työntekijä ja että heidän lisäksi rippikoulussa on varttuneempia nuoria isosina.

Työntekijöiden mahdollinen sairastuminen leirin aikana kannattaa myös ottaa huomioon henkilöstömäärää määriteltäessä. Menettelytavat lisätyöntekijöiden saamiseksi paikalle on myös selvitettävä tai kehitettävä ns. takapäivystäjäjärjestelmä, jossa on nimetty sairastuneen tilalle tuleva työntekijä.

Riittävässä henkilöstömäärässä on leirin turvallisen toteuttamisen lisäksi kysymys työntekijöiden työturvallisuudesta ja työssä jaksamisesta. Liian pieneksi mitoitettu työntekijämäärä on riski sekä työntekijöiden oman työturvallisuuden että leirille osallistuvien turvallisuuden kannalta. Erityisesti tällainen riski syntyy, kun työntekijä vastaa leiristä yksin. Yhden työntekijän varaan leiritoimintaa ei ole siksi suositeltavaa järjestää.

7.2 Koulutus ja perehdyttäminen

Leirin toteutukseen osallistuvalla henkilöstöllä on oltava asianmukainen koulutus tehtäviinsä. Heidät on myös perehdytettävä tehtäviinsä työhöntulovaiheessa. Tulee myös varmistaa, että vapaaehtoisilla, työssäoppijoilla ja harjoittelijoilla on riittävät edellytykset toimia turvallisesti ja että heidän turvallisuudelleen tai terveydelleen ei myöskään aiheudu haittaa tai vaaraa leiritoimintaan osallistumisesta. Myös heidän on noudatettava työtä ja työpaikkaa koskevia turvallisuusohjeita sekä käytettävä mahdollisia henkilösuojaimia ja apuvälineitä.

Koko leirin toteutukseen osallistuva henkilöstö, olivatpa he työntekijöitä, opiskelijoita tai vapaaehtoisia, perehdytetään leirin turvallisuusasiakirjaan. Kaikkien tiedossa on oltava henkilöstön tehtäväjako ja johtamisvastuun määräytyminen onnettomuustilanteessa, kuten esimerkiksi kuka pelastaa, antaa ensiapua, hälyttää apua tai toimii opastajana. Riskialttiimmissa toiminnoissa tehtäväjako on syytä käydä läpi aina ennen toiminnan aloittamista.

Työntekijöiden turvallisuusosaamisesta ja -asenteesta on huolehdittava muulloinkin kuin leiritoiminnan aikana tai sen alkaessa. Työntekijöille tulisi järjestää vähintään kerran vuodessa turvallisuuskoulutusta sekä valmiusharjoitus, jolloin kerrataan käytännössä hälyttämistoimenpiteet, pelastus- ja sammutusvälineiden käyttö, elvytys sekä toiminta tavallisimmissa sairauskohtaustapauksissa ja tapaturmissa. Erityisesti henkilöstön yhteistoimintaa tulee harjoitella. Harjoituksia voidaan pitää yhteistyössä esimerkiksi pelastusviranomaisten kanssa. Koulutuksista ja harjoituksista on pidettävä kirjaa, johon merkitään ajankohta, aiheet ja osallistujat sekä koulutuksen tai harjoituksen johtaja.

Työntekijöillä tulee olla toiminnan luonne ja laatu huomioon ottaen riittävät ensiapu-, pelastus- ja alkusammutustaidot. Kaikkien työntekijöiden on osattava hälyttää apua ja tiedettävä erilaiset keinot avun hälyttämiseksi. Jokaisella leirillä tulee olla vähintään yksi ensiapukoulutuksen (vähintään SPR:n EA1 tai vastaavat tiedot ja taidot).

8 HÄTÄTILANNEVALMIUS

Hätätilanteiden varalta tulee olla kirjalliset toimintaohjeet. Ohjeistuksesta on ilmentävä mitä hätätilanteessa tulee tehdä, vastuut ja miten apu saadaan paikalle. Suuririskisissä toiminnoissa tulee osallistujille kertoa ennen ohjelman suorittamista, miten hätätilanteessa toimitaan ja mitä osallistujien tulee tehdä, jos ohjaaja on toimintakyvytön. Seurakunnan tulee varmistaa, että suorituspaikalle tai sen läheisyyteen voidaan helposti toimittaa apua. Pysyvien leiripaikkojen on oltava pelastuslaitoksen tiedossa.

8.1 Ensiapu- ja pelastusvalmius

Hätätilanteessa vastuun ottaa luonnollisesti ohjelma- ja turvallisuusvastaava, mutta hänen estyessään varahenkilö ottaa vastuun. Käytännössä kannattaa tehdä kuitenkin niin, että ohjaajat keskenään sopivat hätätilanteiden työnjaosta, mahdollisuuksien mukaan jo ennen leiriä. Myös isosia voi hyödyntää tilanteen mukaan, kokemuksesta ja iästä riippuen. Toimintaohjeista tulisi selvittää kuka hoitaa hätätilanteessa hätäilmoituksen, kuka hoitaa vaarassa olevien evakuointia, kuka hoitaa alkusammutusta ja kuka vastaa hätäensiavusta. Ensiavun antajalla tulee olla riittävät tiedot ja taidot ensiavun antamisesta.

Ohjeista tulee ilmetä, mitä tehdään onnettomuuden jälkeen: kuka tiedottaa onnettomuudesta omassa organisaatiossa, tiedottaminen osallistujien omaisille ja tiedotusvälineille, kuka tekee ilmoituksen viranomaisille (Kuluttajavirasto, poliisi, työsuojelupiiri), miten jälkihoito järjestetään ja miten sattuneet onnettomuudet raportoidaan ja analysoidaan.

Seurakunnalle kuuluvissa toimipisteissä, kulkuvälineissä, majoitustiloissa ja leiripaikoilla tulee olla riittävä määrä (riskien mukaista) huollettua alkusammutuskalustoa. Kalusto on sijoitettava näkyvälle paikalle ja helposti saataville sekä merkittävä sel-

västi. Käytännössä tämä on huolehdittu leirikeskusten ja muiden kiinteistöjen pelastussuunnitelmassa ja tarkastettu määräajoin tehtävässä palotarkastuksessa.

Toiminnoissa tulee olla mukana ja helposti saatavilla riittävä sekä toiminnan laatu huomioon ottaen sopiva ensiapu- ja pelastusvälineistö. Ensiapuvarusteisiin tulee kuulua mahdollisten veritartuntojen varalta mm. kertakäyttökäsineitä ja elvytysuojia. Leirin ensiapu- ja pelastusvälineistön hankinnassa voidaan apuna käyttää terveydenhuollon ammattilaisia tai ensiapukurssin järjestäjän ammattitaitoa. Lääkkeitä ei pidä jakaa alle 18-vuotiaille ilman vanhempien lupaa. Jos alaikäisellä on pysyvä lääkitys, se tulee ilmoittaa etukäteen ja hänen tulisi itse huolehtia lääkkeen ottamisesta.

8.2 Evakuointivalmius

Seurakunnan leiri- ja kurssikeskuksissa, joissa saattaa olla tarve nopeasti poistua kohteesta, tulee tehdä etukäteen evakuointisuunnitelma. Suunnitelmasta tulee ilmetä, kuka päättää evakuoinnin suorittamisesta, miten evakuoinnista ilmoitetaan kohteessa oleville, miten henkilökunta toimii, missä poistumisreitit sijaitsevat ja mikä on niiden vetävyys, missä on kokoontumispaikka ja miten todetaan henkilöiden turvassa oleminen. Leiri- ja kurssikeskuksissa evakuointi tulee suunnitella pahimman mahdollisen tilanteen varalta. Poistumisreitit ja kokoontumispaikat tulisivat näkyä leirikeskuksen pelastussuunnitelmassa ja evakuoinnin työnjaosta tulisi myös sopia etukäteen, tarvittaessa kirjallisilla ohjeilla. Evakuointia tulisi myös harjoitella tasaisin väliajoin.

8.3 Etsintävalmius

Leiriohjelmissa, joissa on mahdollista, että osallistuja eksyy pääjoukosta tai ohjaajasta, tulee antaa ohjeet eksymisen varalta. Seurakunnan tulee kirjata turvallisuusasiakirjaan toimintaohjeet myös osallistujan katoamisen varalta: miten järjestetään etsintä,

miten hälytetään apua. Kun on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai loukkaantuneen, tulee katoamistapaukset ilmoittaa poliisille. Näissä tapauksissa poliisi johtaa etsintää. Alkutilanteessa voidaan etsintää kuitenkin suorittaa leirin oman henkilökunnan voimin. Isosiakin voi mahdollisuuksien mukaan hyödyntää. Jos leirillä oleva karkaa, eikä häntä löydetä omista etsinnöistä huolimatta, tulee ilmoittaa poliisille ja huoltajille.

9 ILMOITTAMINEN VIRANOMAISILLE

Onnettomuudesta, tai vakavasta läheltä piti –tilanteesta, on kuluttajaturvallisuuslain perusteella ilmoitettava Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle heidän nettisivujensa kautta. Samalla on ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin on ryhdytty vaaran johdosta.

Ilmoitusta edellytetään, jos palvelu tai palvelun suorittamisessa käytettävä tavara aiheuttaa terveyshaitan, onnettomuuden (esim. tulipalo tai sairaalahoitoa vaatinut tapaturma), vaaratilanteen tai vakavan läheltä piti –tilanteen. Läheltä piti - tilanne on odottamaton tapahtuma, josta olisi voinut seurata onnettomuus. Myös pienempikin vaaratekijä voi vaatia ilmoituksen, kun palvelulla on paljon käyttäjiä, vaara on vaikea havaita tai kun kyseessä on lapsille, nuorille tai ikääntyneille tarkoitettu palvelu.

Edellä mainitun lisäksi ilmoitus on tehtävä seuraavissa tapauksissa:

- Vaaratilanteessa on menetetty ihmishenki(ä) tai niitä on ollut vaarassa.
- Onnettomuuspaikalle on tarvittu ambulanssi tai pelastustoimen apua.
- Palvelussa on havaittu uudentyyppinen vaara. Ilmoituksen avulla saadaan levitettyä tietoa uudesta vaaratyypistä.
- Kohteen turvallisuusjärjestelyt pettävät tai eivät riittäneet torjumaan vaaraa, esim. silloin, jos sivulliset joutuvat pelastamaan hukkuvan uimahallissa tai kylpylässä.

Onnettomuusilmoitusta viranomaiselle ei tarvitse tehdä palvelulle tyypillisistä ja tavanomaisista onnettomuuksista, joissa ei tapahdu vakavaa loukkaantumista (esim. kaatuminen laskettelurinteessä, putoaminen hevosen selästä tai verinaarmu / kolhaisu köysilaskeutumisessa, erheellinen paloilmoitinhälytys tai muu pelastustoimen tarkastusluontoinen tehtävä, jossa ei ole ollut ihmisiä vaarassa). Epäselvissä tapauksissa on kuitenkin parempi tehdä ilmoitus kuin olla tekemättä.

Seurakunnan on hyvä olla tietoinen kaikista leiritoiminnassa tapahtuvista onnettomuuksista ja pitää onnettomuuskirjanpitoa sekä viranomaisilmoituksen piirissä että sen ulkopuolella olevista onnettomuuksista. Siitä on hyötyä analysoitaessa onnettomuuksia ja kehitettäessä turvallisuusjärjestelmiä. Myös viranomaistarkastusta tehtäessä tai vakuutusyhtiön lähestyessä tällaisesta voi olla hyötyä. Seurakunnan tulee päättää siitä, kuka onnettomuuskirjanpidossa tarvittavat raportit täyttää, minne ne kootaan ja miten onnettomuustilanteita analysoidaan.

Työsuojelun valvontalain (44/2006) mukaan työnantajan on viipymättä ilmoitettava poliisille ja aluehallintovirastolle työntekijälle sattuneesta työtapaturma- ja ammattitautilaissa (459/2015) tarkoitetusta työtapaturmasta, joka on aiheuttanut kuoleman tai vaikean vamman.

Vaikealaatuisiksi vammoiksi on katsottu muun muassa (Työsuojelu.fi):

- pitkien luiden murtumat tai murtumat, jotka voivat vaatia leikkaushoitoa, vaikeahko selkärangan murtuma, kasvoluiden murtumat, kylkiluiden monimurtumat ja veririnta, vaikeahko pääkallon avomurtuma, vaikea kaula-, rinta- tai lannerangan murtuma
- vaikea sijoiltaanmeno, josta jää pysyvää haittaa
- ruumiinjäsenen, esimerkiksi sormen tai sen osan menetys, raajan lyhentymä
- leikkaushoitoa vaatinut vatsaontelon elinten vamma
- aivovamma, josta on jäänyt lievääkin haittaa
- puheen, näön tai kuulon kadottaminen tai pysyvä heikentyminen, silmän menetytys
- ihonsiirtoja vaativat palo- tms. ihovauriot, laaja palovamma tai paleltuma
- pahasti rumentava epämuotoisuus, kuten korvalehtien menetys tai nenän tai sen osan menetys sekä muu vaikea ruumiinvirhe
- pysyväinen vaikea terveydenhaitta tai hengenvaarallinen tauti tai vioittuma.

Sellaisessa tilanteessa, jossa vammojen lopullinen vaikeusaste jää epäselväksi, on ilmoituksen tekeminen tarpeellista, sillä vammojen laatu saattaa selvitä vasta myöhemmissä tutkimuksissa. Vakavasta tapaturmasta aluehallintovirastolle ja poliisille

ilmoittamatta jättäminen on rangaistava teko samoin kuin kaikista tapaturmista ilmoittamatta jättäminen vakuutusyhtiölle.

10 TIEDOTTAMINEN ONNETTOMUUSTILANTEESSA

Seurakunnalla täytyy olla selkeä ohjeistus tiedottamisesta tapaturman tai onnettomuuden sattuessa. Itse tilanteessa ja sen jälkeen tiedottaminen voi olla helposti vain reagoivaa tiedottamista, ellei selkeää tiedotussuunnitelmaa ole ja siitä vastaavia henkilöitä ole määritelty.

Ennalta sovittujen pelisääntöjen ja toimintasuunnitelman noudattaminen on ehdottoman tärkeää. Nopeus, luotettavuus ja uskottavuus ovat oikean tiedon lisänä avainsanat viestinnässä.

Kun onnettomuus on tapahtunut:

- Otetaan yhteys työyhteisön vastuuhenkilöön/kirkkoherraan.
- Arvioidaan onnettomuuden vakavuusaste ja tarvittavat toimenpiteet.
- Varmistetaan työntekijöiden väliset yhteydet ja tavoitettavuus ensimmäisen ja kolmen seuraavan vuorokauden aikana.
- Jaetaan olemassa oleva tieto ja faktat.
- Sovitaan työnjaosta: Kuka antaa tarvittaessa lausuntoja ulospäin?
- Ketkä järjestävät hartauksilaisuuksia ja pidetäänkö kirkot auki keskusteluapua tarvitseville? Miten ja kuka rajaa yksityisen ja julkisen tilan esimerkiksi seurakunnan tiloissa, kouluissa, leirikeskuksissa suruhartausta järjestettäessä? Miten asianosaisia suojataan julkisuudelta suruhartaudessa kuitenkin tarvittaessa palvelen mediaa? Kuka hoitaa arkirutiinit ja sovitut asiat ”poikkeustilan” aikana ja miten paluu arkeen hoidetaan?

Onnettomuus on aina uutinen ja kaikki asiaan liittyvä kiinnostaa tiedotusvälineitä. Onnettomuudesta tiedottamisen on kuitenkin tapahduttava seurakunnassa ennalta laaditun toimintasuunnitelman mukaan. Suunnitelmaan perustuvan vastuunjaon mukaisesti tiedottamisesta huolehditaan yhdessä johdon ja paikalla olevan henkilöstön kesken. Henkilöstön tulee tukea seurakunnan johtoa tiedottamisessa muun muassa hankkimalla riittävästi luotettavaa aineistoa onnettomuudesta ja sen seurausvaikutuksista.

Tiedotusvälineet saavat tavallisesti tiedon tapahtumasta nopeasti. Ne pyrkivät määrätietoisesti hankkimaan tilannetietoa suoraan tapahtumapaikalta ja tapahtumassa läsnä olevilta ihmisiltä. Tilanteessa on pyrittävä toimimaan tiedotussuunnitelman, seurakunnan johdon määräysten ja viranomaisten ohjeiden mukaisesti.

Viranomaiset vastaavat omasta tiedottamisestaan. Tavanomaista on nopean tilanne-/tapahtumatiedon antaminen tiedotusvälineille suoraan onnettomuuspaikalta.

Seurakunnan tulisi tiedottamisessaan pyrkiä yhteistyöhön viranomaisten kanssa. Riskiiriitaa seurakunnan antamien tietojen ja viranomaisten antamien tietojen välillä ei ainakaan pidä olla. Seurakunnan antaman tiedon tulee aina olla oikeaa ja luotettavaa. Kuvaa tiedon pimittämisestä ei saa myöskään syntyä. Henkilövahingoista tiedotettaessa on otettava huomioon tietosuojaja.

11 LUVAT, ILMOITUKSET JA VAKUUTUKSET

Seurakunnan tulee leiritoiminnan järjestäjänä tarvittaessa muun muassa hankkia lupaa maan- tai toimipaikan omistajalta tai haltijalta. Tarvittaessa sen tulee tehdä poliisille kokoontumislain (530/1999) mukainen ilmoitus yleisötilaisuuden järjestämisestä ja kunnan terveydensuojeluviranomaiselle terveydensuojelulain (763/1994) mukainen ilmoitus laissa erikseen mainituista toiminnoista (esim. elintarvikkeiden myynti ja tarjoilu) ja yleisötilaisuudesta, jossa myydään tai luovutetaan elintarvikkeita.

Leirin vakuutusturvan kattavuudesta on myös huolehdittava. Vakuutusten kattavuus on hyvä selvittää erityisesti ns. vapaaehtoisten tekemän työn ja työntekijöiden varsinaisen työajan ulkopuolelle sijoittuvien toimintojen osalta. Tapauskohtaisesti tulee arvioida myös erilaisten vapaaehtoisten ryhmävakuutusten ottamista leiritoimintaan osallistuville tai varmistaa, että osallistujilla on muulla tavoin riittävä ja voimassa oleva tapaturmavakuutusturva. Varmistamisen tarvetta on erityisesti suuririskisiä toimintoja järjestettäessä. Ulkomaille suuntautuvissa leireissä on omat vakuutusehtonsa.

Riittävän kattava vakuutusturva on tärkeä laatukriteeri ja olennainen turvallisuuteen liittyvä tekijä sekä henkilökunnan että leiritoimintaan osallistuvien osalta. Vakuutusturvaa arvioitaessa on otettava huomioon vakuutuksen omavastuuosuus, korvauskatto sekä vakuutusehdoissa olevat rajoitukset. Vakuutusten hinnoitteluun vaikuttavat näiden lisäksi mm. toiminnan laatu ja riskialttius. Vakuutusturva on selvitettävä seurakunnan käyttämän vakuutusyhtiön kanssa.

LÄHTEET

Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi

Alkoholilaki 1994/1143

Hätäkeskuslaitos www.112.fi

Kirkkohallitus 2006. Seurakunnan leiri- ja retkitoiminnan turvallisuusohjeet.

[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/F4D721B8939BDDA0C2257E2E0012D40C/\\$FILE/2006%205.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/F4D721B8939BDDA0C2257E2E0012D40C/$FILE/2006%205.pdf)

Kirkkohallitus 2007. Seurakuntatoiminnan turvallisuusohjeet.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4175ABEE3EDB8CC3C2257F23004EA4AA/\\$FILE/Srktoiminnan_turvallisuusohjeet2007.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4175ABEE3EDB8CC3C2257F23004EA4AA/$FILE/Srktoiminnan_turvallisuusohjeet2007.pdf)

Kokoontumislaki 1999/530

Kuluttajaturvallisuuslaki 2011/920

Laki holhoustoimesta 1999/442

Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta 2006/44

Lastensuojelulaki 2007/417

Pelastuslaki 2011/379

Päijät-Hämeen pelastuslaitos www.phpela.fi

Rikoslaki 1889/39

Suomen pelastusalan keskusjärjestö www.spek.fi

Tupakkalaki 2016/549

Työsuojelu. Työtapaturmat. <http://www.tyosuojelu.fi/tyoterveys-ja-tapaturmat/tyotapaturmat>

Työtapaturma ja ammattitautilaki 2015/459

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 2011/407

Valtioneuvoston asetus eräitä kuluttajapalveluja koskevasta turvallisuusasiakirjasta 1110/2011

LIITE 1 Leirikortti

LEIRIKORTTI

Tiedot tulevat leirinjohtajien käyttöön ja ne hävitetään leirin jälkeen. Lomake on leiriläisen fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden parasta mahdollista turvaamista varten ja siksi toivomme, että voisitte antaa meille tiedot, joita pyydämme. Teillä on myös oikeus kieltäytyä antamasta tietoja. Tällöin emme kuitenkaan voi vastata puuttuvan tiedon osalta leiriläisen turvallisuudesta.

Leiriläisen nimi:

Syntymäaika:

Osoite:

Postinumero ja toimipaikka:

Puhelinnumero:

Leiriläinen on seurakunnan puolesta vakuutettu tapaturmavakuutuksella, joka kattaa ko. aikana tapahtuneet tapaturmat. Omaisuusvahinkoja vakuutus ei korvaa.

Huoltajien yhteystiedot leirin aikana:

Nimi: _____

Puhelin: _____

Nimi: _____

Puhelin: _____

Jos huoltaja ei ole jossain vaiheessa tavattavissa, keneen voi ottaa tarvittaessa yhteyttä?
Kirjoita tähän yhteystiedot (nimi, kuka henkilö on kyseessä, puhelinnumero):

Erityisruokavalio

on (kts. kääntöpuoli)

ei ole

Leiriläiselle saa tarvittaessa antaa käsikaupan lääkettä (esim. särkylääkettä): kyllä ei

Mitä? Mitä ei?

Sairaus/allergia ja mahdollinen lääki-

tys

Tarvitseeko leiriläinen tukea lääkitykseensä kyllä ei

Ymmärrän kyseisen leirin erityisolosuhteet ja sen, ettei lapselleni määrättyjen lääkkeiden jakaja leirillä ole sairaanhoidon ammattilainen. Olen antanut hänelle tarvittavat tiedot lapseni sairaudesta ja siihen liittyvistä lääkkeistä ja niiden vaikutuksista. Myönnän hänelle vastuuvapauden lapseni lääkkeiden jakamiseen liittyviin asioihin.

kyllä

Tarvitseeko leiriläinen erityistä tukea ja millaista?

Leiriläisen uimataito:

Leiriläinen saa matkustaa tarvittaessa leiriohjaajan autokyydillä:

kyllä ei

Leirillä otettuja valokuvia ja videoita, joissa leiriläinen esiintyy saa käyttää seurakunnan

esitteissä Kirkonseutu –lehdessä ei saa käyttää missään

verkkosivuilla Facebook sivuilla

Muita tietoja leiriläisestä:

Huoltajan allekirjoitus:

Täytä seuraava vain jos leiriläisellä on erityisruokavalio

- VÄHÄLAKTOOSINEN - ruokavaliossa voidaan käyttää vähälaktoosisia (Hyla, Into) tuotteita
 - LAKTOOSITON - ruokavaliossa ei saa olla laktoosia (maitosokeria). Maitotuotteista voidaan käyttää kovia juustoja (esim. Edam) ja laktoositonta maitoa (maitojuoma) – Laktoosittomassa ruokavaliossa vältetään laktoosia sisältäviä elintarvikkeita
 - MAIDOTON/MAITOALLERGIA - maidon valkuaisen täydellinen välttäminen, Korvaavana valmisteena voidaan käyttää soija-, riisi-, tai kookosmaitoa. Vähälaktoosisia tai laktoosittomia elintarvikkeita ei voi käyttää, sillä ne sisältävät valkuaista.
 - KELIAKIA/GLUTEENITON – ruokavaliosta on poistettava huolellisesti vehnä, ohra, ruis ja mahdollisesti myös kaura
 - VILJA-ALLERGIA – voi käyttää vain luontaisesti gluteenittomia tuotteita
 - KALA-ALLERGIA – ei voi syödä kalaa sisältäviä elintarvikkeita
 - HEDELMÄT JA KASVIKSET, JOITA OSALLISTUJA EI VOI SYÖDÄ RAAKANA
-
-
-

- HEDELMÄT JA KASVIKSET, JOITA OSALLISTUJA EI VOI SYÖDÄ KYPSENNETTYNÄ
-
-
-

- KASVISRUOKAVALIOT Huom! Voi käyttää vain kasvikunnan tuotteita

Jos osallistujalla on kasvisruokavalio, rastita alta mitä hän voi käyttää kasvikunnan tuotteiden lisäksi

- Kasvikunnan tuotteiden lisäksi osallistuja voi käyttää maitotaloustuotteita
 - Kasvikunnan tuotteiden lisäksi osallistuja voi käyttää maitotaloustuotteita ja kananmunaa
 - Kasvikunnan tuotteiden lisäksi osallistuja voi käyttää maitotaloustuotteita, kananmunaa, kalaa ja/tai kanaa ja kalkkunaa
 - MUU, MI-KÄ? _____
-
-